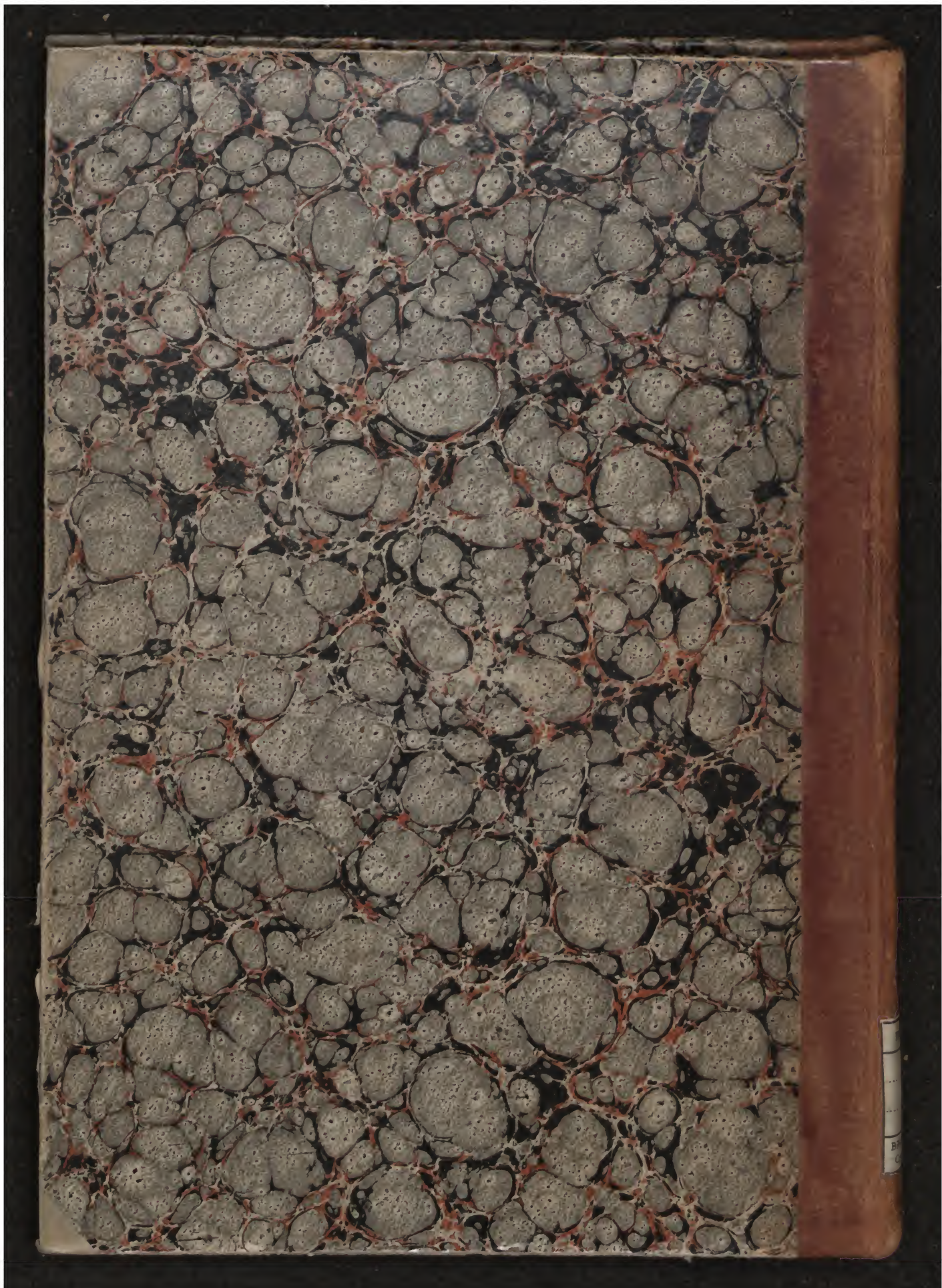

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di
Firenze.
Magl. A.7.35

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di
Firenze.
Magl. A.7.35

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di
Firenze.
Magl. A.7.35

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di
Firenze.
Magl. A.7.35

INCUNABULI

A

7

35

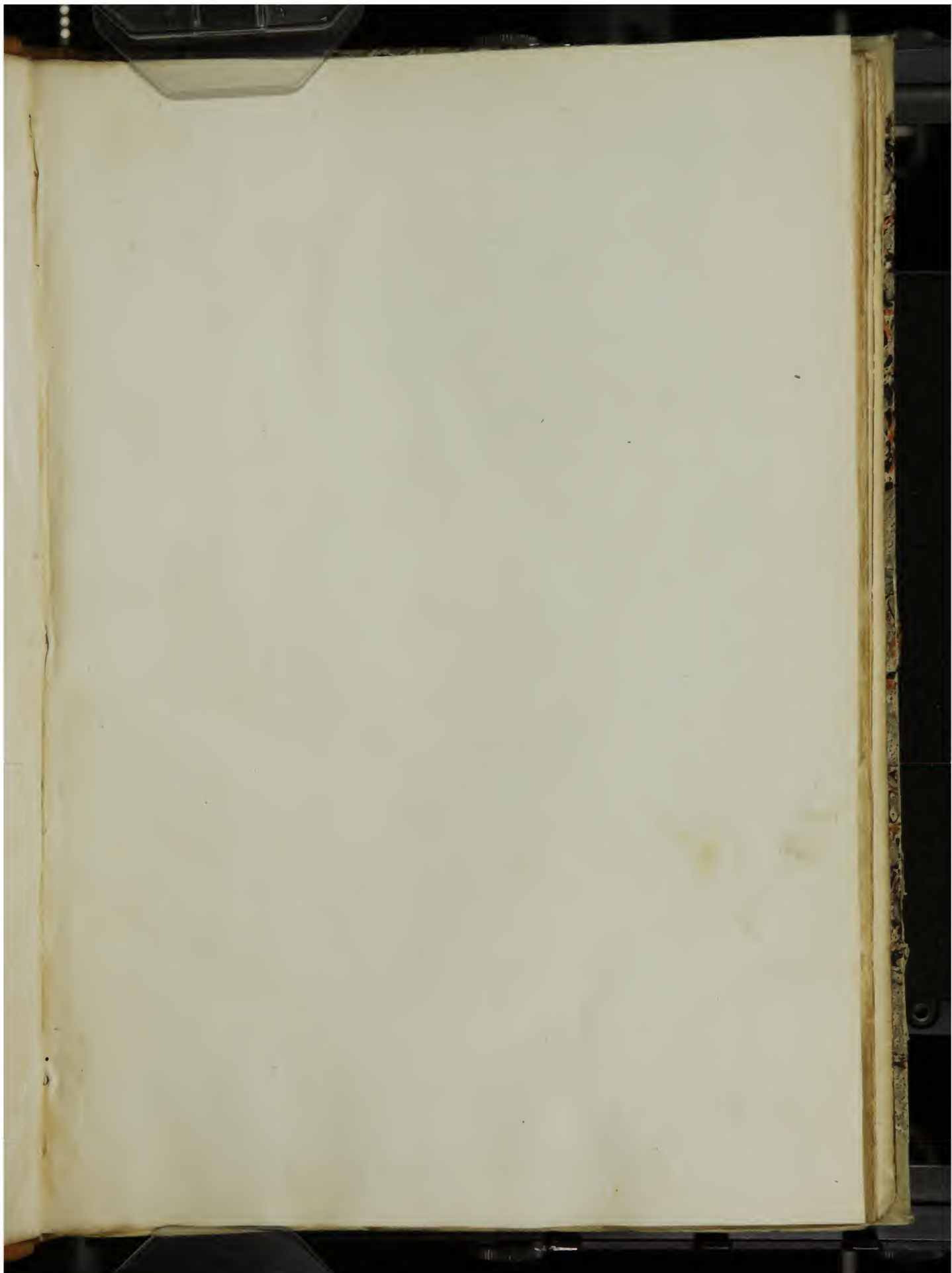
Biblioteca Nazionale
Centrale - Firenze

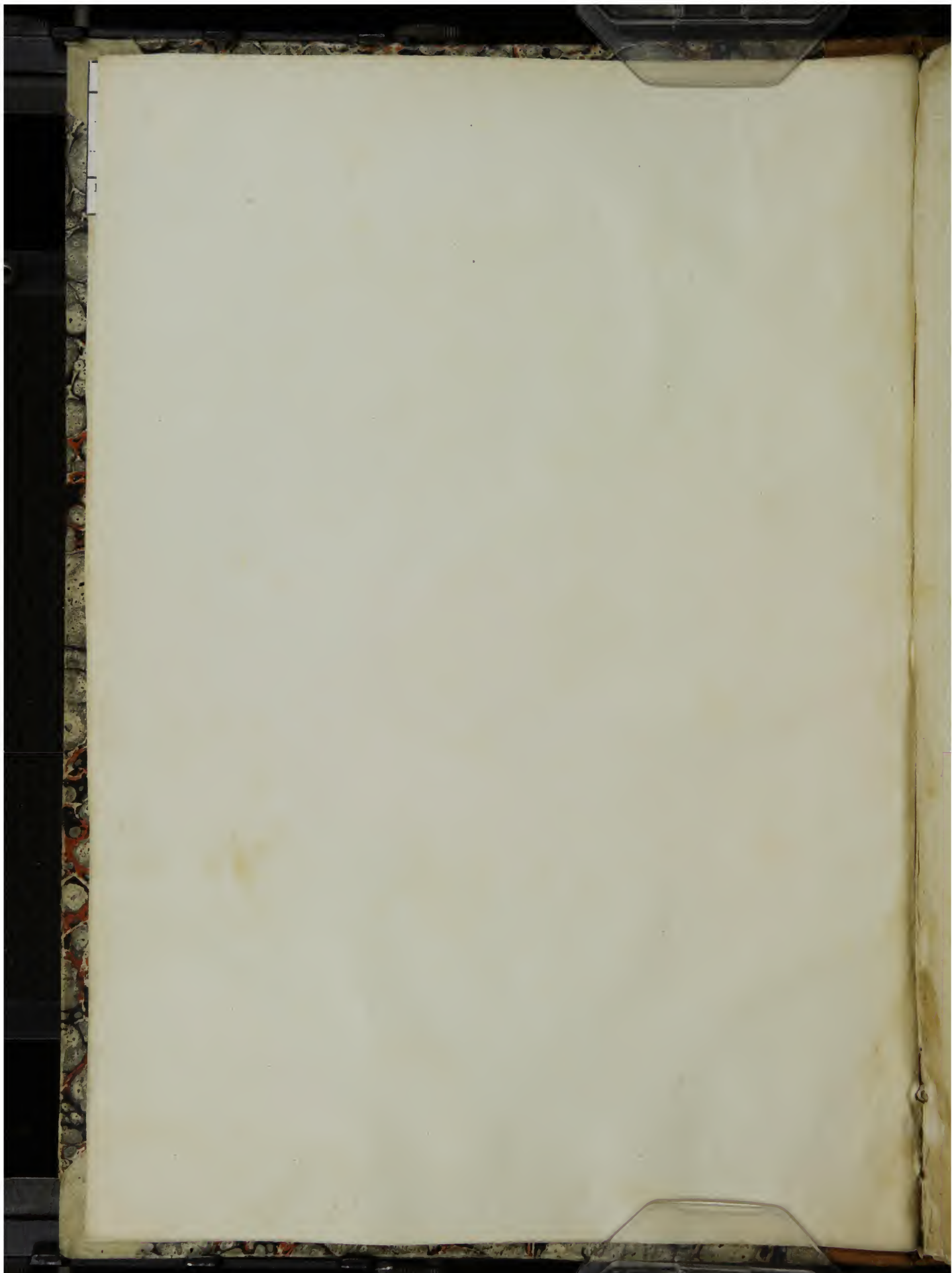
Peuch 1343

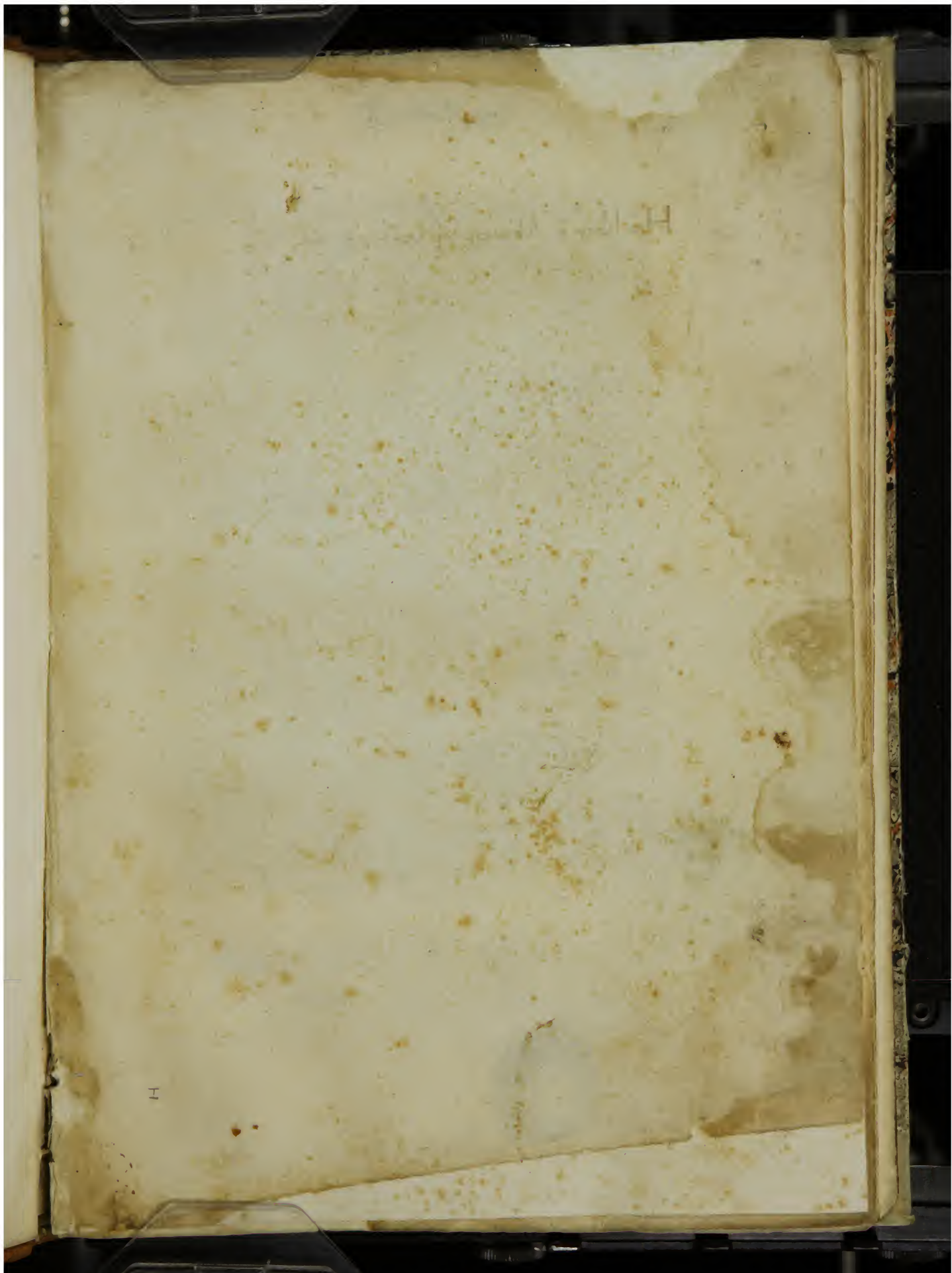
Sander 6085

Sorbelli, in "Gutenberg
Jahrbuch", 1930, p. 111

A. 7. 35

Hic liber e Abbacie florentine f. 67.

Prologus

Dei musices disciplina.

quinq; voluminibus comprehensa quoniam profundissi-
mis arithmetice philosophicq; fundamētis innittitur
nec passim a b omnibus intelligi potest. solet a semidoctis nostri
temporis cantoribus quo obscurior est eo sterilioz doctis v o z al-
tius intuentibus quo subtilior probabiliorq; est eo firmior melioz
q; uideri quo sit ut sicut ab indoctis neglecta semper fuerit z sit
ita apud peritiores in magno pretio semper habita sit z habeatur

Unde nos qui omnibus prodesse et aliquid in comenez utilita-
tem conferre studemus hoc breui compendio tribus libellis distri-
cto prolixitatem eius in angustum: asperitatem in planum obscuri-
tatem in lucem reducentes. nihilq; quod ad artem usumq; faciat
pretermittentes. z cantoribus quos practicos z specularib; quos
rheoticos grece dicimus opus admoduz utile construximus. ex q;
ubi id legerint intellexerintq; plurimuz z bonozis z uoluptatis le-
consequytos esse perspicient: fatebuntur q; hac nostra noua spe-
ciosissime artis forma mirifice delectati nos ad cōez omniuz eru-
ditionez presenti hoc labore plurimuz adiuuenti cōtulisse hinc
quasi ex quodam redundanti publicoq; fonte quicquid ego longo
tempore multis uigilijs z assiduis lucubrationibus ex probatissioz
auctoruz lectione. z clarissimoz preceptoruz disciplina colligere
porui per quam celerrimo facilimoq; studio licebit haurire z ad
summuz musice culmē placidissimo gressu peruenire. Nemo phi-
losophie maiestates. nemo arithmetice perplexitates: nemo pro-
portionuz formidet a fractus. hic. n. quilibet z si usquequaq; sit ru-
dis modo discipline accommodare uelit auditu: z rōnis omnino nō
sit expertus in prestantissimū: peritissimūq; musicū pōt euadere: ut
q; adeo nāq; intelligentie seruire studuimus eā orōnis temperiez
stiliq; moderam seruaui: ut in his legendis peritiores habūde-
re recreari semidocti plurimū proficere omnino indocti blādistime
queant erudiri. Nō philosophos tm̄ aut mathematicos instituen-
dos hic suscipimus quily mō prima gramatice rudimenta sit edoc-
tus nostra hec intelliget. hic mus z elephas piter narare cedat
z icarus pīt volare possit. Preterea prudētis et grati lectoris
officiū erit veniā dare si nostro hoc in opere non eū qui apud Li-
ceonē z salutiū est orōnis saltū: inueniet. si pauciorib; pbaleris mi-
i3. .7.

*Rami de Cavaia Musica practica, et Opuscula Poetica Mss
Inter Codices designatur num: 106.*

non q̄ cultu sermō noster incedit: Licet. n. mibi de musica dicere q̄
marcū manliū de astronomia dixisse legiz̄. Ornari res ipsa negat
contenta doceri. Verū ad hanc egregiā philosophiē partē: mu-
sicā. s. si quis eius viz: naturā: pulcritudinē: generositatēq̄ cōside-
ret: nō exoratioibus meis attractus: s̄ vltro et sponte volabit
sequeturq̄ Orphei Zbracij Amphionis Zebani Arionis Lesbī
ad Mercurj Lini salomonis Pythagore Aristoxeni Ptholomei Cho-
rebi Lycaōis prophraſti Ziothei ceter orūq̄ adorāda vestigia: q̄
hac disciplina fieri immortale nomē adepti sūt: It. ii. fuere quos
venerabilis ariq̄ras adeo mirata est: vt eos dixerit carnis dulce
dine mōuisse feras corda hominū possedisse aias i corpora reuo-
casse manes ad misericordiā iflexisse et duras traxisse e mōibus
ornos. Que lz fabulosa et fidē excedētia videat̄: mirabilitū tū opū
effectricē esse musicā nō dubiū est. Cōstat saulē solimorū regē cū
a malo demoio veraret hadibita cythare modulatiōe solitū curari
Dauid ad varicinādūz psalterij cātu q̄ si quodā vehiculo mentē ele-
uāte vsū fuisse: heliseū magni helie carmelitarū pris discipulū cū
pphetare vellet psalten aduocasse. Quis nescit plorētes ifatulos
nurricū cātileis placari: accensi sāguis ardorē nūeris extinguit:
equos ad tube clagorē micare aurib⁹. tremere artus. binnit⁹ edē
largi⁹ exultare. stare loconescire: pugnā martēq̄ suture: Priscian⁹ au-
ctor est apud siculos fontē ēē q̄ ad lyre somtū saltare videat̄. Ita
bet igitur pcul dubio maximā musica energiā et igētez i humanos
aīos seu mulcere: seu tollere velit auctoritatē: q̄ si hac nra rēpēta
te tot miracula p musicā mime fiāt: nō arti q̄ supra natāpētissā ē
s̄ arte male vrētib⁹ iputādūz ē. Si. n. illi quorū supra memiz⁹ pba-
tissimi musici ad vitā reuocarēt musicā nri t̄p̄is a se iuentā nega-
rēt: vsq̄z adeo i epta icōcina dissipataq̄ quorū daz cātōrū deprava-
tione reddita ē. Hīs igit rationib⁹ moti presens opus edidim⁹
sperātes et si sint fortasse aliqui nunc viuētes qui l uoce stimulari
derrabere quā pficerē malint: futos ēt apd posteritatē q̄ plures
q̄ sepulcro inuidie uenēo nostrū laborē laudēt et opi nostro vrutis
amore ppulli fauorē adhibeāt. Opus igitur sit ista partitio. In
p̄mo libro subtilē practicā ponem⁹. In secūdo theoricā accurate
dilectiē. In 3° musicā semimathematicā semiphisicā q̄zua rōēp
babim⁹ primū igit qd musica sit qd ve harmonia diseram⁹.

Finis prologo incipit tractatus ubi primo quid sit musica quid
ue harmonia disputat

Armonia atqz musicā idem esse multi
credūt ueruz nos lōge aliter
sentimus Ex quorūdam .n. musicorū sentētijs
longa inuestigatione collegimus harmoniā con
cordiū uocū esse cōmixtionez: Musica uero
ipsius concordie rationez siue perpensam ⁊
subtilez cuz ratione indaginez. Musica aut tri

plex est nā alia mundana alia humana alia uero dicitur instrumen
talis: mundanā atqz humanā qm̄ speculative theorice qz sunt in 2°
libro tertioqz pertractabimus Tertia autē que tota circa instru
menta uersatur consideratio prooz sibi uendicabit locū: Instrū
tuz duplex est aliud enī natura aliud uero arte constat Natura
le instrumētū uox hominis est q̄ naturaliter uocē eleuare reputere
qz possum^{us} Artis instrumētū uero q̄ arte fiat nō natura ut monochor
dū et cythara et cetera que cithilene famulantur. Circa quoruz
accuratissimā practice considerationez tria perscrutanda nobis oc
currūt. uox scz sonus atqz numer^{us} siue mēsurā uox in pposito abusi
ue pro hominū et instrumētōrū sono sūmuntur: ut Aristotelis senten
tia est in libro de anima² uox est sonus animati tantū sz uox etiā in
animatorū est ut instrumētōrū musicorū soluz sz similitudinē qz di
screte sonāt son^{us} uo nō simpliciter sz p sono duarū aut pluriū chor
darū sil pcellarū aut hoīnū duorū pluriū ue sil canētiū in presētia
ruz accipitur: Numer^{us} uero similiter non simplex sed cuz habitudi
ne adpassiones consideratur. Prima autē consideratio a neo
ibericis cantus firmus. a quibusdā uero cantus planus dicitur.

Secunda contrapunctus quam ab antiquis organizationem dicitur
taz fuisse constat. At tertia cantus figuratus que a plerisqz organi
cantus appellatur. Secunduz hanc igitur triplicem considerationem
nē compendium hoc nostrum diuidemus. In prima considerati
one tria precipue procurabim^{us}. Primo instrumento per artes com
posito rectas eius diuisiones erudiendis ad sensuz monstrabim^{us}
et chordarū secundū diuisiones percussaruz sonitū. ut memorie mā
dent admonebimus. Secundo organū naturale per artem et thesiaz
idest per eleuationez et depositionez siue per intensioez et remis

.a.3.

Cap. secundum

siones cū artis instrumento copulantes psallere concorditer assue
faciemus quousqz sine eo legitime psallere didicerint. Tertio vō
Odas vel notulas per quas omnis cantus dignosci cantari cōpo
ni qz possit in plane designabimus. Verū quia instrumentorū
arte constantiū diuersa sunt genera: ne varietate disciplina fiat ob
scuro: vnaz chordaz diuidendū modū et regulam dabimus. Unde
monochordi a grecis nomen assūptū est: postea uero per alia tra
sientes ad intentū finē deueniemus.

¶ Monochordi elementaris diuisio seu cōpositio

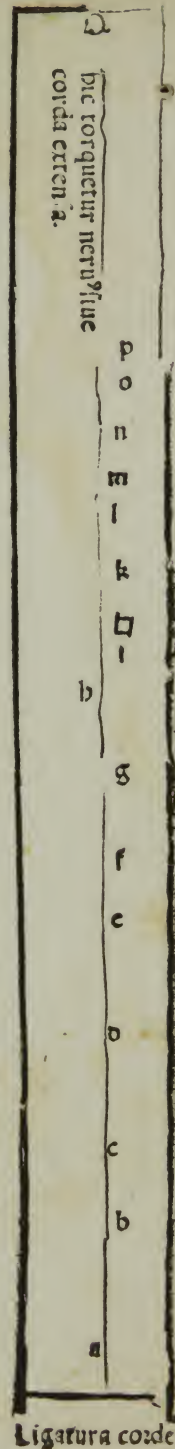
Regulare monochorduz nūeris et mensura
subtiliter a boetio diuiditur. Sed
illud sicut theoreticis utile iocundūqz est: ita canto
ribus laboriosū intellectuqz difficile. Verū quia
utrisqz satisfacet polliciti sumus faciliā regula
ris monochordi diuisiones redēmus: quā non mo
dico labore nemo nos arbitretur inuenisse: quippe qui illaz multas
uigilijs ant: quorū precepta lectitantes et neothencorū uitantes
errorē euz sudore repperimus: et eaz quilibz uix dū ēt mediocriter
eruditus facile intelligere poterit. Sumatur itaqz cuiusuis longi
tudinis neruus siue chorda: que super lignū aliquid habens con
cauitatis extendatur: locus autē extremus cuiuslibet uisus alligat pūcto.
a. signetur. Alius loc⁹. e. regione procl⁹ posit⁹ q⁹ neru⁹ trahitur et tor
quetur pūcto. q. signetur: quātitas autē. q. a. i. tot⁹ choꝛde longitudo
in duas partes diuidatur equales et eque distātie punct⁹. b. littera
notetur: Diuidemus iterū per mediū quantitatez choꝛde. h. a. et in
medio diuisionis: d. constituemus quantitas. h. d. iterato seccabitur
et in sectionis medio. f. collocabitur. Idē quoqz de alia choꝛde me
diēte faciendūz intellige scz h: q. quoniam in prima diuisione lo
co medio p. figurabitur et in diuisione. b: p. equaliter ab utraqz dif
tans ponatur littera. l. et inter l. et p. seruata eadez interualloꝝ re
gula. n. inimitur. q. si: f. n. per mediū diuiserimus literā. i. signa
bimus. per hanc autēz mediaz diuisionēz ulterius ad partes minu
tiores quousqz alias diuisiones fecerimus non deueniemus: sed to
tūz. a. q. per tria diuidemus et a. littera. q. mensurantes in fine trien
tis ponetur. m: et in bese. e. deinde. e. q. per tria iterū diuidatur et a
littera. q. uersus. e. uenientes in bese signū. b. quadruz configere

Cap. tertium

et quantitate. b. quadr. et q. duplicata assignetur. b. sed iterum. n. b. per me-
 dium seccabimus et mediu sectionis punctus. k. littera colorabimus
 q. si quantitates. k. q. duplicemus in fine duplicationis. c. ponem?
 sz iter. e. z. b. quadr. equalibus utriqz spatij. g. situctur. Si autez. z
 q. in duo equalia partiamur. o. littera signabitur: sicqz totuz mono-
 chorduz legitima partioe. diuisus est vt in subiecta figura cogolcis
 Datau diuisionu recta cognitio

Aliter autez monochordo diuiso superest quantita-
 tes illas alius limariuzqz considerare: Scie-
 duz igitur tota illa inter. a. z. b. intercapedinez tonum
 vocari et a grecis phrongo qd apud nos sonus itpretat.

At hoc tali exeplo facilius inteligeretur: percutiatur neruus in
 tota sui longitudine extensus noteturqz tonus deinde supponatur
 digitus vel quidpiaz aliud subtilius et non magna latitudine sparsu:
 iteruqz chorda percutiatur fiet vt aliquato altioiez sonu emittat
 cuqz sonu acutioiez sono graui siue grauioiez acuto coparare vo-
 lueris toni esse distantia deprehendes. Sin vero sonu. b. sono. c.
 coparabis semitonu fiet non q. toni sit dimidiuz sed q. ad integri-
 tatez toni vox non ascendit imperfectus tonus appellatur. De hac
 tu semitoni imperfectone practicus non supra moduz sollicitetur
 quonia est maxie speculatiua et a cantoribus practicis aliena. sed q.
 non sit perfectus tonus practicus cognoscat oportet: subtiles. n
 huiusmodi disputationes in secunduz libru differemus. Illa autem
 quantitas siue intercapedo que inter. c. z. d. extenditur tonus est et
 inter. d. e. similiter tonus. sed inter. e. f. semitonu. inter. f. g. tonus
 inter. g. h. tonus inter. h. i. semitoniu inter. i. b. quadr. semitonium
 inter. b. quadr. k. semitoniu inter. k. l. tonus inter. l. m. tonus iter. m
 n. semitoniu sit. n. o. tonus. o. p. tonus: et ita soni qui ex percussione
 affiniu vicinazqz diuisionuz proueniunt ad se inuicem coparati to-
 nuz aut semitoniu emittunt. Sed distantiu coparatio tonozuz
 plures aut semitoniozuz species efficit. Unde inter. c. z. e. spacium
 quoniaz ex tonis duobus constat ditonus siue bitonus dicitur: Sz
 a. c. distantia semiditonus est appellata quoniaz imperfectus ditonus
 toni medietate sublata coficit Sed. b. e. diatessaron quia quatuor
 vocu est capax siue tetrachorduz dicitur q. quatuor chordaruz diui-
 sio est et intercapedo. Est. n. vna chorda siue vox. b. alia. c. tertia

Cap. tertium

d. quarta & inter qua tria caludūtur interualla duo scz tōni & unū semitonū. Boetius per tetrachorda monochordū diuidit hoc modo b. c. primū tetrachorduz: secunduz. e. h. Ita g. e. finis primū & secūdi pan ipiū est. & simili modo h. l. Sed quando precedentis finis pro sequentis tetrachordi. principio sūmitur tetrachorduz cō iunctū dicitur q̄ greci synemenō appellant quando autez. h. idest primū siue precedentis finis pro secūdi siue sequētis principio nō sūmitur. Sed sequēs tetrachorduz. a. b. q̄dr. sūm it inītiū. & per. k. l. procedēdo i. m. sūlitur diuictuz latine grece vero diazeugmenō nūcupatur q̄ illa cū terminā tetrachorda cōi sine nō copulētur sed p̄cipiuz secūdi a primū sine per totū distātiāz dirimuntur. Est qz quātū tetrachorduz. m. p. quod hyperbolicon hoc est excellentiuz dicitur: oēs. n. illius chorde emēs alioz tetrachordoz chordas acūmie sublimitateqz superāt. primū autez tetrachorduz grece hypaton quod est principalis siue inferior latine. Secunduz tetrachorduz grece meson. romane mediaz. sic autez diuisa est harmonia. quoniam natura docente sic regitur vt post duos tonos semitono tēperetur chorde autez quātū noia sūt di. n. r̄sa octo numero sunt. hoc est h̄ypate Parypate Lichanos aDesse Paramesse Zrite Parānete Nete h̄ypate principalis dicitur. Unde greci consulez h̄ypaten vocāt Parypate hoc est iuxta principale Libanos vicia est quoniam iuxta Boetij sententiaz indice qui Lichanos grece dicitur percutiebatur vel tangebatur primo digito h̄ypaten. serie te. aDesse. i. media q̄ incepta chordo medio loco ponatur. Paramesse idest iuxta media: sed tate dicitur q̄ ante Neten sit tertia. Parānete hoc est prope neten & nete inferior non quidez sono sed locutione. Secūduz vero q̄ hec chorde in diuersis tetrachordis aprantur diuersa cū quoddā addimēto noia sortiūtur tictur. n. h̄ypate h̄ypaton Paripate h̄ypaton Lichanos h̄ypaton & sequit h̄ypate aDesson Parypate aDesson Lichanos aDesson aDesse. Zrite Synemenō Parāete Synemenō nete Sicimō quātū. Sz a messe distūgit p̄ tonū Parāesse. & sequit t̄rie diazeugmēto Parāete Diazeugmēto Nete diazeugmēto Zrite hypboleō. Parāete hypboleō Nete hypoleon Sed qm̄ messe non erat medio loco posita cuz qua tuordeci essent nerui superadditus est neruus: qui a grecis p̄ s̄lābanomenos vel prosodos dicitur a nostris vero acquisitus vel assūptus vel accessus nūcupatur. Cuiuslibet. n. tetrachordo si ten?

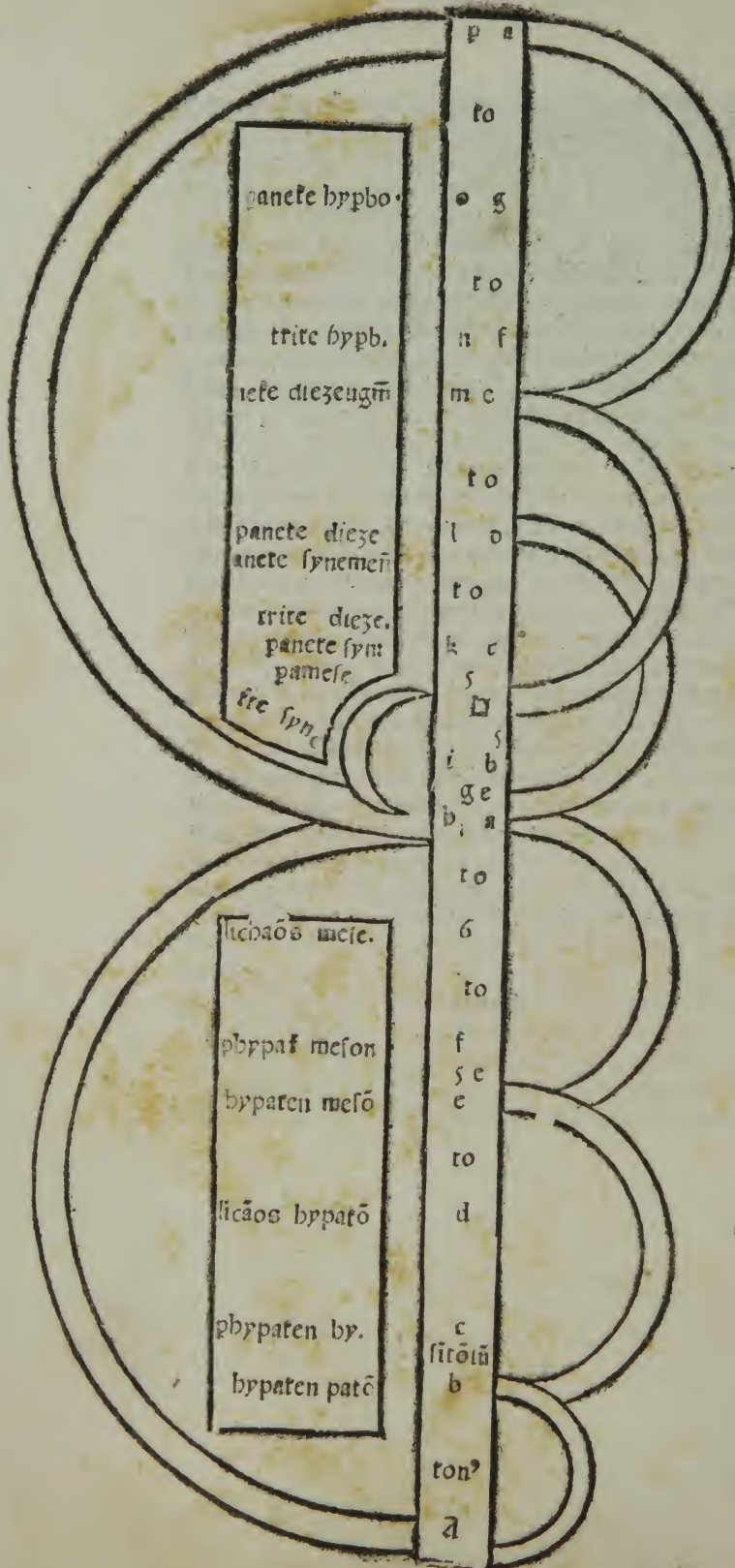
Cap. tertium

addatur species efficitur que diapente: quia vocū quinq; est. uocatur. Aut pentachordū quia chordarū quinq; interuallorū quatuor: tonorū triū cū semitonio est: ut a. e. Sed a diapente semitonio subtractione tritonus efficitur ut f. D. post diapente priores usq; ad diatessaron replicantur hoc modo diapente cū semitonio ut a. f. diapente cū tono ut c. b. diapente cū semitonio ut a. g. Diapente cū ditono ut c. b. q̄d̄f. Sed diapente iuncta cū diatessaron cōponit species: que diapason dicitur: quod est per totū uel de toto latie quoniam omnis concentus quā simphonia greci dicūt et oēs harmonie differentia intra ipsas continētur: propterea ab antiquis recte dicitur post diapason reiterationē semper esse: septē autē intermedia discrimen aliquod habent: unde illud sapiētē a uirgilio in vi. eneidos positum est Nec non trahicus longa cū ueste sacros. Obloquitur nuēris septē discrimina uocū. Octaua uero similis est prima ideo gregorius differentes litteras septē et non āpl^o posuit s; easdē repetit: ac iterū ponit quoniam inter primas et octauas maxima conformitatis affinitas similitudoq; reperitur: adeo ut differre non sentiantur nisi penes acuminis grauitatisq; diuersitates: ideo diapason a. b. uocabatur grauis sed b. p. acuta. Sed eisdē litteris quibus grauis signabatur acuta quoq; diapason notabatur. Sed notandū q; p̄trongi inter se sono quide; sūt equalis quantitate atq; figure secundū q; plus minus uē grauitatis habent maiora minora uē spatia continent. Quo fit ut tonus a. b. duplū interuallū habeat tono b. b. q̄d̄f. cōparatus: et c. d. similiter ad k. k. Et pariter de semitonis alijsq; maioribus speciebus dicendū ut in figura monstratur. At deinceps non ita ponendum ne ichoantiū offuscetur intelligentia: sed quezadmodū toni inter se sono sunt equalis ita intercedines ponemus equalis. Semitonioz uero minuemus interualla ut manifeste constet tono minus esse semitonioz: omnia autē predicta subiecta figura patefaciet

figura

Diapason acuta cum septem intermediis omnibus quibusque ut totus quatuordecim

Diapason grauis que totus dicitur quatuordecim cum septem intermediis omnibus

tetrachorduz quintum hyperboleon scilicet excellentium

tetrachorduz distincta rui. s. diezeugmenon

tetrachorduz tertium. synemenon. i. coniuncta

tetrachordum secundum meson. s. mediarum

tetrachorduz primum. hypaton. i. principalium

tonus additus

Sap.tercium

Ides ne dispositionez figure vbi greca chordarū no-
mina ⁊ latinas literas impressimus. Licet igitur
tota musice differentia vnica diapason continetur duas tñ
posulm⁹ quas dicit bisdiapason vt Boetij ac grecoꝝ doctriāz imitare
mur enchiridion vero disdiapason appellat. Ex his manifestat illo
ruz error qui male ordiūtur inchoant nāqz sic viginti sunt littere.

A. B. C. D. E. F. G. A. b. c. d. e. f. g. A. b. c. d. e. Quoniam non vi-
ginti sed septez tñ sunt vn̄erse post quas non alie sed eedez qua
si iterū renascūtur: Sed hi a littera g. incipiunt finiuntqz in tertia
e. quoniam primaz sui nominis litteraz Gregoriū ponere voluisse
fabulantur. eamqz greca appellatione. nominasse. quoniā a gre-
cis musice documēta tradita sunt. Sed ⁊ si hoc illis sit permissuz ī
diuisione tñ a veritate maxime aberrāt cū octo graues septem acu-
tas ⁊ superacutas quinqz dicant naz octauaz litteraz ⁊ primaz in
acumine tantuz ⁊ grauitatez differre mōstratuz est. Sed vltorius
Boetij auctoritate ut aiunt munire se conantur dicunt nazqz priāz
acutaz adessen que est. h. ⁊ littera. a. secūda. Colligitur ergo in-
ter graues ab ipsis. g. collocari: ⁊ si a Boetio dicatur. g. inter gra-
ues a gregorio non bene dicituz propter additionez littere. g. qm̄
quēadmoduz. a. primuz ad. b. a. uel ad. a. se cunduz: ita ad. g. se ba-
bet. Sed h. a ab a. primo in acumine tantuz differt: ergo ⁊. g. a
in acumine tantuz differet. Datis ergo uiginti litteris sic diui-
sio fieri deberet ut septem graues. septē acute ⁊ sex fierent sup-
acute. Sed nec gregorio placuit littere additio. quoniā quindecim
tantū usus est. tintonis uero ab hac ratione alienus primū. s. dicit
grauissimū secundū est graue tertiū acutū. uerū unde hic error cā-
tores inuaserit paulopost ostendemus. Nunc ad alioꝝ doctriā
declarandam accedamus

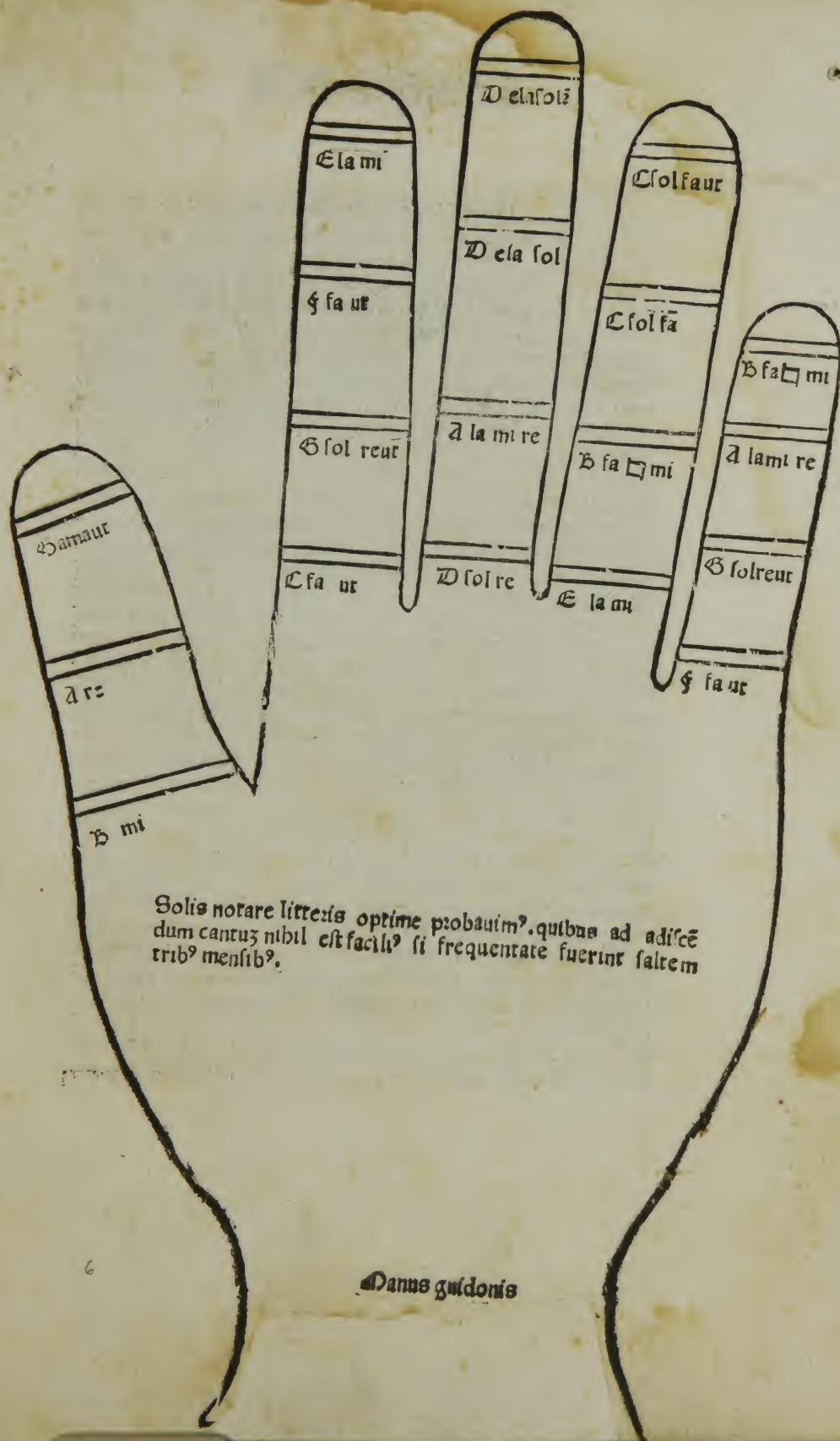
figure prebire ad usum cantozū subtilis applicatio

Aines quidem has litteras uiginti guido mo-
nachus forasse melior q̄ musicus re-
trachordo utens dum exachordum cōponit amplexus
est. Et ad huiusmodi exachordum hac ratione cōpul-
sus est: quoniā senarius numerus a mathematicis per-
fectus dicitur. quia partes eius aliquote simul sūpte ipsum sena-
rium simul constituunt. scilicet 1. 2. 3. que simul sex cōponunt ⁊ que
libet huius exachordi chorda. a sex primis syllabis sex dictionum

Cap. quartum

hymni sancti Joannis Baptiste nomen accepit scilicet . Ut queant
laxius resonare sibi s. adira gestorum: famuli tuorum: Solue polluti
labij reatum: Sancte Joannes. Unde si recte post quelibet punctum
primam syllabam inspexerimus has voces sex extrahemus: ut re mi
fa sol la et una queque a sibi propinqua omnibus seriatim positis per to-
num distat: preter fa quod a mi per semitonii spatium discedit: habebit
igitur duos tonos sub se duosque supra et cum prima littera g. que
dicitur ut syllaba posita sit totum quod Samaur, nuncupatur et ex a. lit-
tera et re syllaba sit quod dicitur are similiter ex b. littera et mi. syl-
laba b. mi. Ex c. littera et fa syllaba C. fa. ex d. et sol d. sol. ex e. et la. e. la.
Et ut Boetii doctrinam imitaretur que per tetrachorda rotam diui-
dit harmoniam: cum ad quartum locum peruenit ut C. fa. iterum exachor-
dum quasi propagine facta aliud emittit: si autem cum c. fa. ut syl-
laba ponatur totum compositum: c. fa. ut appellatur: et continuatur cum d. sol
re et cum e. la. ubi primus finitur exachordus. Sed cum ex litteris f
sequatur: cum fa. tetrachordi secundi. syllaba ut iterum collocatur. que
secundi tetrachordi quarta vox est. itaque cum sit f. fa. ut sibi juncta
tale nomen accipiet et sequitur cum g. sol. re. et cum a. la. mi. et ne se ig-
norasse similitudinem extremarum diapason includentium videretur rur-
sum exachordus collocare incipit et cum ex preteritis tetrachordis
duobus secundo ut et tertio duas voces habeamus ibi locatas. scilicet
cum littera g. sol. re. ut sibi addita tali nomine nuncupatur scilicet g.
sol. re. ut. et continuatur cum a. la. mi. re. ubi tertiis consumatur tra-
chordus duosque simul coniunctis copulantur scilicet fa. mi. cum prio
scilicet b. fa. cum secundo b. quod dicitur mi. quare quidem uocum sicut littere mo-
dulate sunt inequales esse unam alioque alia cognoscimus et sic tonus
ille in duo semitonia diuiditur et sequitur cum c. sol. fa. ut. quia sicut
secundus exachordus ad primus in eo loco coniungitur. et totum com-
positum sic appellatur. scilicet sol. fa. ut. Continuatque cum d. la. sol. re. et sic
deinceps e. la. mi. fa. ut. g. sol. re. ut. a. la. mi. re. b. fa. b. quod dicitur mi. Sicut
prius. et possent exachorda in infinitum multiplicari. iuxta instrumen-
ti sufficientiam. Sed cum in omni scientia quandoque ad finem peruenire
duz sit iterari exachorda iam desinunt et propterea in c. sol. fa. non po-
nitur amplius ut. Sed procedimus ad d. la. sol. ubi sextus exachor-
dus reliquit. Septimus uero in e. syllaba la. perficit. Itaque posuit septem tra-
chorda per 7 uoces dantes ut sibi misum fuit quod sibi patefacit figuram
Uides ne rectam guidois figuram esse uero non sic sed per iuras potest di-
gitos h. m.

Ela

Solis notare litteris optime probauim⁹. quibus ad adiscē
 dum cantuz nihil est facili⁹ si frequentate fuerint saltem
 trib⁹ mensib⁹.

Danus guidonis

Cap. quintum

Quorūdam erroris, circa predictā clara ostensio
Acet non omnia que circa hoc ab ipso ponūt
sunt a nobis propalata non tū propterea
lectores arbitraturos reor id nos temerē fecisse: et
profecto si votis conatibusq; nostris fauerit deus
suis in locis eorūq; ab ipso et ab alijs inordinata
indigesteq; ponuntur ne vnuz quideq; iota ad rez necessarius ē
linquetur intactus. Sed et alia quideq; que minus ipsi cognoue-
runt et in quib; illis error illisit mox edocebimus. Dicitū quip-
pe est supra et demōstratū tetrachordū synemenon esse cōiūctum
diatzeugmenon aut disiūctū: Quidā uero ista nescientes: ut lon-
ga cū tristiano de silua hispano familiarisio nostro et accerrimi
igenij uiro disputatione inuestigauim; cū ad messen pueniunt
diatzeugmenon ponunt. Post hoc synemenon deinde hyperboleon
et sic distare faciunt nate hyperboleō a proslābāomeno per tres
chordas ultra bis diapason: quod esse contra veritates et Boetij
doctrinaz manifestū est: Ipse nāq; Boetius accuratissime istud
declarat primo libro capitulo q; incipit sed quoniā rursus mes-
se ponit insuper euidenter declaratū numeris et mensurata figurā
quarto libro: capitulo q; incipit duo quideq; tetrachorda que si-
bimet coniuncta sunt: a messe uero disiuncta: sed de his in theo-
ricis nostris: neq; hic: aliquid allegasse nisi q; multoz circa hoc
error ostenditur et istoz ipsorū quoz multi facile credentes se-
quuntur disciplinaz. a Darcbertus uero non sic sed a messe ponit
disiunctuz: post quod hyperboleon deinde synemenon et sic chor-
das decem et octo collocat: quibus vna inferius scilicet gama: et
alia superius scilicet e. superaddita ad viginti chordas numerus
exeret. Sed si quis sano modo velit ipsuz intelligere posset
inditio meo dicere q; subtracto synemenon tetrachordo illo mē-
milita est messe ponitur tetrachorduz synemenon: eo modo quo
post messen sequi deberet: et ne impediret diatzeugmenon ita dis-
posuit multis etiaz alijs modis posset saluari: ego equideq; illū
saluz esse non dubito: quoniam christus in cruce pro his ora-
uit qui nesciunt quid faciunt. Quidam frater Joannes chartasie
sis gallus saluar euz dicens: et indoctuz et ferula indigent. Ego
autem a Darcbetū hunc tantū existimo: ut marchetos quattuor.

Cap. sextum

Rogerto caperon gallo simul vno potu deglatiri posse non du-
bitem. Iste eniz Rogerius caperon sic ait. Quattuor sūt figure
que addite sunt in cantu. scilicet Coruph synemenon apotome
z crisis. Coruph appellat Sama. quia addita synemenon. b. apo-
tome uero h. Sed crism appellat. e. superacutaz in qua sequa-
ces Guidonis ponunt la. Synemenon bene. dicit esse. b. si intel-
ligat distantia semitonij ab a i. b. qm ipse non declarat: bene eti-
am dicit apotomen si intelligat distantiam b .z. h: quoniam
sic a Boetio z aphilolao appellatur qd maius semitoniu dicim⁹
z sic uiginti choras ponit i errore z decidens alioruz.

Diuersoz instrumentorū breuis notitia.

Stensa mediocriter regularis monochordi diuisione
reliquū est. ut ad huius regulaz uoces. humanaz redi-
gentes alternatiz ellinare: depimereqz doccam⁹: hoc
aut meli⁹ assequemur si pri⁹ nobis diuersoz instrumē-
toz dū sūma seqmur uestigia re p: noticia declaratur. ut cū alijs
ēt istrumentis organū naturale cōreperare sciamus. hōz aut
alie sunt que extensione nimia uoces extenuat aut laxatione
easde obtundat z ad grauitatez remittūt. Sūt etiā chorde di-
uerse z i longitudine et in grosicie ut in cythara z lyra. polli-
cordero clauicordero clauicibalo psalterio z in alijs pluribus istu-
mentis. quibus a posteritate noua sunt iposita uocabula et q⁹
rū in secūdo libro planaz faciemus mentionez. Omnia tamen
hec nostram diuisione z fugere nō possunt eteniz chorde mono-
chordi. que eiusdez sunt grosicie longitudinis z extensionis
si in eadez distantia fuerint. percusse. eūdez necessario sonum
emittent. quē admodum monochorda repperimus antiqua. Sed
secundum q⁹ propinquius uel distantius a loco ubi torquentur
una queqz percutitur. grauiorez acutiorez ue secūdi m propoz-
tionez diuisionis superius dataz sonū emittit. Nunc aurem
non omnes chorde eiusdez grosicie nec eadem extensione sūt
temperate. Ideo si a memora caderet creberrimus musice us⁹
consonantiaz ueritatez per ista monochorda minime inuenire
possemus. Sed ad priorem diuisionē recurrentes sonos con-
notaremus. Si quis eniz istud concorditer aptare uoluerit ad
nostri instrumenti sonū conuertatur. z illo perpenso. istud co-
gnoscer: Sunt tamen aliqua ex nouis monochorda unā habētia

Cap. sextum

diapason ad partes acutiores isto modo diuisas: quoniam sex saltē
chorde illo modo sūt reperate: et eiusdem sūt grossitiei: et tūc acu
men aut grauitatez parua vel magna chordaz intercapedo: tōno
tuz aut aliaz speciez secūduz commensurationē proportionis
efficit. Sed que ita sunt facta facillime tēperantur: quoniam vnicui
iqz sono eiusdem diapason sua octaua facillime concordatur. Sūt
et alia quoz chorde sunt contrario modo dispositę: quoniam quan
to digitus superpositus ad locū in quo torquetur appropinquat
tanto tonos reddunt grauiores et e contra vt lyra. Sed hoc no
stre diuisioni nō obstat: quoniam chordaz i pulsiō nō fit ex pre me
die chorde a loco scilicet a quo torquetur ad h. sed a loco liga
ture ad h. sic ergo quanto digitus superpositus magis appropin
quat ligature chorde: tanto sonus acutior erit: quoniam chorda
breuior et quanto magis ad locū in quo torquetur appropinat: tā
to grauius sonat: quia longior chorda est. Si hoc igitur instrumē
tuz diuidere voluerimus permutatis litteris transpositisqz idē
eueniet: hoc est h. littera: vt prius erat: media remanente trans
ponatur. q. ad locū. a. et .a. ad locū q. et relique littere vna queqz
in alterius locū transferantur. Est autēz tonus in duo semitonia
diuisus in quolibet nouorū instrumentorū perfecto sicuti no
stro messes et paramesses per trite synemenō de qua diuisione
paulo post dicemus. quando uero tonū in talibus facere uolueri
mus duas chordaz diuisiones transire nos decebit. In hoc igit
instrumento vsqz ad semitonia sic diuiso plures chorde ponunt
alie scilicet grossiores alie uero subtiliores. Utuntur autēz nunc
quinqz sic dispositis vt grossior in tota sua extensione sonet to
no sub proslambanomeno: quod dicimus gamaut: secunda par
pate hypaton diatbesaron distans ab ea tertia lichanos messō
ditono altior ista: sed quarta messen pronuntiet: quinta parane
ten diazeugmenon siue netes synemenon sonum emittat: diapa
son et diapante sonans cū prima. Nec tamen hoc de necessitate
fit alijs. n. modis diuersis concorditer disponi possūt. vt prima
sit proslambanomenos. secunda lichanos. tertia messe et alie al
ibi et iste similiter alibi locari possunt ad arbitriūz pulsantis.
Sed quia hoc nunc magis in usu est sic potius posuimus. In
alijs uero instrumentis que spiritu sonant calamorum ampli
tudo secundum superius ratam proportionem acumen faciet et

Cap. septimum

grauitate:ira q̄ calami:qui in duplo fuerint ampliores diapason
grauis sonent ⁊ alij intermedii secunduz maiores minores ue
grossiciez grauiorez accuriores ue sonos efficiunt. dū tamen ap
tura ubi causatur sonus et longitudini et grossiciez correspondeat
Sunt et fistule et sambuce in quibus longitudo facit differentia
am: nā ista salteꝝ octo foraminibus.aperiuntur vt digitis omnia
possunt obturari. nā si plura essent aut frustra essent quia claudī
non possent inferiora aut superiora discoperta manerent et sonū
queꝝ non uellemus emitterent: Quanto igitur foramina magis
ad orificiuz accedūt. tanto sonos reddunt grauiorez et quāto ad
os pulsantis magis appropinquat tanto acutius clāmant. Sed
si uniuscuiusqꝝ foraminis medietas digito claudatur semitoniuz
facit ad totaz aperturaz. Sunt et alia huiuscemōi diuersa tamen
quoniaꝝ quatuor tantuz foramina cū orificio tenent foramina chꝝ
orificio tenent et illis quatuor quemcūqꝝ cantū in acumine et
grauitate comprehendū: quod maxime mirādū est Sed hoc fit q̄
foramen tōꝝ sonū diapente et sonū diapason et utriusqꝝ et bis
diapason sub aut supra potest facere et hoc si spiritus emittitur in
o duplo vel triplo aut in quadruplo vel in trienti. Sed de his quideꝝ
instrumentis plenaz notitiā desiderantes et de eorū inuentori
bus qualiterqꝝ ad perfectionez paulatiz deuenit speculationez
seu theoreticaz nostraz inquirat in qua mira et cognita suauissima
reperient que si paruo huius primi libri volumine conclusisemꝝ
doctrinaz fecissent impeditiōez: his igitur dimissis ad reliquoz
ut polliciti sumus naturale instrumentuz deuenimus:

Copulandi uoces cū instrumento modus subtilis:

Ulti uolentes nos hac imbuerē doctrina ea que sunt pre
ponenda post ponunt et e cōtra. ita q̄ cuando aliquid fu
turū ex dictis probare uoluerint et se de illo locis debite
mentionez nullaz fecisse perpendunt alibi ubi minus quadrat il
lud interserunt. Inde ergo illa doctrina ille siue materia inforis
uel chaos dicit confusio. nos autē non sic procedenduz putamꝝ
sed quemadmoduz ex uno in aliud factius quia duci potest nos
intelligētie seruiētes ordine discipline convenientissimo ista di
gestimus. vnde utso sub mediocri cognitione quod arte factuz est
iūstramento uolumus naturale per istud elleuotione ordinata et
depositione limatius erudire. Idcirco monemus ut teneat dis
b 3

Cap. septimum

cens a nobis factuz ante se monochordū percutiēsq; chordaz vo
cez emittat illi vnisonaz deinde digito superposito. in secunda
littera scilicet .b. comprimens chordaz cū ligno percutiensq; d
super chordaz soni qualitatez notet deinde ipse uocem emittat
chorde sono vnisonaz et equalez. ⁊ sic seriaz per alias litteras
ascendens usq; ad messez voces emittat ac eodez modo remit
tat. sic eniz ab unaquaq; littera ad eius octauaz facere poterit. s;.
quoniam oportet adiscētē credere uolumus erudiendos quibul
dam legibus coarctare ita q; non a quauis littera ser a littera c.
usque ad aliud canchoare precipimus nec tangent primuz b. s;.
secunduz **¶** quod tono distat ab a taz in ascensu quaz in descē
su: Sed dicit quis quid proferaz ore. uerbū an. sonū tātuz. dicitur.
q; non refert prima nec secunda uice utrū duorū feceris sed solū
sonos conotare ac sonorū distārias oportet. que in octo uocibus
diapason cōtinentibus includuntur. sed postea ut memoria sonoz
recorderur unus quisq; nomine proferatur digerso quod fuit an
tiquis in morez ut odo. eucharadis dicebat noe noā anne cane a
gis que nihil sunt significantia: Alii uero tri pro de nos trite : ad
que significabāt modorū fetes de quitus in suo loco dicemus
Alii autē soluz litteras alphabeti ponebant scz a. b. c. d. e. f. g.
ut gregorius augustinus ambrosius et bernardus guido uero ut
mi fa sol la sicut ante diximus quāquaz illud ex accidenti fecerit
quoniaz etiaz litteris omnia exempla sua demonstrat sequaces
uero post ita his uocibus adherent. ut omnino illas p̄tent esse
musice necessarias. quod ueridenduz est nos igitur qui circa hui⁹
artis ueritatez inquirendā lucubrando atq; uigilando diu labora
uimus dictiones singulis chordis imponimus nouas et effectus
totius denorantes concentus ita ut in grauori dicatur psal in se
quenti li. in tertia tur in quarta per in quinta uo in sexta ces. in
septima is: in octaua tas. et sic erit conclusio syllabarū: psalitur p
uoces istas. quoniam octo uocibus fit totus concentus. locam⁹
autem eas a littera c graui in litteram c acutam quoniaz perfec
te canere docent. ideo a littera c sunt incipiente. quia cantus ab
eadez littera i: hoat ⁊ semitonū primū duorū r r clauditur: inter
capedine ⁊ secūduz inter duas ss sonat. primū igitur est e f. i. tur
per Sz q; s; semitonū quandoq; fit a līa a in b quandoq; a līa
¶ in c acutā propter tetraeordū synemenon et diazeugmenon

Cap. septimum

q̄: s̄c̄ ibi r̄ia s̄c̄tonia diuisiꝝ locata r̄ia illa loca l̄za s̄. s̄t denot̄
hoc est ces is tas. hic et enjz uocabus cū chordis instrum̄ti equi
sonantes facile poterimus naturale instrumentū cū eo quod ante
factū est concordare quod si supra diapason scandere uolumus i
eodez sono psal ut prius locabimus : Nāc̄bit ar̄ bisyllabū c s.
tas psal et sequet̄ cū d h et cū e tur et reliqua sicut prius sic et i
gaur̄ faciendū est quon̄ā ut sepe diximus post diapason reasc̄i
nox: et quor̄iens ultra diapason transc̄d̄imus uel descendimus ro
tiens uocez renouamus : De hijs igitur octo tantuz doctrina est
recte: Cū ergo ad octauaz sic graduatiz cantus peruenit choꝝ
daz eisdēz gradibus sillabisqz cōuersis p̄cedēt̄iz uocez remit
tar et r̄ā diu hoc faciat donec absqz monochordi percussione idē
facere perjdicerit. quo peracto iterū a prima ad secundā ascen
dat et iterū a prima ad tertīā mediate ac postea inmediate psal
et a prima ad quartā mediate et postea inmediate descendat sic
et a prima ad quartā mediate et postea inmediate r̄ā intendēdo q̄z
remittendo ac eodez mō a prima ad quintā mediate deinde in
mediate in elevatione et depositione se habeat s̄z quēadmoduz
se habuit a prima usqz ad quintā in elevatione et depositione sic
a secūda ad sextā a tertīa ad septimā et a quarta ad octauā i ubi la
re procezet . in hoc aut̄ exercicio semper in quinta uoce precipi
mus pedez esse figendū et hoc multis de causis que dicentur in
tropis . similiter et quando in principio usqz ad octauā cōscen
dit quiescat in quinta uoce et iterū in eodez sono incipiens ad ce
rauz pertingat ita ut dicat psallitur per uo et post interuālo qui
etis facto dicat uoces istas sed in remittendo tas is ces uo
postmoduz uoce dimissa cū interuallo dicat uo per tur li psal de
de a prima ad eius octauā uocez intendat scilicet psal tas et ecō
tra remittat tas psal . In his et in alijs tantū exercitiū sibi quis
qz assumat quantuz ad prompte expediteqz cantandū uiderit esse
necessariuz sed ne impediatur soni pronūtiatio multitudine litte
rarū in una sillaba uolumus ut cantantes remoueat litteras que
sequitur post uocales si nocumētū fecerint aut i . p. que precedit
s̄ semper remoueatuz quon̄ā hic non orthographiaz sed musicaz
docemus Dubitare tamen aliquis posset nec in merito qua d̄ cā
8 diſtas pōiz? cū tm̄ 7. sit v̄ntes et a nobis sic traditū et cessū fa
isse meierit dic̄e q̄ lz maximā fore cōsonitāte et similitudinē itez
primā et octauā

Cap. septimum

asserimus in acumine rarietate et gravitate eas differre nūq̄ ne
gavimus. Igitur et differentiam inter eas et similitudinem de/
monstravimus cum eadem litterarum vocalium scilicet a. posuimus
similitudinem et conformitatem ostendimus. Sed litteris alijs hō
est s. in principio aut c differentiam acuminis et gravitatis
patefecimus Cognita eorum differentia quoniam grave est cum ex
profundo pectoris attrahitur spiritus acutus vero cum ex oris su
perficie sonus emittitur. quanto magis circa pulmonez profundi
or fit pronuntiatio. tanto sonat gravius et quanto. a propinquo
ri dentibus loco venit tanto sonat acutius. Sic ergo littera iū/
cta cum a. ex contactu lingue et clausura dentium fieri cognoscitur
Sed s. iuncta cum a ex applicatione lingue ad palatum pro
ferri non dubitamus. manifestum est igitur ex dictis magis grave sal
esse quam tas. q̄ si gravitatis et acuminis differentias in prolati
one l et s in fine syllabe positarum perpendamus. Convenientis
sime a nobis ratio locationis factam constabit. liquida enim litte
ra l naturaliter grave sonum emittit spissitudo autem littere s.
quasi sibilans in acumen ascendit. Sibillo enim nulla vox est a/
custor Si autem de numero arguatur quia non tanti valoris
octonarius noster videtur quanti septenarius est quo voluitur mū
dus et orbis. qua de causa gregorius tantum septem litteras po
suit et cum non sit tante perfectionis quante senarius cuius gra
vitas quido ad sex voces reduxit cum ergo senarius et septenarius per
fectiores sint octonario et cum per illos fieri possit idem quod per
octonarium nos facimus rectius sensisse videbuntur illi quorum
quidam septenarium quidam senarium secuti sunt quam nos qui
sequimur octonarium dicendum numerum octonarium magnam
musica perfectionem et dignitatem obtinere et non frustra esse.
sed necessario positum primo probatur eius perfectio per compara
tionez sicut enim quidam septenarij perfectionem propterea quod se
ptem sunt planetarum nos eadem ratione octonarij probamus perfec
tionez. quod septem planetis addito firmamento octonarius nume
rus resultat et in illorum comparatione gravius peccatur quod ex
cellentius est scilicet octava spera dimittitur nam dato silentio
sicut terra cum elementis prima et gravior est spera lune secun
da mercurij tertia venenis quarta solis quinta Martis sexta io
vis septima saturni octava celum stellarum quam comparationem

Tractatus scd's

nez etiã marcus tullius facit in sexto libro quez de re publica
cõposuit. Alijs quidez uerbis sed in hanc tamen sententiã. Et
hoc quantũ ad septenariũ: quantũ uero ad senariũ quia mathe
matice sunt rationes dicemus mathematica corpora subiciẽda
esse cogitationi ⁊ non sensui in quibus principiu est punctus q
longitudinez nec latitudinem hẽt nec profunditatez aut altitudi
nez hic protractus efficit lineã que vnus dimensionis est: scili
cet longitudinis sine latitudine ⁊ profunditate ⁊ duobus pun
ctis ex utraq; parte longitudinez terminantibus continetur.
hanc lineã si geminaueris altez corpus mathematicũ fiet quod
duabus dimensionibus extenditur in longũ scilz ⁊ latũ carens
altitudine quod superficies dicitur. ⁊ hoc punctis quattuor con
tinetur datis scz cuilibet duaz lineaz duobus punctis. si uero he
due linee fuerint duplicate ut si subiectis duabus due alte sup
ponatur adijcietur profunditas ⁊ sic solidũ corpus efficitur.
quod line dabis: octo angulis continetur. ⁊ hoc uidere possum⁹
in taxillo seu tessera que ercubus greco noie vocatur. Hys
rationibus geometricis adiungantur nature nuẽroz naz monas
punctus putatur quia sicut punctus corpus non est sed ex se fa
cit corpus: ita monas nuẽrus esse non dicitur sed nuẽroz ori
go. Primus ergo numer⁹ binarius est qui similis est linee de
puncto sub gemina punctoz terminatione protracte. hic nuẽr⁹
i. binarius duplicatus de se quattuor facit. quaternarius quoq;
geminatus octonariũ reddit. qui numerus solidũ corpus imita
tur. dixim⁹. n. duas lineas duab⁹ lineis suppositas octo anguloz
dimõsione integrã corporis soliditatẽ creare ⁊ h⁹ est qd apd geo
metros dẽt bis bina bis corp⁹ solidũ esse qd macrobi⁹ q̃meorat
i libz de sõnio scipionis alijs quidez uerbis eãdez tamen sentẽ
tiaz continentib⁹. ⁊ concludit a pari ergo nuẽro accessio usq;
ad octo soliditas est corporis ⁊ prosequitur ideo inter princi
pia huic numero plenitudinez deputant. Concludimus ergo
nos q̃ qui octo uoces truncat aut minuit a musica nostra per
fectionez atq; plenitudinez aufert ab ea. non ergo nuẽrus octa
uus impfectus est. Sed in musica plenus atq; perfectus quoniã
totũ continens est ⁊ totus concentus ut sepe dictuz est octo
uocib⁹ includit. nõ ergo frustra: imo necessario estimur octõario
⁊ de hys hacten⁹ nũc ad uoces figuris in plaõ ip̃ntadã festinaz⁹

Tractatus scd's

Tractatus secundus in quo ostenditur qualiter et quomodo
vox in plano debeat figurari

Nunc uoces musicales distinguamus vox est aeris
repercussio indissoluta usque ad auditum ueniens
humana uox duplex est. quedam continua quedam uero
discreta continue uoces sunt quando comuni sine iunguntur ut
si quis neruuz percutiat et percutiendo torqueat ueniet ut in
principio grauius sonet. et continuo magis acuat et ita con-
tinui fiunt uocis grauis et acute sonitus sicut etiam in gemitu
accidit infirmorum ideo etiam quibusdam legentibus contingit qui
uoces legendo continuantes sensim ascendunt descendunt ue-
de talibus autem ut uerbis Boetij loquar nolumus nos tracta-
re quoniam ab harmonie scientia separantur. Discrete uero uo-
ces proprios habent locos. igitur et soni instrumentorum discreti
et uoces harmonice subiunguntur arti. Alio etiam modo distinguit
Boetius in libro primo uoces humanam incontinua et discretam
dicit enim continuas esse qua loquentes uel prosa oratione le-
gentes uerba percutimus festinat enim tunc uox non inherere
in acutis aut in grauibz sonis. Sed quaz uelocissime uerba p-
curere expediendisqz sensibus exprimentisqz sermonibus conti-
nuo uocis impetus operatur discretaz uero illez dicit quaz ca-
nendo suspendimus in qua non sermonibus sed modulis potius
inuenimus. estqz uox ipsa tardior et per modulandas uarietates
quoddam faciens interuallum non taciturnitatis aut silentij. sz
tarde potius ac suspense cantilene. his ut albinus aurumar ad-
ditur tertia differentia que medias uoces possit includere euz
scilicet herouum poemata legimus que neqz continuo cursu ut
prosa neqz suspensa segniorqz tractu uocis ut cantenz pnu-
tiamus. Similiter euz in ecclesia orationes capitula lectioes
et his similia legimus de quibus in tractatu de tropis. manife-
stius apparebit. Vox igitur euz sit de genere successiuorum duz sit
est sz euz facta est non est id est euz reguli ac figuris imaginari
representare figura euz uocis silis fieri non potest preter in plano
depicta quoniam euz pferri non causat ad modum puncti fluentis lineaz
constituentis in longum aut in longum et latum ut linea et superficies sz in
orbem et in spacia diffundi sic ut per sex positionis differentias
ab auribus audiatur hoc est sursum deorsum ante retro

Tractatus scd's

dextrosus et sinisterus. Voctius enim voces per lapides instā
tem aquam proiectus representare conatur vndis iactu lapidis
excitatis in orbem profugientibus vt intelligatur sic aere a vo/
ce sicut aquas a lapide propelli. Vox igitur in plano non figura
tur sed uocis elleuatio siue intensio et depressio siue remissio q̄
dam modo representatur: sicut enim in geometrica demonstrati
one linea p̄cra que loco linee geometricae ponitur: non caret
latitudine qua geometrica linea carere intelligitur: sic in musi/
ca nostra elleuationes ipsas siue depressiones que in puncto con
sistunt indivisibili interuallis quibusdam notularum sensibilibus
ostendimus. Cum igitur notulas sequentes super primā inspe/
xerimus a gravitate inchoantes in acumen vocem elleuare vo/
cemur. At si secūda inferior fuerit ab acuto in graues deuenie/
mus. et iste modus in omnibus notulis totius cantus subsequē
ribus est obseruandus. sed quoniam elleuatio notule siue depres
sio quanta in voce tenenda sit non est facile cognitu contempo
ranei nostri optimū in hoc modum excogitauerunt. decreuerunt
enim vt linee quatuor extendantur. aut quinque. et a linea in spatio
et a spatio in linea talis sit processus. qualis in arte facto instru
mento voces continuo se inuicem subsequuntur et sibi inuicem suc
cedunt et vt cognoscantur loca illius distincta propter interuallo
rum differentiā. et intercedentium inequalitates. signatur vna illa/
rum linearum h̄o siḡ vel isto quorum primū f. graue secundū pe
to c. acutū demonstrat. et hec signa ne otherici claus appellare
solent: quoniam loca manifeste demonstrant. Disponemus igitur
lineas quinq̄ cū primo signo media illarum signata q̄ est f. cadet c
q̄ sal diximus in spatio a linea inferiori et sequenti cōtento et i
linea prima secūda. d. q̄ h̄ appellauimus et in spatio sub linea si
gnata cōtento e. q̄ tur nuncupauimus. In hac igitur linea poit
p et i spatio sup ipa p̄teto q̄ est g. uo. et sequitur eadē mō de re
liqs scz ces. is. taf. ita q̄ ras in linea cadet. altior: q̄ est aliud. c
vbi est alia claus collocata. At si uolum⁹ cū hac idez facere i al
tiori. posita idē eueniet. sed si claus ista non in altiori: sed in
subsequenti ponatur sub linea prima sal ponemus. et sic ras in
linea cadet signata q̄ etiaz cū prima fiet: si in linea quarta a
superiori ponatur. ita q̄ nec linee nec spatia in ter lineas cō
tenta semp eadēz tenebunt uoces. s̄ fm q̄ claus magis minus

Tractatus scdis

elleuabitur grauiora seu acutiora loca tenebunt. Signabimus igitur nunc duplicem diapason unam a littera c. in c. acuta et aliam ab eadem in c. supacuta et inchoates per diuersa loca quoties uoces

Salitur per uoces istas: tas is ces no no per tur li sal
Salitur per uoces istas: tas is ces no no per tur li sal
C. D. E. f. G. G. A. B. C. C. F. A. G. g. f. E. D. C. c. d. e. f. g.
g. a. h. c. c. h. a. g. g. f. e. d. c. Si autem lector non ita facile per
notulas potest discurrere cum uocis elleuatione seu depressione
ad monochoordum recurrat et a tertia uoce incipiens usque ad eius
octauam ascendat et ad tertiara uocem scandat, ut dictum fuit ca
pitulo adulti uolentes totum igitur quod dictum fuit debere fieri
eius instrumento: in b? sine eo facere sciet notul inspectis.

¶ icte musice declaratio Cap. fm

t autem de his signis atque notulis pleior
habeatur cognitio: aliqua circa h?
subtilius inuestigabimus. Solent. n. alia signa
in cantibus poni per que distincta intercapedinum co
gnoscitur iequalis: quorum alter sic. b rotundo scribitur: alterum. ue
ro sic h quadratum figuratur. Primum signum b molle dicitur siue: b
rotundum secundum uero h quadratum siue h durum h quadratum et b
rotundum appellantur a figure qualitate sed b molle aut h durum
dicitur ex eo quod canentes per litteras gregorij quando ab a in b
faciunt semitonium illud b dicitur molle quod cum in arsy et thesy sal
tus sit per semitonium magis mollescit uox illa quam quando p to
num sicut a b molle a b quadratum dure sic etiam quando per semitonium
magis molle quam per ditonium. sicut g. b. molle. g. b. quadre dure
Similiter diatessarion magis molle quam tritonus. sicut f. b. mo
lle. f. b. quadre durissime. Ex his patet error quorundam cantorum
qui dicunt b molle aut b quadratum. duobus enim modis errant
primo quia ipsi cantant per syllabam guidonis et non per litteras
gregorij. neque igitur b molle neque b quadre dure pronuntiant.
sed fa aut mi secundo non faciunt rectas relationes neque quando
dicunt b quadratum debent correspondenter dicere b rotundum.

Prima pars

et quando dicunt b molle. debent dicere \square durū et sic relatio rec-
ta fiet. et hoc sunt antiquis in morem per gregoriū litteras can-
tantibus. quibus propria sunt uocabula. sicut grecis propria syne-
menon aut diazeugmenon: per nostras aut dictiones canentibus
propria erunt nomina b. is in cōiuncto. et is \square in diiuncto. oib⁹
uero comunia tonuz aut semitoniū facere sunt uocabula. Sed ali-
bi non soluz in paramese signant istis signis tonos aut semitonia
cantores. dicunt namqz ubicunqz fa sine mi reperitur. ibi mi fa-
ciendum est. sicut in b fa \square mi. idēz quoqz ubi mi sine fa. quod
appellant multi fictaz musicaz. quorū philipetus temerarie lo-
quens sic ait: vna est ficta musica philipetus dicit: Verū tamen
ignorauit qd saltē modis debet fieri duobus. facere enīz ex mi
fa diuersus est modus ab illo. qui facit ex fa mi. ut paulo post di-
ceret. ex eo qd n̄ uoces correspondēt eo modo. quo naturaliter se
collocat. quando igitur ex mi. fa est facienduz: tali signo perscri-
bunt scilicet b rotundo: sed quando ex fa. mi hoc signo notant
scz \square . quadzo uel hoc \square . locabitur igitur istud b molle in quinqz
locis secunduz eos. scilicet in b mi. et in elami. in Alamire p̄mo
in \mathcal{E} lamu acuto. et in alamire secundo: In his quidez locis dice-
mus fa per semitoniuz a loco proprio depressuz. Sz istō \square l̄ istō

i c fa ut. i f fa ut i c sol fa ut in f fa ut. acuto z in c sol fa. in q-
bus quidez locis dicemus mi per semitoniū a loco proprio ele-
uatum quod etiaz appellant coniunctas propter hoc quia sicut
quando post mesen ponitur trite synemenon. qua de causa to-
nus meses et parameses in duo semitonia diuidendus est: ita et
quilibet alius tonus alibi locatus diuidi debet: Adduntqz ul-
teius quelibet istarū cōiunctaz exachorduz est. sicut alia que pri-
us posita sunt. et ideo sicut post f fa ut in quo ut dictuz est seq-
tur g sol re ut. ubi iterū ut collocatur propter taz dicta: sic et in
uno quoqz locorū. diffiniunt qz hoc modo. Coniuncta est facere
de semitono tonuz et de tono semitoniū. sic et de semiditono
ditonuz. z de ditono semiditonū z de aliis speciebus similiter.
z sic bene dicunt quia ad moduz diazeugmenon z synemenon
tetrachordorū se habent ista. exachorda coniuncta: Semotus a
uere cognitione Joānes tinctoris sic ait. Coniuncta est positio.
b. aut \square in loco irregulari. naz si signū b mollis poneretur in c
sol fa ut. uel in alio loco ubi fa esset irregulariter esset positum

c

Prima pars

et tamen coniuncta non esset. ita si \square quadrū. ubi mi: quod si b po-
natur in b mi: cōiuncta fit. et tamē locus est regularis ipsius.
b. quia octava est ad. b. rotunduz: Cum igitur in. b. mi fa po-
tur. octavo loco a fa quod ponitur in trite synemenon diapason
resonans consonantiaz. vt habeat 7 reliquas uoces singulas sin-
gulis referendo in diapason consonantia cuz alijs resonantes:
sicut igitur: ut synemenon ab ut diazeugmenon tono superatur.
ita ut utius a gamaut tono suberit quod appellatur ab ipsis re/
tropolis. quia cū gamaut in capite policis superposituz sit retro
ipsuz in prima scilicet exteriori iunctura digiti ponitur et sequitur
in gamaut re. In are mi in b mi. fa. sed in c faut sol. at in d iolte
la. sic et ab mi quod ponitur in c fa ut eleuandū ut ponitur in are
et complerur istud exachordū in f faut. Coniuncte autē que
per semitonium uoces a loco proprio depauiunt appellatur ab
ipsis cōiuncte b mollis: Sed que eodez eleuantur semitono \square
quadrati. Ad breues autē utiuscuiuscūqz coniungere cognitionem
ut. hoc interest: ut cognito loco cōiuncte ab eodez per iuncturas
retrocedamus dicentes fa mi re ut si b mollis. aut mi re ut si \square
quadrati. vnde qui bene omnia que dicta sunt inspexerit taliter
manuz compositā recte conspiciet. In re: tropolis scilicet ut. in
gamaut ut re in are ut re mi. i b mi ut re mi fa i c fa ut uero ut
re mi fa sol in d sol re ut re mi fa sol la a quo usqz alamire secū
dū in omnibus signis uel locis sex istas uoces reperiemus. post
alamire resoluitur. nā id qd prius incepit prius desinit et ita in se
cūdo b fa \square mi. erunt re mi fa sol la in c sol fa mi fa sol la in d
la sol. fa sol la. et in e la. sol la. postquā ponunt aliaz uoces scili-
cet la. que distat per tonū ab ista quoniam dependet ab ultima 7
iuncturā: et sic erant loci uiginti duo. ideoqz post coniunctarum
additionez manus perfecta dicitur: qm̄ tota per semitonia recte
diuisa est: ipsi autē dicunt perfecta. quoniam triuz diapason
est continentia: in ternario enim maximā pfecto denotatur: quoniam
tonū equale est suis partibus quoris et aliquoris simul sumptis
nec aliquis alius numerus hanc sibi dignitatez uendicat. sed ex
parte bene dicunt. in hoc scilicet qd ternarius numerus perfectus
est ueruz in hoc errant. quia manus triū diapason nō ē ut paulo
post ostendemus: Ex his autē que dicta sunt lectores excogita-
re poterunt quomodo ex guidonis doctrina confusio suborta ē

Tactat. scd's

est. ipse enī considerauit q̄ semper ubicumq; semitoniam
esset pronuntiandū. mi 7 fa cantores profere deberēt. pp hoc
autē crebrius exachorda. in tetrachordis tam coniunctis. quam
diunctis locauit: propter quod binas uoces et ternas in uno e
odemq; loco ut supra monstratū est de necessitate collocauit:
nos at de necessitate easde; sex in locis predictis cōponi ipsi
babito fundamento mathematice demonstraui. sed de uocū
in uno loco confusione de guidonis arte proueniente satis hac
tenus deinceps autē que ipsarū profere sint: que uero veri
tende. quod eius sequaces mutationes appellant subtili⁹ discu

Capitulu quartū de uocū permutatione tiamus

Uperest nobis tanta uocū cognita uariatione ad quid
in uno loco sint collocate subtiliter discere. ut ū. s.
omnes simul pronūtiare aut unā alia in eodē loco di
missa debeamus accipere. Circa quod aduertendū est
tres illarū ascendentes dici. s. ut re mi: Tres uero descendentes
scz fa sol la. unde guidonis sequaces dicunt: ut re mi scandunt.
fa sol laq; descendunt. et cū cantus in altū ascendit pro descē
dente uoce ascendente; accipere nos percipiūt. ut si sumus in
mese cū la. et cantus petit loca altiora iusta istoꝝ doctrinaz la
dimittere 7 re aut mi debemus assumere. et tūc cuz re aut cum
mi. ad altiora loca facilius poterimus peruenire: sic et cū in pa
anete synemenon uel trite diazeugmenon fuerimus cū ut: et can
tus ad ima perlabitur ut dimittit: et sol uel fa iubent accipere
7 sic cū fa uel sol cantando descendere poterimus: 7 hoc est qd
ipsi mutationez appellant dicentes: Mutatio est unius uocis in
alia uariatio: alij autē sic diffiniunt: mutatio est duarū uocum
equaliū inter se per diuersas proprietates in uno signo 7 una
uoce uariatio. permutatio autē dupliciter fit aut a causa neces
sitate scansionis aut remissionis. aut cā preponendi. postponendi
ue semitonii: hec autē semper in uocibus: que eiusde; sunt qua
litas fieri cognoscimus. hoc est ambe ascendentes aut abe de
scendentes: Illa autē non sic sed ex una ascendente 7 alia desce
dente componitur: Est igitur triplex mutatio: una totide; in
ascendendo alia totide; in descendendo. tertia uero capit utraq;
sz que totide; in ascendendo fit ea est. que de uocibus ascen
dentibus composita est: uti in g sol re ut. re ut ut re. in alantre

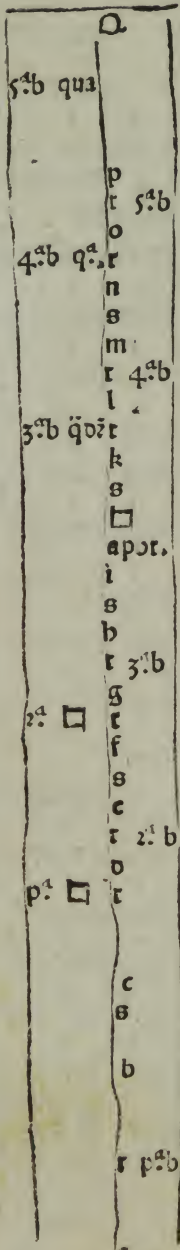
c 2

Prima pars

mi re re mi et in suis octavis. que uero fortitez in descendendo fit: ea nimiz est. que ex uocibus descendentibus constat: sicut i e sol fa ut: sol fa fa sol. in d la sol re. la sol sol la: et in suis octa itaqz semper fit inter uoces per tonū secundū ordinez distātes secunduz ordinez dico: qz ut supra dictuz fuit sicut. ut a re distat p tonū. sic a re: mi: ita etiaz fa: a sol. et sol. a la: Sz qñ mutatio fit: in loco equali sunt collocare. Tertia uero mutatio dupliciter fit: qz aut in uocibus que in ordine positae per diatessaron aut per diapente distant. per diatessaron tribus modis: f. fa ut. ut fa: sol re re sol. la mi mi la. per diapent autez duobz scz la re re la: sol ut. ut sol. Quādo igitur manus ē imperfecta in gamaut in aze i b mi in ela permutatio fieri non possit. qm̄ unius uocis non est sz duarū equaliuz. propter quos etiaz in utroqz b fa i mi non fit.

In aze prima imperfecta ubi igitur tantuz due uoces erant e quales. due fient mutationes. una a prima uoce in secundaz. et alia e conuerso. Sz cū tres fuerit hunc moduz tenebunt a prima in secundam et e conuerso fiunt due: r a prima in tertiāz et ecō uerso alie due r a secunda ad tertiāz et e uerso alie itez due r sic sex habebūtur. sed cū secūdo uocēz ascendentez nominamus: mutationez in ascendēdo causari dicunt: Sz ulterius addunt illi uocis proprietatez. scz. □ quadrati. aut b mollis siue nature. nature autez appellant exachorda: que in utroqz c. sunt inchoata □ quadrati. que a g. b mollis uero: que ab f. ut ergo uno cōclu damus exemplo per qd in alioz cognitionez facile ueniat. di cim⁹ i g sol re ut. sol re re sol sol ut ut sol. re ut ut re. sol re in ascendendo de natura in b molle. re sol in descendendo de b molli in naturā. sol ut in ascendendo de natura in □ quadruz. ut sol p contrariū: re ut in ascendendo de b molli i □ durā ut re in ascē dendo de □ quadro in b. rotūdū. hoc. n: modo seruato in alijs lo cis quisqz perse porent p ea que dicta sunt has pmutationes i uestigare: sz r hoc habito sūdamēto i manu pfecta facile de oibz sex uocibus in eodē loco positae mutationes omnes facere pote rit: vñ exēpli gratia capiamus d sol re: ubi sex uoces fuerūt locate. iūgemusqz la mō predicto scz cū uocibz que in ordine p tonū aut diatessaron aut p diapent distauerit. dicemusqz la sol sol la habebimus qz duas. deinde cū mi. scz la mi mi la: r erunt quatuor. ut cū re qz p diapent cōiungendo itez binas facimus p

Prima pars

Diceret tamē aliquis q̄ licet possint fieri ad libitū iste conū
 etc. mensura tamen nō ad quod breuiter dicimus: ita euidenter
 sicut atq; sine labore sicut ipse met ordo naturalis factus fuit ī
 prima figura. Ad quod examinādū disponat prima mensurata fi
 gura deinde faciemus conunctas b mollis hoc mō. duplicata quā
 titate q̄. signabimus primā b mollis q̄iunctā sic priā b. eritq; iē
 a et b deinde quātitas cho. de. i. 7 p̄ia b medio diuidatur. signef
 q̄ secūda b. que erit inter d. e. q̄ si secūda b. q̄ mediā diuiserit
 quātitare signabimus quarta b itez l m s̄ quarta b sc̄da b quanti
 tate per mediu diuisa signabimus tertia b s̄ tertia b: q̄ quātitas
 si diuidatur quita b signabitur. hēbimus igitur ex hac diuisione
 quinq; b mollis cōiunctas ex recta diuisione perpenfas: S̄ si b
 quādrati hēre procuramus conunctas p̄ tria b. q̄. diuidemus. et a
 līa q̄. uersus b uententes in sine trētis ponem⁹ quarta b: sc̄; in
 ter n o. 7 in bese: sc̄da □ quadrata que calet inter f: g. S̄ si sc̄de
 b quadrata q̄. quātitas per tria diuidatur a līa. q̄. uersus secūda
 □ quadrata uententes: in bese ponemus terna b: eritq; inter
 k. l. cuius 7 q̄. quātitas si duplicetur prouēiet sic p^a □ int̄ c o si
 gnata. habebimus igitur ex hac diuisione quatuor □ quadrati q̄
 iūctas ex recta diuisione prouēientes ut p̄ i figura: si eiz quitam
 hēre uouerimus tertia □ q̄. quātitare medio diuidam⁹ et erit su
 pra p. per duos tonos. uerū quia nihil sub proflābanomenō nec
 supra neren hypboleon inmensurata figura addere uolumus
 nō eā ponimus. nō ex eo q̄ fieri nō posset. s̄ q̄ ista tenuerunt
 antiqui 7 a boetio sic traditaz reperimus doctrinaz. q̄n ergo add
 re aliquo sub aut supra uouerimus nō in eadē chorda s̄ in di
 uersis facere poterimus: Lōcordātes illas chordas cū his diuisi
 onibus in una recte factis in diapason correspondētes ut puta si
 unā chordā a idere sub proflābāno menō uouerimus taliter dispōe
 mus quod in sono diapason equisonet lichanos meson. 7 erit
 gamaut. 7 si aliā sub ista cū parhypate meson equisonabit ī dia
 pason: diapēte cū phypate hypaton diatessaron cū prima cōiun
 cta: hęc chorda erit quā dicūt moderni retropolis ut supra iā dixi
 mus in qua pene oīa modernoz istrumēta que pollichorda ī ita
 lia repimus incepta etiā organa 7 alia instrūta cōp eta que p̄ sēto
 nia sūt diuisa. in hyspania uero n̄a atiqua monochoorda et etiā or
 gna in c̄gauri repimus inceptisse: s̄ modernoz pollichorda et ēē
 organa octo uoces sub c̄gauri in ordine ponunt naturali non t̄s

Trasced's

hñt uoces cōiūctas □ quadrati siue b mollis sub proflābanom̄
 non: s; tñ ē diapent̄ recta sub gamaut: ita ut gamaut sit octaua g
 solreut: zezropolis octaua siue diapafō ffa ut 7 alia diapason ela
 mi aliaq; d. sol re 7 alia c faur: octauā sub d sol re id est diapafō
 iā hic bononie reppimus pollichordū s; sub c faur nō nisi in hys/
 pania. rez n̄ refert ubi quis incipiat mō chordaz mōi 7 diuisiōes
 sēntonoz 7 tonorū obseruentur habēt se igit̄ ita retrachorda
 sicut synemenō 7 diazeugmenon: iñ ē ergo q; isti cōreporanei no
 stri cōiūctas appellāt. s; ēt distūctas iproprie uocāt: qñ sine mu/
 tatiōe ab una proprietate i alia se trāsfertur ut puta si repiatur in
 c sol fa ut dicēres fa. 7 ad f fa ut descēdere i mediate cogatur. et
 deinde ad grauiōres. tūc ille descēsus dī distūcta q; fa i aliozi uo
 ce 7 fa in inferiōri pronūtiāt. sic 7 qñ p diapason saltus fit. ubi cñ
 q; sit sēper distūcta fiet neccessario: dixi i diapason neccessario
 qñ i diapēt nō sp̄ sit de neccitate: s; solū qñ diapēt ē mi m:ur c:
 □ aut fa fa ut c k. s; si fiat ab Alamire existentes cū re 7 descen
 dāt p saltū diapent̄. i mediate illō re mutatur i la: 7 dī re la re qñ
 tūc bñ sequitur illud re ab illo la: sic 7 in g existēs cū ut saltu fac
 to p diapēte i mediate nō sit distūcta s; mutatur in sol. 7 dicitur
 ut sol ut. q; bñ sequitur li ut ab illo sol. tritonus i mediat⁹ sp̄ ca
 usat distūctas ut si ab f fiat saltus usq; c sol fa ut transiem: □ ui
 ca notula tūc dī i f fa. 7 i b fa □ mi. m:ur sequitur c. fa 7 tūc dis
 iuncta dicitur. qñ illud mi nō sequitur nec depēdet ab illo fa gra
 uiozi. Alij saltus qui maiores sūt diapēte sp̄ faciūt distūctas taz
 in itēdēdo: q; remittedo. preter quā ubi la possit accipi i exachor
 do ut si i alamire re aut mi rēmuecātus per saltū ad c fa ut rēl
 tatur. tūc la ē accipiēdū 7 dī mi la ut: aut re la. ut aliter at supra
 diapente sp̄ distūta fiet S; uidēdū nobis ē qd erat probādū ut
 s. decē 7 octo mutatiōes i unoquoq; locorū p uoces q; iūctas fie
 ri possit: qd si bñ inspiciatur fig⁹ facillie digōscetur. q; solū i d sol
 re g sol re ut 7 eorū octauis. decē 7 octo fient mutatiōes: quōiā
 i his tātūmō locis. sex ille uoces equaliter sūt collocare: ut p; i
 fig⁹ alijs uero quōiā n̄ oēs uoces i eadē linea cōueniūt s; aliq;
 altiores. aliq; uero ponūtur ifeziōres. n̄ oēs fiēt decē et octo. i
 elami ergo ubi fa et ut sūt ifeziōra nō decē et octo. s; tātū erunt
 i 2. hoc mō: ex la sex. s; ex sol tātū due. s. sol re re sol: quōiā ne
 q; cū fa cūbiāt p̄ neq; cū ut: ex mi cū re q; biata alie due: et sic sē
 o. s; fa cū ū. q; iter eq̄les s; 7 alijs sit iequales alias hēbitus

Prima pars

duas. 7 sic erūt 12. sic 7 in ffa ut ubi la 7 mi sūt iequales tm̄ 12.
hēbimus h^o mō la mi mi la tm̄ due sūt. s3 ex sol 6 prouenire n̄
dubitamus. 7 ex cūbinatiōe fa cū ut 7 re cū ut quatuor euēire cer
tuz est. 3g^o duodeciz sic in elami: s3 i alāire ubi solū fa ē inequa
le quatuordeciz erūt: hoc ideo q: quatuor cū eo erāt fiēde s. solfa
fa sol. et fa ut ut fa. 7 in c sol fa ut sūt iter. at in bfa □ mi daode
ciz. 7 ita in eorū octauis: ut quisq; p se recte poterit uidere. Ap
parz igit ex his: quoniā n̄ oibus in locis id: mutatiōes fiant: sic et
app et falsitas manus perfecte. qd n̄ ē pfecta rrib^o diapafō. quoni
az excedit p sētoniū. eēt n: perfecta si illa uox ultra ordi accūta
lis sinistrā rātū distaz per sētoniū a sua propinqua. 7 tūc saceret
cōtra ipsū guidonē suosq; sequaces. q: s. inter sol 7 la n̄ roni. sed
sētonij rātū eēt distātia: notādū igit ex hoc q: cātare per ordines
accntalez aliqñ idez est q: per naturalez. sola est sigōz et hēarū
dīa: qd sētoniū nō eodez loco respōdeat. ut in naturali: nā si in
naturali ordine sētoniū erat ab e in f. per signū b in eadez e post
tū deprimū. et fit a litera d in e sic et si in f pōatur □ l̄ eleua
tur et fit ab f in g. vey cū per aliqez accntaliū ordinez cātare uo
lum? sētoniū sequit post duos tonos. sic et cūctū: sic et et
disiūctū tetrachorū. quod dictū fuit ficta musica. et tūc cauēdū ē
a naturali sicut ab accntali qñ per naturalē vey sectatores gui
dōis cōtēporanei n̄ ita faciūt. sed ab accntali ad naturalē 7 e
cōtra frequētez se transferūt: quidā forte et cāu q: n̄ intelligēt cā
t^o pōitionez: quidā vō ex indust^o astuteq; s3 qui ex idustria hoc
faciūt signāt liēā l̄ spatiū hoc sigō b. l̄ hoc □ siue isto . et tūc s3
illō signū cātādo prosequūtur: dicūt tñ q: si i principio sig^o pōituz
sit p totū cātū ordo tal̄ obseruādus ē: At si n̄ i principio. s3 i pro
cessu pōatur dicūt q: rātū illa nota cui appōitur illus signi subia
cz t̄q. vñ et uarias faciūt cōsideratiōes i notul̄ eleuādo s. a loco
proprio deprimēdoq;: nā si i b mi notul̄ sit hoc sigō b sigāta: 7 p
illā sequatur a: in c sicut isto quāq; sētonij i ordie naturali sit in
terapedo pp deprestiōez p̄ie. et sublimatiōez secūde i sētonij rā
sit interulū sic 7 in oibus locis sētonij distanz i cōdētibz: qd
si ūa oia in elami pscubatur hoc sigō b: 7 a: in c sicut isto s3 di
tōi sit iterulū uertitur in tōi distanz: sic in qbuscūq; locis p̄
dictaz distanz i cōdētibz: eod mō de alijs maioribus spēbus si
ēduz doxmatizant et tal̄ dicūt ordo semet qd sp signū in loco c
iūctarū □ quadrati pōatur: et hoc b i ill in quibus cūcte b rōn

Trascas

di locarur: Joas̄ vero de lōdois ⁊ alij miūs p̄iti dicūt: quē ad mōy
i bfa □ mi ābo siḡa possūt locari: ita ⁊ i alus locis. p̄bi nec fa sic
mi q̄ ita fiet possit: mīme neḡ: est: at q̄ debeat ccedēdū n̄ arbi
tror. prop̄tea iḡ si p̄ iaz dicta tonus i duo sē: manz, d̄i sus fru/
stra sūt relsq̄: i iuz canea. qm̄ ad hoc istō permittit sicut iā dictū
est: ut tonū et sēa qualibz uoce possimus hēre sicut a bfa □ mi
dicūt nāqz si in gsoluet sit uorula siḡa: b̄: p̄cedēte. ⁊ in eodez sit
a: isto □ p̄cedēte. I3 uisonus uideāt: tñ pp̄ p̄ie depressionē: ⁊ sē
de eluationē seirōij sicut mi fa. dupl̄ici de cā mal̄ dicūt. p̄tō qm̄
ē si p̄ siḡa nō h̄ret. secūda tñ eēt altior ea propter siḡa: saltez p̄
sē: secūdo errāt qz si p̄ia iaz per aliud seirōiuz dep̄ssa ē ab illo
loco ⁊ ⁊ alio seirōio ab illo loco eluata di o sē: sunt. ergo toni
d̄na ⁊ n̄ seirōii ē tanquāz ut i: eodez mō dicūt in d̄soluet ⁊ isto
ruz octauis: hozqz dicta sunt ex̄: s̄: t̄: r̄: i: l̄: t̄: o: i: i: l̄: i: n̄: ḡ: m̄: u: s̄: i: n̄: u: e: n̄: i: e: n̄:
d̄: a: n̄: t̄: a: ut q̄tuo ⁊ aut quinqz extendat lineas ⁊ aliquaz signet illaz
l̄: a: siue c̄: u: i: a: l̄: t̄: a: d̄: u: a: ⁊ sup̄: a: d̄: i: c̄: t̄: a: ⁊ notulas dispoat ⁊ siḡis sic d̄
x̄: i: 3° Incipit ex hoc d̄m̄rat ex quidōis doct̄a: p̄: o: l̄: a: p̄: a: s̄: u: e: ⁊ n̄. sec
r̄: a: t̄: o: s̄: p̄: e: r̄: i: a: c̄: i: t̄: e: r̄: c̄: d̄: ū: t̄: ⁊ pro idubitato h̄nt q̄ n̄i inf̄ fa ⁊ mi n̄
possit fieri sē: dicūt propt̄ea. qz n̄i claudens os aut̄: i: r̄: e: t̄: e: z deno
rat. fa v̄o laxans os m̄: l̄: i: c̄: i: e: z signat h̄: a: l̄: n̄: i: l̄: esse r̄: o: n̄: b̄: s̄: u: r̄: i: s̄: s̄: i: m̄: i: s̄:
⁊ mathe. cogn̄: m̄: u: s̄: o: i: a: c̄: u: r̄: a: b̄: z o: n̄: d̄: e: r̄: e: C̄: r̄: i: q̄ n̄ u: o: i: a: n̄ e i qua: s̄:
st n̄. o: i: a: m̄: u: s̄: i: quant̄: a: r̄: b̄: uel theb̄: s̄: t̄: u: s̄: n̄ aūt I3 i quant̄:
i magnit̄: siue fortitū: aut uocis d̄: b̄: i: t̄: a: s̄: collata ⁊. n̄. in a:
te quidōis 3. uocū proprietates inf̄ se differ̄: p̄: a: n̄. nec
esse est inf̄ voces equales d̄: i: a: z p̄: o: a: t̄. nāz in gsoluet. sol nā: a: re
b mollis uel ab ut □ duri d̄: i: a: z faciat necesse erit. sic ⁊ i ab ut ḡ
equales n̄ s̄: c̄: t̄: p̄: s̄: e: q̄: n̄: s̄: mut̄: in eis fieri n̄ possz. et tñ ipsi faci
ūt p̄: s̄: u: a: z doct̄: i: n̄: a: z iaz sup̄: p̄: o: p̄: a: l̄: a: t̄: a: z. q̄: ipsi sibi o: r̄: a: d̄: i: c̄: a: n̄: t̄: n̄:
cesse est. Quidaz v̄o ut m̄: o: s̄: m̄: e: n̄: s̄: h̄: s̄: p̄: a: n̄: qui tract̄: quer̄: d̄: a: z in
hac edidit facult̄: putat se ad inuēiens ducē: h̄: o: d̄: n̄: s̄: si n̄ v̄nt fa
et sol inefolaut. n̄ p̄: o: e: r̄: e: n̄: s̄: qz fr̄: n̄: s̄: i: t̄: p̄: p̄: l̄: u: r̄: a. sic ḡ: p̄: o: r̄: u: t̄: qz dif
ferūt. ita et relique uoces alibi locare: s̄: istō inuēiens nul̄: est qm̄
ponūt ibi ad faciend̄ sē: lōḡ: aut propinqui ex q̄: p̄: o: u: e: n̄: t̄: d̄: i: a:
m̄: u: s̄: nāz si o: m̄: s̄: i: t̄: e: p̄: e: d̄: i: e: s̄: e: s̄: s̄: e: n̄: t̄: e: s̄: e: q̄: u: a: l̄: e: s̄: t̄: o: r̄: u: aut sem̄: t̄: nul̄:
estz m̄: u: s̄: o: i: a: q̄ si p̄: i: u: e: n̄: i: e: n̄: s̄: s̄: o: l: u: e: z uoluz m̄: u: s̄: o: n̄: r̄: a: t̄: i: o: n̄: b̄: h̄:
iō facēre poterz: n̄. dicant uoces □ nuzi a uocib̄: b mollis diff̄:
tō a se ip̄o diff̄: nescientes s̄: e: n̄: t̄: ū: t̄: qd̄ aliquib̄: ex̄: e: m̄: p̄: l̄: p̄: o: b̄: a: u:
mus. est n̄. a c̄: faut fa □ m̄: a: i: f̄: e: s̄: t̄: e: ponūt ibid̄: m̄: p̄: □ i: u: c̄: t̄: a: : p̄: p̄: b̄:

Prima pars

n. ponū qz differētiā inter fa et mi magnā cogōscūt. et tñ utraqz
uox ē □ qua haru: ergo idē differt a se ipō. qz erat probādū. sic et
in alāre ubi ē mi b mollis ponitur fa cōiūcte b mollis ergo b ml
le differt a b mli. Absurdū certe ē i musica differētiā inter uo/
ces □ duā z b mllis aut nature pōere. qd sī iohēs de sācto vōi/
nico mī in rheologia cōatus ē affirmare: uezū qz libū nllū cōpo
sue nihil de eo dicēdū. s3 sī iohēs orbi āglicus carmelita q sēto
niū durū pōit. et mllē arqz naturale. lōge peius cogōuit. bñ qui/
dez in suo mōchordo nūeros assūpsit: qz eodē quos in suo boe
tius pōit: dētrā tñ illaz sētonij nō ab illo: s3 ab aliquo idocto z
or accepisse. s3 mihi de eo dicez qz sī iohēs cartusienis de mar
cheto dicere solitus est: a seculo n̄ est auditū triplex pōere seitōiū
Chromaticū s̄ enharmonū arqz diatonicū. qz ut ait quis ūquā au/
diuit ab aliquo vero doctore triplex esse seitōniū nisi ab isto mar
chetista: s3 iohēs orbi credo ab ipō aliq̄ fūdamētū assūpsit.
s3 n̄ miroz qz sequax guildōis est. Ego. n: caput cōtere i uoio. ur
corpus istud in erroribz cōstitutū: Cadauer iā fiat. nec āplius ui/
uere possit: preterea iste mī os menb̄ iaz allgarus dicit iste tres
proprietates s. □ duz b mllē et natura sic se hñt sicut illa tria
gñra meloz que ponūtur a boetio s. diatonicū chromaticū et enhar
monicū: quoniaz diatonicū q̄ aliquantulū durū est dicit □ quadra
tilitūdinēz tenez: enharmonū uero q̄ magis ad mllē coaptatum
est b mli spat. c. chromaticū uero q̄ iter utrumqz mediuz tenez
nature imaginez seruat. hoc ārtiaz euz in studio lgerem^o salmanti
no pñte et coraz eo idarguimus. et in tractatu quez ibi in hac
factare ling: materna cōposuimus ipsi in omnibus contradixi/
mus. adeo ut ipse uiso et examinato tractatu meo hoc dixerit: n̄
suz ego adeo boetio familiaris sicut iste. naz ego quidez probaui
in duobus alijs generibus esse □ duruz et b mllē sicut in isto: ibi
dez n. tetrachorduz synemenon repiri nō dubito. et āptitio illo
ruz est: alia vō istius: partiamur n: tetrachorda c. chromatici per se/
mitoniuz. semitoniuz et triemtoniuz: hoc est primuz interuallum
est semitoniuz et scōz semitoni. s3 3° est triemtoniuz siue semidito
ni. Enharmoniaz uero genus semitoniuz diuidit in duas partes.
que didses applantur. et sic duo spatia p̄ singlas dieses tenent.
at uero 3° interualluz diatonuz amplectitur. de bis tamen generi/
bus nihil ad presens tractamus. quoniaz in fine huius prime p
ris ea in praticaz pōemus notul signaris. nūc autēz qualē nō sp

Tra. scds

Iter mi z fa sit semitonū declaremus. z qualiter mutationes cō
iunctarū sint necessarie dicemus. uel uoces tonales efficientur se
mitonales: z ditonales semiditonaes z e contra: iuxta qđ recte
intelligendū que sequūtur diligenter pscrutemur Capitulū sep
timuz reprobans guidonis sequaces z ueritatez rei subtiliter de
monstrans

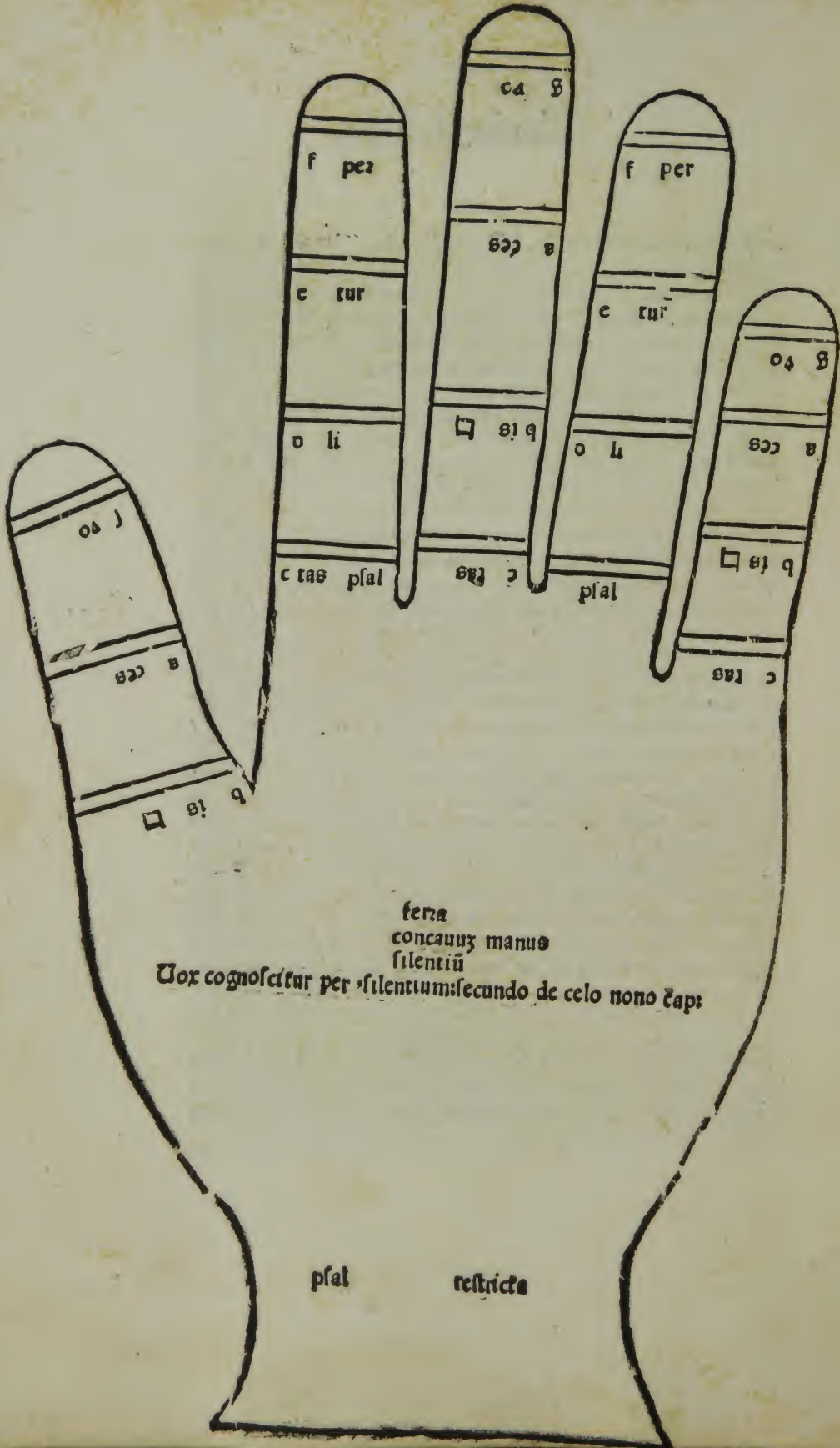
Eriscratata entz musice differentia atqz p̄specta restat
probādū qualiter uoces tonales fiant semitonales z e ?
tra iuxta quod sciendū qđ cantus in ascensu. ut dicit .io
hauens de uillimoua uult uocē fortificari. z in descensu molle fieri
unde dicit ipse qđ si cātus psalat a c d. z nō reuertatur ad c: quā
uis deberet dici re fa sol ut ordo demōstrat. debz tamē dici ut
mi fa propter hoc qđ a. c. nō est semiditoni. sed ditoni iterapedo
aut illis met uocibus. scz re fa si pronūrie ut dicatur diton⁹ sub
intellectus: Itēz si cantus fiat sic g f g z iterū nō tangat: est sēi
toniū subintellectū. quāqđ dicatur sol fa sol siue re ut re. Itēz eē
arbitrariū semp syne menon fiendū cū post notulā positā in b fa
mi sequitur alia in mese: siue a grauibz lris ad ipz pue
nerit siue ab acutis descendēs ipsū tetigerit: presentiz si plu
ries eundē locū reuoluerit: Itēz quoqđ si cantus hūc progressuz
fecerit d b e d e d z siuis octauis b c ē tonus. z c d sēitōiū bis
factūz sic aut subintellecte uoces tonales tenebūt se? aut muta
tō fieri mi in re: que uox est cōiunctarū. ēt dicit in se iōānes ex di
tono sēiditoniū fieri hoc mō si cantus dicat la fa sol sol n̄ uēiēs
itēz ad fa. aut subintellecte sēiditonus exit aut mutatō fiat la i
sol ut dicatur la sol mi fa fa z ad hūc mōz diligens lector de ali
is poterit iudicare hoc mō dispositis: et tales note debent esse
signate hoc signo scz uel isto Ad maiorē euidentiaz: igitur
qui cantū cōponere uult multū dz aduertere circa hec de q/
bus ēt subtilius i secūda pte dicemus: nūc uero ad cōfusiōē ex
guidōis uocibus cōsequatāz declarandāz pauca ista sufficiāt. beñ
quidēz dixit de his mutatiōibus ipē s̄ iōāēs carthusinus. nō dico
uocis i uocē mutatiōē s̄z ab ābage i ambagē uariatiōē solū s̄fer
tonos z sēitonia anotare: z p̄ lras gregorij canere hoc equidē de
uocibus meis dico: naz qui per n̄as cantare uoluerit uoces uni
caz tm̄ mutatiōē i vna diapasō facez tēbūtur. quod ē cū cantus
ultra c acutū cōscēderit tas i psal mutabimus z sic fiet mutatio
sas sal. At cū deorsū uēi uoluerit psal i tas mutabūt. hoc: n. mē

Prima pars

et in graui flenduz. atqz etiã hoc facere non cogant adiscentes :
qm̄ quandoqz unuz pro alio dicere pmittimus sz soluz regulas
supradictas aduertere hoc est species tonoz aut semitonoz ob
seruare consuecant. ita ut non unã pro alia faciant: sicut contin
git solfizantibus ut aiunt per uoces guidonis in tantuz eniz neo
thezicorũ fides catholica circa guidonis uoces creuit pp consue
tudinis longitudinez. vt uogolinus vrbueteranus serzate in eccle
sia cathedrali reclusus cuz de uocibus tractare incipit eas dicti
ones grecas appellat et ado. r. greci tantuz habebãt quinqz sez re
mi fa sol la Carentes ut. probat hoc qz ars illozuz a profliãbano
meno incipit. qd̄ est are inde cõcludit intentuz suuz. veruz hoc n̄
esset in lucez et in publicuz adducenduz: sed pro ridiculo et ludu
bio habenduz. nos igituz in hac noua nostra speciosissime artis
forma mirifice delectari statuimus in ecantuz icboaze ruz qz il
la uox nobiliores tonuz tenz ut post dicitur: ū etiã qz ut ipse
guido ait natura numeroz eaz reperimus p̄maz: faciemus igituz
sibi diapason unaz in grauiori pre aliazqz in acutiore. ita ut
tribus diapason musica nostra p̄tineat ut non soluz sit utilis ec
clesiastico cantui: p̄et etiã seculari curiosoz. Erat igituz musi
ca gregorij ambrosij augustini bernardi isidori odonis enkidion
guidonis qui ab istis quasi rotaz assumpsit suozqz seq̄tiuz. sicut
lex scripture que n̄ omnibus data fuit: naz aliqui sine ea odier
na die cantant. nostra autez catholica siue vniuersalis exit sicut
lex arte que leges scripture in se continet atqz nature sic etiã
nostra rotuz quod isti ecclesiastici unuz sapientissimi musici anti
qui dixerunt et inuenerunt continebit. Cuz igituz octauaz sub e
ponimus uoces ne m̄tentuz italici: qz constat n̄ esse nouuz sz fre
quentissime usitatus et omnia seze polichordia neorheticorũ illud
h̄nt: antiquoz v̄o monochoorda in eadez e graui fecisse p̄ncipiuz
reppituz p̄ instrumenta: inde ergo nos in canu in eadem littera
statuimus p̄ncipium. in monochoordo autem s̄m grecos boeti
uz sequi in a. nunc autem artem memoratiuam hoc e p̄ d̄gitorũ
iuncturas litteras canendas cum uocibus hoc modo in palma co
locamus. non sine rōne. ut guido ad libitũ sed cũ maxima rei
similitudine uoces dispõemus hoc mō: Sit cõcauũ instrumentũ cõ
cano manus vbi silentium ponatur: qm̄ ibi nulla vox fieri debet
eritqz sicut reza. deinde prima vox in restricta ponetur sub qua
grauior non sit ponenda quia silentium erit: naz cõcauũ manus

Tactat' scd's

cauens iunctura motu caeter distincto. s; restricta motuz h; p; /
muz ex applicatione mōris pollicis ad pinguedinē manus. Inō
igitur q; motus ibi est sonū locabimus deinde secūda uox in ra
dice pollicis i parte exteriori ubi alius motus ab isto distinctus
ē: tertius uero in alia iunctura pollicis exteriori ubi motus ē est
distinctus. quarta uero i penultima exteriori eadez ratione: quin
ta uero qm̄ maiorē conuenientia h; cū prima quā ipā quarta in
uerſice pollicis ponemus cōuersaz. i. respicentēz primā. hoc ide
o q; illa uox r̄ alie r̄ s sequentes eiusdez qualitatis sunt cū p; /
missis quat uoz sc; diatessaron r̄ sic sextaz uocez ponemus in
sequenti iunctura interiori respicentē inferioris. r̄ sic etiaz septi
maz r̄ sic septēz differentes differenti mō ponētur. S; octaua
que simālis est prime acutior tamen in radice indicis locabitur
r̄ qm̄ digitus ille subtilior est pollice clare monstratur. Chordaz
subtiliozez uoces redgere subtiliores. alia uero diapason hoc mō
disponemus ut sil' cū octaua huius prime diapason sc; ras pōa
mus orimaz sequentis s. psal in ipsius indicis radice r̄ in secū
da iunctura huius tertia tuz at in sūmo per. aqua sumitate usq;
ad digiti medij sūitatez duas lineas protubemus talē q; uida nē
illi duo digiti aligati superius: r̄ in sumitate medij digiti pone
mus vo conuersaz eadez ratione qua de alia diximus. sic et uo
ces sequentes sequentibus iuncturis aptabimus: ita ut in radi
ce ipsius medij digiti uox octaua collocetur r̄ i radice mdicij psal
i unisono ponatur r̄ idez fiat de alia diapason tertia cū auxilia
ri in cuius radice ras faciet finez: non q; ultra procedē ad acutū
ores non posse dicamus: nec sub grauioribus alās posse remitti ne
gamus: s; hoc dicimus q; his tubus diapason satis est dilatata
doctrina. r̄ in grauioribus chordis uocis est modus ut non ad rati
tunitatez usq; grauitas descendat r̄ in acutis ille custodit acu
tinitis modus: ne neque ut dicit boetius nimū tenſi uocis tenui
tate rūpatur. sed totū sibi sit consentaneū atq; cōueniens: r̄ q; tuz
hoc igitur subiecta parefaciet figura locus manus sequentis
hanc igitur figuraz sic dispoita ita ymaginamur ut pollex p
mediū secretur. quasi ad concuum manus r̄ pars interior erigat
simul cuz indice a medio disparato: sic r̄ medius super ligatura
que utroq; per capita ligat erigatur. sicut ut uoces que litrens r̄
uicissis figurare sunt erectis figurentur: medicus autem a latere

terra
concauuz manu9
silentiū
Vox cognoscatur per silentium: secundo de celo nono cap:

p fal restricta

Tactat' scd's

medij stans erecte auricula: et per caput conuertet exlgendo: ita
ut radix eius in acumine sit: et ita p'ntis quindecim chordis si
ue uocibus similitudinez antiquoz demonstramus: Ideo ponit'
eas in una erectione. sed illas octo quas iungimus ad perfectio
nez ibi iungimus denotandaz ut p'z i figura: Et de his hactenus
nunc ad priores species que prius dicte fuerunt quoniam in illis
tota uis pender harmonie conuertamus orationez

Capitulū octauū in quo subtiliter quot modis una queqz spe
cies fiat declaratur

nimaduertere lecto: q' una queqz spēs tot modis fier
quot interualla continet hoc ideo q' semitonū qd' iter
ualluz h'z inaequale per alia interualla rotat. vñ quan
doqz i primo: qñqz in secundo aliquñ uero i tertio col
locat interuallo. spēs uero que semitonū nō t'z unico mō fier
etiaz si plura teneat interualla ut diton' et tritonus unico sp' fi
ūt mō. Semiditonus uero qm' duo h'z interualla vnum scz tont
z aliud semitonij. duobus mōis fier: uno quando semitonū est
in altiori interualo ut a c siue d f uel g b aut h b distinctiz. et
in istoz octauis. alio mō quādo semitonū est in inferiori inter
uallo ut b d siue c e aut h b coniunctiz et i istoz octauis diatbes
sarō q' tria p'ntiz interualla duos tonos scz z unū semitonū trib'
fieri mōis qm' qñqz semitonū ē in medio ut a d z d g atqz g b
coniunctiz z h l distinctiz et in eoz octauis. et iste dicit primus
modus quoniam ars boetij incipit ibi: Secundus uero est qm' semi
tonū est in inferiori loco ut b e et e h sic z h l coniunctiz z i isto
rū octauis. Tertius modus est qm' semitonū ē in altiori ut c f
f b g l z i istoz octauis: diapente uero q' tuor modis fier quoniam
az quatuor continet interualla tres u'z tonos: unūqz semitonū: pri
mus igit' modus hēbit semitonū in secūdo interualo ut a e l d h
sic et g l in coniuncto h m in distincto z in eoz octauis. Sed s mo
dus hēbit semitonū in prio ut e h z h m in coniuncto z in istoz
octauis. tertius uero modus hēbit semitonū in quarto inter
ualo ut f l distincto b n z in suis octauis: Quart' uero modus hē
bit semitonū intercio interualo ut c g l f k in coniuncto aut g k in
distincto z in istoz octauis hoc in ordine intelligitur nali: qm'
in accidentalibus ab vna quaqz chorda ad aliam uenientes ueni
entes diuersas omnes. quatuor possimus facere diapente sic

Tractatus scd's

lic et alias species. sed ista ponimus ne doctrina fiat confusa et
cantus ecclesiasticus intelligatur. qui regulariter est ordinatus a/
lij uero cantus potius laiciua quā uenustate compositi nunquā
uel raro regulam seruant de qua paulo post loquemur: prius tamē
de omnibus speciebus loquamur que tredecim a multis esse pu/
rantur. species uero secundū boetium est quedā positio propriā
hūc formā secundū unūquodque genus unius cuiusque proportiois
consonantia facientis terminis constituta scilicet ab equalitate di/
scedentes usque ad diapason per additiones semitonij sunt: prima
igitur equalis dicitur unisonus. post hanc minor quantitas est se/
mitonium deinde tonus qui ualeat duo semitonia post hunc semi/
ditonus qui tria semitonia continet tonū scilicet cum semitono et sic
deinceps: ditonus diatessarō Tritonus diapente diapente cum se/
mitono que greco nomine exas minor. quoniam sex uocum ca/
pax est et ultra diapente tantū habet semitonium. diapente cum tono ap/
pellatur exas maior uel exachordus: habet etiam tonum supra diapē/
te. sic eptas minor et maior siue eptachordus. quia septem cordarū
aut uocum est capax. Diapente est cum semiditono et diapente et
ditono Diapente cum diatessarō. que ut diximus simul iun/
cta faciunt diapason: ut igitur summatim dicam. species quibus om/
nis cantus regitur hec tredecim esse putantur uel unisonus. semitoni/
um. tonus. semiditonus. ditonus. diatessarō. tritonus diapente
cum qua replicantur priores usque ad diatessarō et isto modo cō/
pletur ipsa diapason Dicitur tamen aliquis quare dicimus di/
apente et diatessarō que simul iuncta replent diapason. nūquid
enim inde faciet ditonus cum exade minori aut semiditonus cum
maiori? Sic et tonus cum eptade minori et semitono cum maiori
dicendum quod uerum est. Sed quia ille sunt partes maiores scilicet dia/
pente et diatessarō In quas ipsa diapason primo diuidit dicitur
diapason ex illis itegari. nam qui bene inspexerint quantitatez
chorde in prima figura h. a. In medio equaliter distat ab utraqz
d. et diatessarō cum a: et diapente resonat cum h Est igitur tanta
quantitas chorde diatessarō d. a: quanta diapente d. b. igitur ni/
mirum si semper de illa quantitate diapason perfici dicatur in/
quaz prius uidetur: sic et cantus in suo processu suauiter procedit
per illas uoces: que has species formant: quod per alias: ut pan/
lo post dicitur: non tamē arbitrentur aliqui ex hoc esse tantaz quā

Tractat' scd's

ritatez diatessaron in sono quantā est diapente. qm̄ per tonā ne
dictū est exceditur. est tamen alia quantitas que quali nihil dif-
fert in sono in quā diapason diuidi pōr. ut puta tritonus et dia-
pente imperfecta que uocatur semidiapente. ut b f z f □ qm̄ ran-
ta distantia est inter f b: quāta inter f □ nec differt practicozū oīa
secus tamen theoricozū. qui differētiā semitonij speculatur. in so-
no tamen non minus discors est. quā ipse tritonus immediate
considerata: Ideo nō fecimus mentionez semidiapentē loco: n. tri-
toni accipitur in sono. notāter tamen diximus immediate. qm̄ si p
uoces inter medias procedatur tā in ascensu quā in descensu sua-
uis est z la scia. ut f e d c b et e cōtra b c d e f. non tamen de-
bet cantus quiescere in f quando ascendit sed conuerti ad e. sic z
in descensu conuerti debet ad c. tritonū facere ut frater iohaēs
carrubsinus dicit nō est peccatū mortale ut multi credūt. imo ne-
cessarius est. nā alias non esset dare tertiam speciem diapentē: qd̄
esset manifeste falsuz et contra ueritatez. loco et eniz suo neces-
sarius uideret ut si cārus ascendat hoc mō f g . a □ c. dulcior asē-
sus est quā iste f g a b c. in descensu tamen contrario mō: sed de
his hactenus. nūc autez de speciebus ipsius diapason quot sunt
et que et quomō disponūtur dicendū est. in quo tota uis pendz
harmonie et dicūtur modi siue tropi aut etiam toni .

Tractatus tertius in quo de tonis siue modis aut tropis ple-
na cognitio ponitur.

Deamus igitur ad ipsam musice speciem: que totā har-
monie utz dicitur continere. Cū igitur ex octo uocibus
fiat septez cōtinentibus interualla quinqz uero tonos z
duobus semitonijs septenis fiet modis: quonā si ex diapente
et diatessaron recte conficitur. et diapentē quatuor diatessarō ō-
tribus modis fit. relinquitur ipsam diapason septē modis esse uā-
riandā: ut igitur a proslabano meno ordiamur: usqz mese exit p̄-
species. que diuiditur in diatessaron et diapentē per licanon hypa-
ton diuidentez chordā per mediū. hēbit igitur hec species diapa-
son primaz diatessaron a d. cū prima diapentē d h. qm̄ semitonū
uniusqz in secūdo collocatur interuallo. secūda species diapason
ent ab hypate hypaton in paramese: que diuiditur per chordam e
qualiter medio diuisam per hypaten meson. habebit ergo secūda
diatessaron scz b e et secūda diapentē scz e □. quonā semitonuz

Prima pars

actusq; in primo collocatur intervallo hoc est in inferiori. tertia
igitur species totius cōcentus fiet a byperre bypaton in tute
dizeugmenon que diuiditur ut alie in paripaten meson. habebit
igitur tertiam speciem diatessaron et tertiā diapentē qm̄ semito
nium diatessaron in tertio collocatur intervallo. ⁊ diapentē ina
raro. Quartā uero speciez diapason facis a lycano bypaton in p
aneten diazeugmenon diuidendo p lycanon meson: hēbit igitur
quarta species diapason primā diatessaron. sed quartā diapentē.
quoniam semitonium in tertio collocatur intervallo et in hoc a
prima specie satis cognoscitur differe. verū si diapentē fiat a lyca
no meson in neten sinemenon idē erit q; prima. nec aliqua ē dif
ferētia. qm̄ semitonium erit in secūdo intervallo sicut in prima. et
quia diatessaron omnino similis est relinquatur uallā esse diffe
rentiam inter has species sic dispōitas. nisi quis dicat eas diffe
re. q; diapentē p̄ me spectri fit a linea in lineaz ut d. h. ⁊ diapentē
quarte a spacio in spaciū ut g. l. ista et eniz cognitio nulla est. qm̄
linea uel spaciū nō arguit differentia in musica ut frater iohanes
carthusiensis conatus est probare fuisse solū quindecim nequos ab
āriquis positos propter hoc. quorū are ⁊ alamire secūdo in spatō
collocantur: sic et relique chorde que post alamire ueniūt simili
modo respondent. na si sic tertia spēs diapentis similis esset pri
me. et quarta secūde. quoniā eodē mō lineas uel spacia tenent n̄
ergo dissimilis p̄ me: sed eadez est quarta spēs diapentis si sumar
tetrachordū synemenon. hoc eteniz mō chordā diuidentes m̄dio
quatuor species diapason facimus differentes nec plures esse po
terunt: verū si per chordā nō. per mediū: sed per t̄tia diuidamus
alias quatuor differentes faciemus non q; omnino differant. sed
q; diatessaron erit supra diapente et nō inferius: ut quita a lyca
no bypaton in paraneten diazeugmenon. qm̄ diapentē erit eadem
quā tenuit prima supra ipsaz intendatur diatessaron: et satis in
hoc a prima differe uidebitur: Sexta uero diapentē meson in ne
ten diazeugmenon. que diapentē hēbit eadez quā habuit secunda
diatessaronq; similiter. sed intentā supra diapentē. et in hoc dif
fert ab ipsa secūda. Septima uero species diapason fiet a paripate
te meson in tute bipeboleonsumēs diapentē quā tenuit tertia. i
tendensq; supra ipsaz diatessaron. octauā facimus hoc modo a
lycano meson intendimus diapentē eadez: quā tenuit quartam pa

Tractatus tertius

tanete diazeugmeno supra quā intendimus primā diatessaron i
paranete hypboleon . Si autem sumat synemenō eut sicut quin
ta: propter hanc igitur differentiam coniuncti scilicet et disiuncti addi
tur species diapason octava. Quomodo autem ex his speciebus: modi
sive toni proveniant nunc disceremus.

Capitulum secundum de origine tonorum;

X diapason igitur speciebus ut ait boetius existunt qui ap
pellantur modi quos eisdem tropis vel tonos nominare
sunt enim tropi constitutiones in totis vocum ordinibus
vel gravitate vel acumine differentes: Constitutio vero est velu
ti modulationis corpus ex consonantiarum coniunctione consistens
Appellatur enim boetius hos modos nomine proprio distinctos: vnde
dicit ipse quo enim una quaeque gens gaudet eodem nomine nuncu
parus est . ut donus quod donici eo gaudebat sic appellatus est . et
ex prima specie diapentis et prima specie diatessaron intensae supra
diapentis constat: f. d. b. r. b. l. quae diapason in quarto loco locata
diximus esse. Cum autem haec diapente habeat sub se diatessaron
remissa id est d. appellatur hypodorianus: quod sub donio collocatus
est. Secundam vero speciem diapentis cum secunda diatessaron i
tensa ut e. g. m. appellat phrygium quia apud phrygios erat in u
su . Sin vero secunda species diapente secundam sub se remittat
diatessaron hypophrygium dicitur ab ipso ut e. g. b. diatessaron
remissa . tertiam vero diapentem cum tertia diatessaron intensae appel
lat lydium quod in lydia unde tusci trahuntur originem maiori cum gaudio
frequenter abatur ut f. k. diapentem k. n. diatessaron intensae. quod si di
atessaron non supra sed infra tenuerit. hypolydium nominabitur
ratione praedicta ut f. k. diapentem f. c. diatessaron: Quarta vero dia
pente species cum prima diatessaron intensae caret nomine proprio scilicet
quia iuxta lydium proposita est mixolydium est appellatum. ut g. l.
diapente intensae l. o. diatessaron intensae: quod si diatessaron supra
se non intenderit. sed sub se remiserit hypomixolydium est nuncupa
tus ut g. l. diapentem g. c. diatessaron remissa. propter hanc igitur
conformitatem tam in re quam etiam in nomine greci et etiam nostri
antiqui tantum quatuor esse dicunt modos quia species diapentem qua
duplex est. et sic prima species appellatur prius grece quod latine
primus interpretatur: Secunda deuterus grece latine secundus. tertia
tertius grece latine tertius. quarta tetrartus grece. latine quartus.

Prima pars

Quando igitur protus diatessaron habet supra se. dicitur protus
auctenticus idest primus auctorialis siue magister. sed si diates-
saron sub se recipit auctentica carens eleuatione. plagis protus
nuncupatur idest collateralis uel discipulus ut dicunt moderni. quod
si utrumque habuerit mixtus dicitur sic et de alijs tribus intellige
de hac tamen mixtione nunc superficialitatenus dicimus. quoniam
tantum de ipsius diapason speciebus tractamus ex quibus illi
octo proueniunt toni: quando uero isti toni suam quisque implent
diapason singuli perfecti sunt: Si uero deficient sunt imperfe-
cti. si superabundant superflui. non aere sunt plusquam perfecti ut
ergo. inus assent et iohannes de muris: quem ipse nimium laudat
ac marcherus reprobatus a fratre iohanne: ego enim dico. tonum
qui implet suam diapason nec plus nec minus esse perfectum:
qui autem excedit uel deficit imperfectus est superfluitate aut
diminutione. Istos enim octo modos moderni sic appellant.
ut protus auctenticus dicatur primus. eius plagalis secundus.
deuterus auctenticus tercius. plagalis quartus. tritus auctenticus
quintus: eius plagalis sextus. terratus auctenticus septimus.
eius plagalis octauus. Sed uidendum nobis est. quomodo tro-
pus siue modus intelligatur: utrum scilicet simpliciter intendendo dia-
pente. intendendo uel remittendo diatessaron uel a prima uoce
idest ab inferiori usque ad superiorem per omnes intermedias uel
alio quodammodo sit procedendum in cantu: quoniam sicut quatuor
differentes posuimus. ita in cantu differentiam teneant esse
necesse. Qualitas enim unius in modum hystorie recto tranquillo
que fertur in cursu: alter uero anfractibus et saltibus concutitur.
alter garrulus: alius autem seuerus in sublime uocem extollens
audientium animos elleuat: alter uero placidus lectitiam indi-
cans morum. Ex quo notandum est quod musicus motus ab ipso
modo protus scilicet uel deuterio aut alio qualitatez trahit et dif-
ferentiam de hijs ergo singularituz dicendum est

Tractatus tertius

Capitulum tertium in quo musica mundane humane ac instrumentalis per tonos conformatas ostenditur :

Strata erentz musica instrumentalis maximaz habet conformitatez et similitudinez cum humana mundanaqz cuz humana quidez hoc modo naz quatuor illi modi quatuor complexiones hominis mouent : Unde prout flegmati dominatur deuterus uero colere . rritus sanguini . tertius autem segnior ac tardior melancolie . prout iose modus flegma mouet a somno excitando et sic eius figura colore cristalino . dcpingitur . quoniam celuz cristalinuz ex aquis ferrus esse factuz : quod elementuz flegma creat . Sed ponimus cristalinuz et non aiaz aquaruz colorez . quia non omnes homines flegmatici sonuz suauet respicere ualent : Sed uiri ingeniosi et si cut cristaluz respiciunt qui cuz aliquantuluz aut cibo siue crapula aut aliquo alto extrinsecus accidenti flegmate grauantur : soporez aut aliquaz pigricitez inducente uel tristitiaz pro toto modo personante alleuiantur . At uero suus plagalis contrario modo se habet : naz primus tonus ut dicit Iodouic uicus sancij est mobilis et habilis ad omnes affectus : scilicet optabilis ut in canticis . Secundus uero est grauis et flebilis . et miseris et pigris maxime conueniens ut in re nis et lamentationibus hieremie . Ex tristitia enim sonuz ob fleumatis motionē proeuenire non dubitamus unde illud . erant oculi eozuz grauari pre tristitia . erat autem pithago / rictis in morez ut cuz diuturnas in somno curas resoluere hypodotio uterentur ut eis lenis et quietus somnus irerperet . experrecti uero dotio stuporez somni . Confusionem qz purgabant : Sciennes nimiruz . ut ait Boetius qz tota nostre anime corporisqz compago musica cooperatione coniuncta est . et ut se se corporis affectus habet . ita quoqz

Prima pars

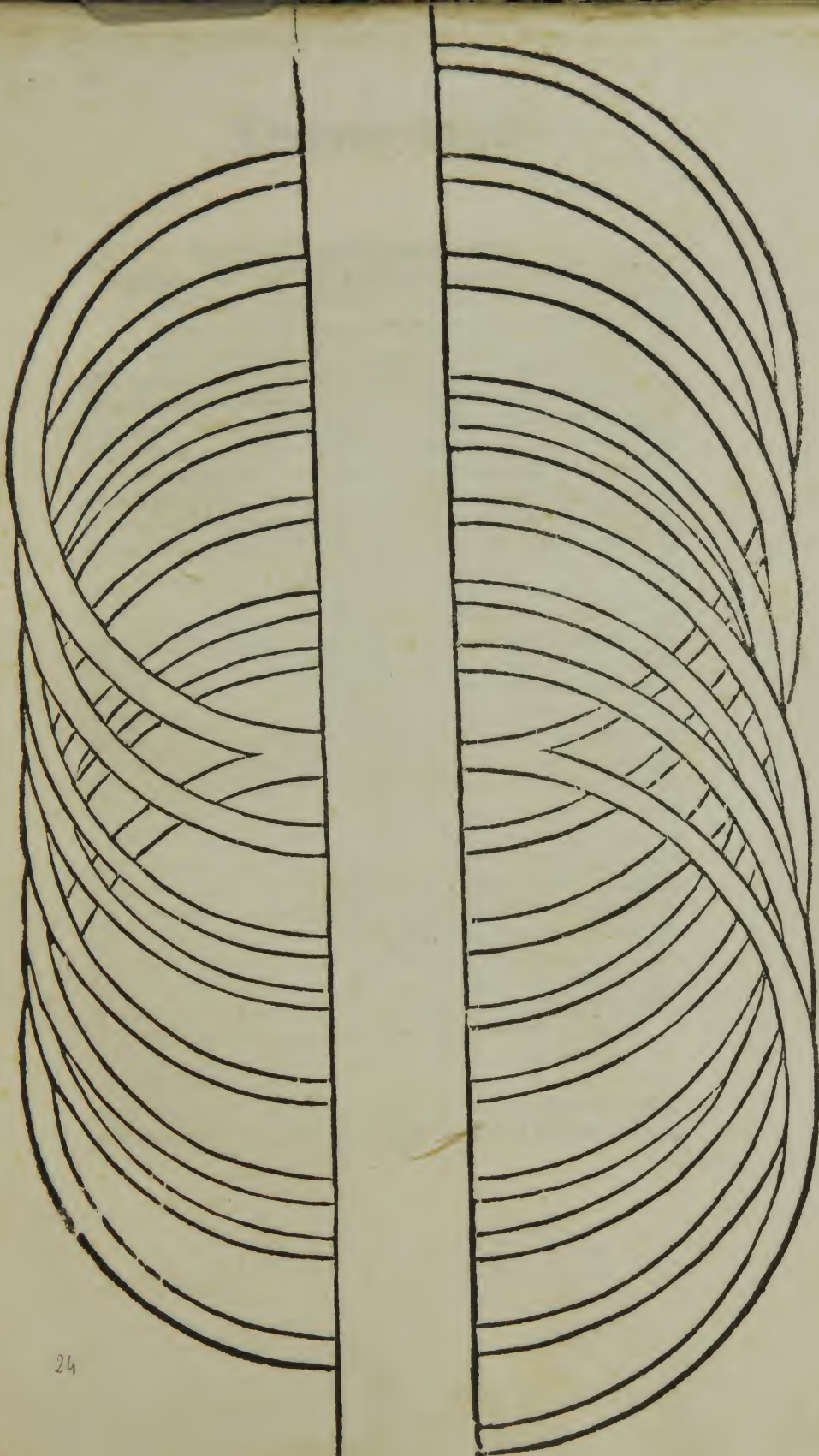
pulsus cordis moribus incitantur: Deuotus uero modus colorem mouet incitando et ad iracundiam prouocando: inde ergo igneo colore depingitur. quia seuerus est: et incitatus in cursu suo fortiores habens saltus ut suo loco dicemus. hic tonus hominibus superbis iracundis et elati aspectus et seuis maxime uent et eo gaudet dicitur boetius. qui asperiores sunt getarum durioribus delectantur moribus qui uero mansueti mediocribus. Boetius hoc tono dixit iuuenem rationem mitantem incitatum ita ut scorti fores frangere accingeret et hypodorio fuisse sedatum eius uero plagalis. i. tonus quartus dicitur blandus garulus. adulatoribus maxime conueniens: quia in presentia uerbis blandis homines mulcent sed in absentia pungunt ira hic tonus uidetur esse lasciuus. sine uenustate tamen: et quamdoque incitatus secundum mixturam. tunc autem tropus autentici eius sanguinis dominum obrinuit: ideo tonus iste a beato augustinus dicitur delectabilis modestus et hilaris. tristes et anxios lectificans. lapsos et desperatos reuocans. ideo sanguineo colore depingitur: de hoc dicit Boetius quod lydij: qui maxime iucundi sunt. et lecti hoc delectantur: et presentibus eorum mulieres a quibus rursi exorti dicuntur. qui maxime choreis et saltationibus oblectantur: Cuius uero plagalis est presentibus lacrimabilis conueniens illis qui de facili prouocantur ad lacrimas: quia uoces huiusmodi conuincuntur dicitur in eodem. Tertius uero authenticus partem habet lasciuie et iucunditatis. partemque incitationis uarios bonos saltus et mores adolescentie representans: ideo melancholicis dominum tenet quandoque scilicet resistens. quandoque uero adaugens. et hoc secundum commixtionem. quam cum alijs facit: ut paulo post dicitur propterea luteo colore semicristalino depingitur. plagalis uero eius suavis et moratus atque morosus secundum modum discretorum. ut aristoteles refert. aduent igitur septimus et octauus melancholicis modum suo tristes homines atque remissos ad medium adducendo. uidelicet authenticus incitando. plagalis uero lectificando. Ex his igitur patet musica instrumentalis et humane conuenientia. quod autem musica mundana cum instrumentali maximam habeat conformitatem patet habita rursi comparatione. nam a proslambanomeno usque ad mesen disponitur ordo planetarum cum firmamento: ut luna sit proslambanomenos. Mercurius bipate bip. uen. part. Sol licanos bip. Mars bipate meso. Iupiter paripate. n. esen.

Tractat' tertio

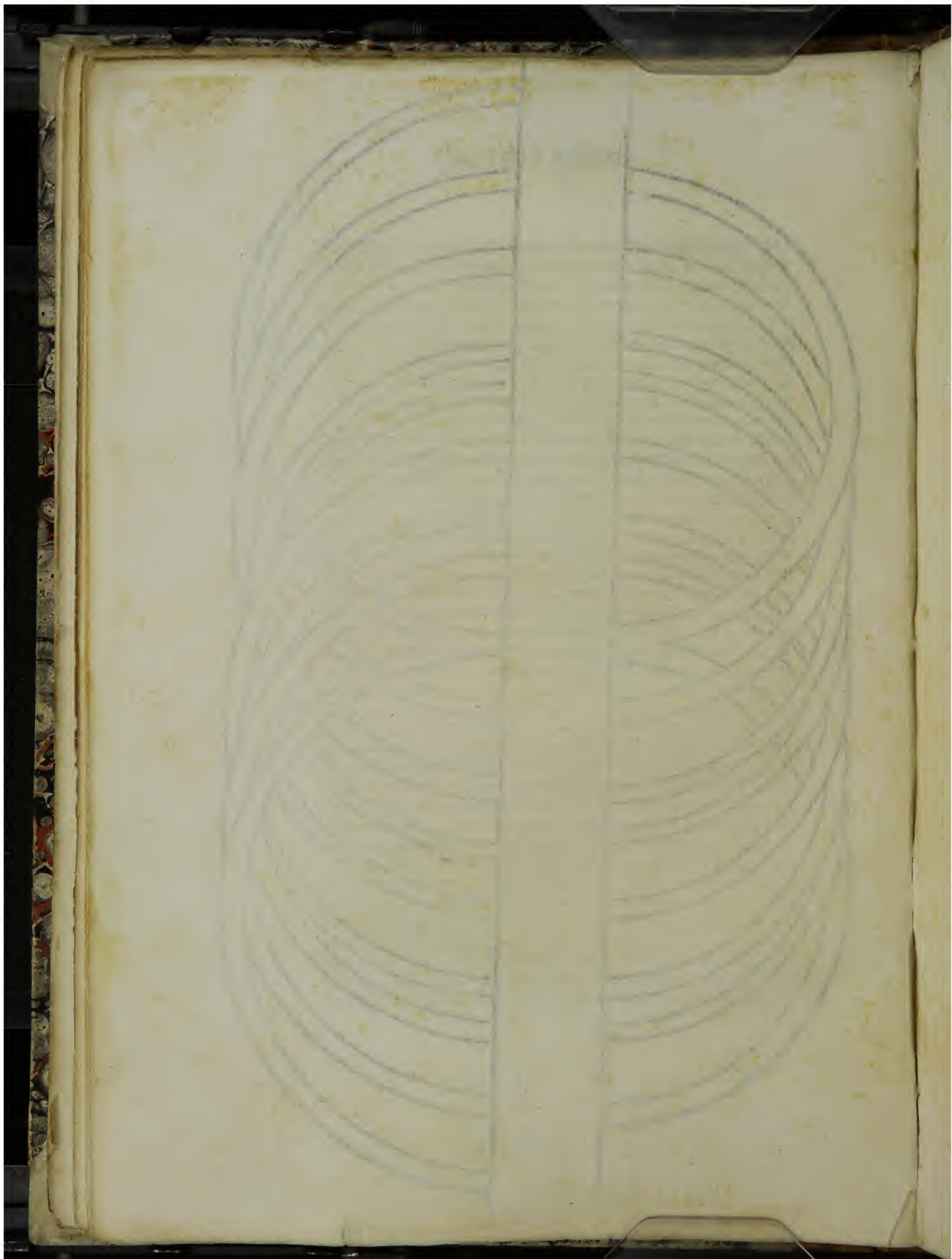
Saturus licanos meso: celuz stellaruz mese: Si igitur luna a pro
slabano menos. sol uero lycanos bipaton: liquet istos duos pla
netas in diatessaron specie cantus collocandos. atqz ideo lunā
hypodoriū. soles uero doriū moduz tenere. Ex quo liquido cōstat
lunaz flegmatica et humida homini adaugeze: soles uero ipsa bū
da et flegmatica desicare: inde ergo isti duo planete. quia pncipal
et lumiaria: sūt primū moduz regunt. cū secundo hoc est portum
auctenticū et plagalez protū. nā dorius primus auctenticoruz rec
te soli comparatur: qz pncipatū tenet inter omēs modos sicut
sol inter omēs planetas: naz omnes exhalationes terrestres. et
uapores marini solaribus radijs eleuantur. ex quibus impressioēs
metheorice creantur: conuenientia igitur inter soles et lunā clara
est ista luce nocte ille noctez fugat. hypodorius somnū ducit.
dorius uero expellit. Concordant ergo et loco et cōformitate in
diatessaron consonātia. Mercurius uero hiposobiguz reget. nā
iste modus adulatorū est. qui uiciosos et sapiētes probosqz equo
modo collaudant et ad utraqz prem facile conuertuntur hoc ē ad
lamentuz et adlecticiam: ad incitationez et ad sedationez qual
est natura mercurij. qui cū bonis bonus: et cuz malis est pessim.
Mars uero pbiguz tenet. qui totus colericus est et iracūduz:
nā omnia mundi bona iracōdia sua coātur destruzere: Junctus ē
ergo mercurius cū eo: aut in aspectu quodā: ira malus est sicut ipse
mars: naz ille ense uulnerat: ista uero lingua. hipolidius uero ipsi
ueneri est attributus: que fortuna est. feminea tamen: qz prouocat
ad lacrimas piās quandoqz. lidius uero ioui fortune maiori. qui
homines sāguineos eu beniuolos creat. miretqz atqz iocūdos ē
cre comparatur cū semp gaudiuz notet. Cōuenientia cū uenere in
diatessarō atqz i bonitatis fortuna concordāt. nec differūt nisi
uocuz differentia. iserioz enī uox nō ita dulcis. est sicut acuta ne
que suauis. maxolidius uero attribuitur sarumo. quoniā circa me
lancoliā uersatur hipmixolidius uero totaliter ponitur castalin⁹
quoniam celo attribuitur stellaro siue firmamento. nā hic mod⁹
sup omnes alios habz quādā istraz dulcedinez cum uenustate
et i munis ē ab omibus qualitatibus: et omni negotio cōueniens
guido et odo dicūt ipsum⁹ gloriāz representare nec multū descen
dūt. ut dicūt per septē etates. discurretes laboramus i octaua uo
requez ab omnibus laboribus expectamus. Et his ergo 13 mu/

Prima pars

sic hūane et mū lane cū istrumētalī conueniē: s; b; supficienter dic-
est. iu s; n: et 3; lib; mītra sum; dicitur. hec at hic posuiz; ut ite-
riz aiūz lectoris assuefaciaz; et illi igōratiā nīgatiōis auferaz;. p; 3;
ig; ex dicitis pparatiōib; et auctoritatib; unūquēq; tonū dīsfaz; ab
alio qualitatē hēre. q; si adhuc id; certū; probare libz. auct; et com-
pariōe p; id a q; mūstraxit originē. ut hesiodo placz. adu; sas nouē
filias iouis et mēorie talit; dispōez;. ut eā que bella narzat marti
tradam; et sic tono phrygio; ita et eā que trogoedias siue cedes cō-
mēorat. s;afno. ac p; b; mixolydio: que vō lecticiā indicat ueneri. et
sic unāq; musaz; locis debet collocati; s; marciāni et macrobij
auctoritates. sic et unicūiq; v; u; iponez; per que dūciēnt; cū mū;oe
notet. dispōez; q; eas sic ut thalia silētiū teneat sicut ēra. deū cli-
onez; lūe attribuez;. S; calliopen merc; dicabit; ac terpsichorē ue-
neri affigez;. melpomenen sol dēcolorabit. erarho martē icstābit :
euterpees iupit; bētuolā scit et lerā. polymniā vō saturn; strītat. vl-
tie vō eurate celū stellatū dabit decorē ac regez;. cū ig; a p; 1. a si-
lentio ad ultimā circ; facim; et ad hāz tonū. xentū remittentes i-
curriz; hypodoriū procream;. quē admōuz; ig; de istis fecimus de-
relig; faci; eē arbitram; ara q; spiras facere nī cessz; donec ad
ultimā musā peruiam; a q; superflua si fiat erit iten; quoniā ipli-
catō prioris est. ut rogeri; capezō assebat esse crisiz; uocēz; illā su-
pra neten hyperboleō additā et corūph que sub proslāban; ipse et
eiz; credo i dte eretico artez; totā pposuerit et cū ad corūph peruē-
nit ipse q; tota corruit. nāq; probatū est istaz; musā silēni; aliā vō
alīaz; uocēz; alīorez; tenez; nos vō caueamus ab āriquitat; aucto-
re. aliquid trāstere. erit ig; prior uox proslābanomeōs. ult; vō nī
re hyperboleon in quorū oīuz; ex; subscriptā subiectimus figurā:
Ex hac ig; fig; dispōe p; q; tropi dicti sūt: q; unūq; s. ex a; pro-
creat; nāq; istoz; sic ordo procedit ut si quis primā speciez; dia-
pason a proslābanomeno i mesen cū his q; extreme uoces me-
dias claudūt i acūez; itendat to; hypat; q; hypatō eod; tono are-
nuer; ceterasq; o; s; tono faciat acutiores acutior totus ordo pro-
ueiet quā fuit pausquā toni susciperet itensionez; erit ig; tota cō-
stir; acutior effecta pprofūgius mōus et i alijs quib; silis est i acūez;
itensioez; q; processus nī ergo tropi dicti sūt q; i graibus incipient;
i acutas se trāst; uoces et ad sinez; icurrent;. i graibus finit;. ut
placuit lo: sctō aliqui. nī sūt qui nī i gra. s; i acut; incipiūt ut paulopost
dicef; d; unoquoq; sigulati pertractantes. p; nī quedā oib; n; g; n; aliis
per que cārus cognosci incognitus si sit corrigi si minus bñ; opo-
tus extat et de nouo aliū recte opōere scire possimus: differamus.

24

Tractatus tertius

Secunda pars idest contrapunctus:

Cap: primū in quo notitia quāritur uocū et dissonantiū ponitur.
Aliet hucusq; prosequi sumus. ut tantū de uocibus successine prolatis aliqua loqueremur. nūc autē que illarū due simul pluresue percusse siue cantate consonent uel dissonent breuiter explicetur. Qualiter autē consonantia aut dissonantia autē ingrediatur et utrū uera sit platonis opinio. aut nico machi quoniā speculariua est in secūdo libro iuxta ingenij nostri uires declarare et diffinire conabimur. nūc autē quoniā practicos paulatim ad doctrinā hanc attrahere procuramus breuiter et quasi per modū cotolarij ea. que ad practicā pertinent explicemus. Dicitur est totū corpus musice unā esse diapason que uocibus octo constat. Si igitur has octo uoces inuicē referendo declaremus. sufficet. per modū igitur doctrine suas uoces equales concordare idest unisonū secūda dissonat cū prima tertia consonat prime. quarta sola cū prima discordat. Concordat autē quarta et sexta: Septima discrepat. equisonat peroptime octaua: Quē admodū igitur fecimus ad primā omnes alias referendo sic ad secūdam et tertiā et ad reliquas: ita ut tertia dissonet cū secūda. quarta uero consonet. et ita de ceteris hoc modo: rarus ordo monstrabit ut autē consonū sciamus euitare. consonū uero eligere. dicemus discrepantes uoces esse tres uidelicet secūda. quarta. septimā. Secunda uero maior aut minor quia tonus aut sētonus. Quarta similiter quia diatessaron aut tritonus: septimā eodem modo quia heptas maior aut minor. sed concordantes sūt unisonus. tertia. quinta sexta octaua. de unisono tamen nulli dubium quia idē a se ipso non differt. nec propterea inter consonantias computatur: quia consonantia nō est similiū sed dissimiliū in unū redacta concordia aut dissimiliū sonus mixtus et confusis suauitateq; aurbus accidens. Dissonantia uero aspera ut ait Boetius et in iucunda collisio: quia ureq; iteger nititur peruenire: nec alter alteri cedit. ut latius in theorias demonstrabimus. Est tamen unisonus in musica sicut unitas in arithmetica p̄cipium numerorū. fons et origo consonantiarū. unisono igitur pretermisso dicemus species concordantes quatuor esse scilicet tertiā. quintā. sextā. et octauā: quarū due sūt perfecte quita scilicet octaua Imperfecte uero tertia et sexta: Imperfecte enī dicuntur quoniā

Secda pars

variables sunt .quia per additionē semitonij uel subtractionez
consonantiā nō mutāt .sed semper bene sonant hoc est tertia di
tonalis uel semiditonalis: sed differt in hoc qz illa dicitur maior
ista uero minor. Sic de sexta dicendū .diapentē cū tono uel cū sē
tonio est maior minor ue. Octaua uero nec augmentū recipit nē
decrementū quin dissonet z disorder. qz semper quicqz tonos et
duo semitonia uult habere nec plus nec minus. ideoqz perfectis
sima uocatur z equisona. qz eque uiderur sonare cū prima sicut
unisonus . unde si uir cū puero psallar in unisono uidētur et tñ
sunt in octaua. Quinta uero si augmentū uel decrementū recipi
at semitonij . uel in sexte trāsīt proprietatē: uel in tritoni duriciē
ac discrepātiāz conuertitur. qua propter perfecta quidez. Sed nō
ut octaua. Alias autēz rationes mathematicas in theoreticis dice
mus . quas practici. non multū curarent. si hic ponemus. nec
etiā recipere potuissent. quoniā oportet z illos prius scire propo
sitiones z proportionalitates. Assentiant igitur rationibus dictis
quoniā omnino circa practicā uersantur . et ita lacticia comedē
res ad cibos duriores adducentur: his igitur sic cognitis. si a q
cūqz speciez siue consonantiarū octauā intēdi mus uel remiseri
mus. eādez speciez sine dubio procreabimus. quoniā sepe dictuz
est totū esse concentū diapason. quicquid igitur de prima et d ei
octaua: similiter erit differt tamen in hoc quia acutius aut graui
us sonat: et igitur octaua sicut fons. nona sicut secūda. decima
ueluti tertia: undecima sicut quarta duodecima uelut quinta. ter
decima sicut sexta. sed decimaquinta discrepat ut septima. Dec
ma quinta equisonat sicut octaua: eodez modo a decimaquinta us
qz ad uigesimā secūdā faciendū est: et sic ratur quatuor speciez sē
differentes cōsone. que per diapason augmētuz sepius replicantur
uocabūtur autē prime simplices alie composite. tertie deco mpo
sire ut patet in figura Itaqz si spēs creans dissona est uel per
fecta aut imperfecta z procreata: ista autēz procreatio cōsonantiā
rū secūdarū est quādocūqz est alior cātu plano spēs a que intēdi
tur octaua uel sub eodē qñ remittit: Sz quid si fiat e cōuerso: b
est si a spē inferiori itendat diapason: uel a superiori remittatur: di
cendū qz a tertia sexta prouenit: z a sexta tertia z a quinta quar
ta. ideoqz tertia et sexta eiusdez sunt condiciōis quomā ipfecte
sz quinta et quarta maxē ueniūt de quo i theoreticis nris Sz i hoc

Tractat' primus

nolumine quando de pluribus vocibus tractabim' dicturū me po-
liceor. ad presens autē sit satis scire q' quantū quinta habet
perfectionis. tantū quarta ad dissonantia accedit et a consonantijs ī-
cedit. sicut qñ sexta ex tertia procreatur et ecōtra. si creās ē ma-
ior: creata provent minor et ecōverso. Idēz quoq' de dissonanti-
is q' a fa septima formatur et ex'ra. Sz si maior est creās erit mi-
nor creata et ecōtra. nūc autēz quoniā sup datū cantū organizare
curamus. quasda' regulas breues antiquorū. prius iscrimus. qua-
rum prima est. inchoādū et finidū ē in spē perfecta. aut in uniso-
no: secūda nō unā post aliā similes facere nec consonū licet. 3^a im-
perfecte due aut plures unā post aliaz posse dari. 4^a si cātus cōti-
nue'tur in eodez sono per duas uoces aut plures organū ī eodem
sono nō quietat sed per diuersa loca muret. Quia regula sex-
ta maior cōiungit ad octauā: minor uero disiungit ad quintaz.
Sic et 3^a maior ad quintā disgregat. Minor autē ad unisonū addu-
cit: Sexta si tenor ascēdit: Corrapūctus descēdere procurat. pri-
eniz regula sic declaratur cū incipimus organizare ponam' uoces
in quinta uel in octaua aut ī aliqua alia ab istis cōposita s'z uocis
cōmoditatez. et etiam in unisono et cū finim' b' idēz faciendū: b'
aut ē propter hoc q' alie cōsonantie nō sunt tāte perfectionis. q'
te sūt iste. ideo in principio meliorē facere et in fine debem'. ī me-
dio uero. īperfectiores interserere licitū est. fa regula intelligitur
sic. nō debem' dare hoc ē bis perfecte consonare cuz tenore ascē-
dente uel descendente simili specie pfecta: quoniam tūc idēz pro-
cessus uideretur. nā si tenor d. c. et organū l. k. in octaua ead uox ui-
deretur esse. sic et de unisono etiā si dicat h. g. prohibetur eadez ra-
tione: nō q' omnimoda sit similitudo s'z q' magna. Aristanus ue-
ro de silua ī quinta ur ait nō prohibet totaliter quoniā pōr fieri
quinta: post quintā: dū tñ una sit semidiapent' alia uo diapent' si-
cut repe'timus in cantilena sois enp'antis: et in alijs antiquioribus:
s'z hoc nō est ecōcedendū in inregis. bñ tñ in fractis. idest ī dimi-
nutione notulaz. de qua paulo post dicem'. Dissimiles tamē p-
fecte possunt fieri per mte. b' est post quita octaua: aut p' octa-
uā quita hoc mō: ur si tenor d. e. c. d. organū uero. l. k. h. et sic ī
alijs. 3ª regula sic est intelligēda si tenor ascēdit e. d. e: organum
poret eodez mō ascendere e. f. g. Idēz in dscensu et eod mō cuz
sexta silitur in alijs locis. nō tñ ex hoc arbitretur organizans

Secda pars

si tenor tēterit p duas. aut plures notas in eodez sono. duas aut plures in eodez loco imperfectas cū organo facere posse. et sic b claratur rta quarta quāquā istud nō nimis prohibitu ē a multis prefrix i cōpositione. tūū aut. quatuor uocū. quoniā ibi licitū ē Quinta sic declaratur si tenor descendit d. c. nos ascendim⁹ □: k. quoniā si descendit ab e in d: uel alio simili loco. nō dz facere organū k l. qz sexta minor qd si facere uelim⁹ oz nos k eleuare. si ab inferiori ascendim⁹ parte aut subtinere si a superiorī descendimus uoce. qz si depingatur debet sic figurari . *Ex quo sequitur unū notabile documentū et ē. si cāsus descendat .f. c. d. oz ganū k k l facere nō licet. quoniā sequit unū duorū icōuenientū: v3 aut a sexta minori in octauā cōduci. aut i eodē loco uoces i equales pronūtiare. loco cuius uerz facere l k l. aut h k l quoniāz tūc i pō mō solū descendit per semitonū subintellectū: in bo. vō per ditonū ascendit et si depingatur signetur ut supra. unde aduertendū est: quod in pō parte diximus de semitono subintellecto et considerādū qñ nota est cleuata a proprio loco uel depessa et ca uendū a speciebus pfectis si cōrante sint: ut si tenor d f g pfallat et tales cōditiones habuerit. per quas a loco proprio f sit eleuata. organū nō unisonū neqz perfectā speciez faciet super eadez. eodez mō psalens tenor d c d inmediate reuersus supra c nō sonabit perfecte. secus si pauset in c. aut distinctionez ibidez faciat. qz auez sexta minor distūgat ad quintā sic probatur. Tenor stans in eodez p duas uoculas aut plures uti d d d: organū faciat b b b. Similr si cāsus descendat p semitonū realiter aut subintellecte organū stans in quinta maneat in ead. ut si tenor sit f e f. oz ganū ent k k k. quidā uero istud prohibent s. organū per tres notas in eodez sono uagari. quāquā spēs sint diuersē: dicūt propter hoc qz cōtrapunctus uideret esse cāsus fixus. sed istud minie obstat qz utraqz uox recte dici posset organū et tenor cū notulā inre graz utrobiz ponam⁹. sz qz ab usu comuni discedere nolumus. qd nō faciāt cū eis cōrdātes prohibemus: f. qd ultra duas notulas non quiescat organū in eodē sono. gō in exō prehabito dicat h k k qz auez 3: maior ad quintā disgreget sic explicatur. sit reōz h g f: organū k □ k qua propter cauendū sicut in sexta si tenor cā uauerit g e d. organū nō faciet g g h: sz potius e g h aut □ g h et e g d: tonus est et □ g semiditonus et sic efficit tertia maior cum*

Tractatus primus

tenore quonia g eleuat proprio ⁊ si depingit signet ut supra: Jb
quoq; si dicat f d c. organu ff g no faciet; poterit tñ hoc facere
b f g. aut d f g. ⁊ tñ b f semiditon est. d f uero ditonus: qd si depi
garuz dz sic signari. qd aut etia minor coiungat organu cu teno
re pz si tenor dicat f e f. optime sonat b g f. Sic et si tenor sit
f g b. organu k b h. no tñ k h b. quapropter cauendu si tenor sit
f f g. organu no faciat k b g. aut si tenor sit g g b. organu no fa
ciat l h b. bene tamē l b h: Si autē tenor psalerit hoc mō g f g.
poterit organu facere g b g aut h b g: quonia illa tertia ⁊ si maior
uideatur subintellecte efficit minor. istud tñ de 3ª maiori. aut mi
nori pleriq; n̄ obstant propter qd eoz cōpositiones ⁊ si p̄ma
facie delectat q: iaudita est cātlena cū ad frequētiore ulū confe
runtur in dies magis ac magis displicēt ⁊ ignorāt causas cātōis
⁊ has quas diximus: ⁊ alias quas de diminutione paulop^o dicem^o
Sic itē cōtrapūctus ad speciez propinquire dz icedere. ut a sexta
in octauā uel in quita: ⁊ tertia in uisonuz ul i quita. ⁊ sic de spe
cieb^o cōpositis ac decōpositis. Sz aliqñ organu psalat p diatbes
sarō ⁊ diapent aut et diapason: tūc a 3ª fct i octauā uenire. ut si
tenor sit f e. org^o b m. uel si tenor g f. org^o g b: aut si tenor d d
e d e: organizatio bona hec est f n m b l k l z in alijs tropis si
militer. Est tñ mod^o organizadi optim^o. qñ organu imitat teno
rez i ascēsu aut descēsu nō in eodez tēpore. sz post unā notulā ul
plures icipit in eadez uoce eūdez cātū facere aut similez i diathe
sarō uel diapent aut et diapason: ul in suis cōpositis ac decōpo
sis sub aut supra quē mōz practici fugā appellāt. propterea qd
una vox aliaz sequit simili arā aut thesi. ut si tenor cāter: l n m
l n m o. organu pōt eū sequi in diatessaron infer^o post primaz
notulā ⁊ dicere b k h b k h: sic ⁊ in diapent supra ead pausa b
uata organu dicit p z q p z q s. Idēz quoq; de eoz cōpositis.
de unisono aut diapason: Si tenor d e f g d e f. organum p^o
duas notulas idēz poterit i octauā isonare: qz l m n o l k n m l:
Idēz in unisono ac in suis sub ⁊ supra octauis. sz in his exēplis
pōim^o illas ultimas uoces in organo tenore n̄ hñre aliquid pro
eis. ut similitudo ostenderet. qz supponimus qd uoces que sequēt
in tenore nō discordent cū illis: qz cū fuga icipit discordare in si
militudine fiat imediate dissimilitudo. ita ut non faciat contra re
gulas supradictas: Sexta autē ⁊ regula sic declaratur si cantus iten

Secda pars

derit uoces: discatus remittat ad spēz oportuna secūdū regulas assignatas. Et si tenor descendit cōtrapūctus ascēdz et hoc ē quod frequentius in cōtrapūcto est obfuādū: naz ex hoc fertur al sūp fisse uocabulū: Ca⁹ secūdū in quo error quorūdā reprebenditur: et ueritas demonstratur.

Omnia autē predicta intelligūtū: fere qñ tenor gradatiz intenditur uel remittitur. Sed quō si per saltus et an / fract⁹. dicendū q̄ quādo taliter incedit. tūc magis organ⁹ oz uoces suas coadunare: ū si tenor psallat o h o. organū faciet l k l. aut l m l siue l m n. sic in alijs modis diapent. q̄ si diathefaron hoc modo o f c. organū l k k. uel si tenor c f o: organū k k l. ogolinus quibusdā barbaris metris regulas posuit con. ues de o m n i b u s specieb u s tam si implicib⁹. q̄ cōpositis. quaz aliq̄ue uetum tenent. quedā uero minime. Sz ū uitas elucescat: falsitas āt erubescat et pfundat easd breuit hic explicabo h⁹ mō dicendo pri⁹ de unisono ascendenti. Tertia sit infra unisonus si tendit una. tertia uel quarta si tendit: infra diapent tenebit. si quita ascēdit diapason tantū terminabit. Secda re⁹ de uifono descēdēdo:

tertia sit supra: unison⁹ si remittit una. ad quita tendit si ternaz quartaz ue remittit: octauaz petit si quita uel ultra depo nit. si plura pertrāsit rationis ordo docebit *3^a r^a. d. 3^a ad ordi^o.* Unisonus fiat unā si tertia tendat. si plures tendat unisonus tandēz fiat. tertia remittit si ter uel quatez ascendit.

Quarta regula de tertia descendendo

Quinta ter fiet si ternā solā remittit: si plures fuerint eas qui ra terminabit. si tertiā uel quartā octauā superintendas. quita supra fiet. si cū octaua iūgat: *5^a r^a de 5^a ascendendo*

Quinta querit ternā si sit ascensus in unā unisonū dicas si ternā uel quita intendas. *6^a r^a de quinta descēdēdo.*

Octauā quinta petit si solā unā descendit. erit octaua sexta si al teri sit sociata. post quita octaua fiet si ternaz infra remittet si quita uel quita decimā intendere sinat *7^a r^a de sexta ascē^o*

Sexta ternā cupit si supra notā intendit *8^a r^a de sexta descē^o* Sexta uult octauā infra si tendit ad unā: et plures sūt si antecedunt octauā: uult decima sexta tertia remittens et infra.

nona regula de octaua ascendendo

post octauā quinta si catus intendit una: si quartā uel quita pfa

Tractatus primus

lit: tertia iure poscit. Decima regula de octava descendendo.
Octava decima si solū deponit unā. tertia si fuerit tūc duode-
cima fiet: undecima regula de decima ascendendo.
Decima uult octauā unā dū taxat intensaz. plura si transcendit
tūc quita locū hēbit: duodecima reg^a de decima descēo.
Decima descēdēs duodecimā cupit habere: 13^a 1^a d 12^a ascēo.
Unaz intendens duodecima decimaz querit. octauaz tertia quaz
taqz quita quintazqz sequentez 14^a ita de 12^a descendendo.
quinta cū decima p^a duodecima fiat: Si societur tertia cū de-
cima detur: tertia cū decima quintaz undecima poscit.

Prima regula sic redarguitur si tenor psallat f g. organum
ita potest dicere f e sicut f e q^o si tertia ascendit. ū ipse
dicit melius organū manet in tertia quaz uadat ad quintaz. q^o si
quintaz h^o g k tenor. o^o recte faciet g c q^o si diapent sicut f k.
o^o ita recte faciet f f. sicut f c. Secūda uo ita si tenor descendit f
d. o^o ita bene faciet f f sicut f b. 3^a uero satis bene. 4^a uero reg^a
si tenor psallat f e d c. organū ita recte faciet h g k. sicut h g
f g. Similz si tenor fecerit f d. o^o ita bene faciet h b sicut h
l. v^a regula reprobat sicut quia si tenor psalerit f b o^o ita bene fa-
ciet z melius k f uel k k: quaz k b: z si tenor d b: o^o 1ª bene di-
cz h f. sicut h b: z quandoqz h k s; raro nisi uariationis causa. Se-
xta ita satis bñ transit uerū si tenor psalerit f c: o^o 1^a bñ k l. si
cut l z m sicut si g c tenor o^o 1^a bñ l l sicut l m. Sept^a ita bene
uuz si tenor e f. o^o 1^a bñ l z sicut l h. qz ex sex^a mior bñ tēdi-
m^a i quita: 8ª ita bona vī. s; et tenore dicente f d o^o potit
dicere l l sicut l n: nona redarguit qz si tenor dixerit c f o^o po-
terit h l dicere sicut l h 10ª reprehēdit qm si tenor psalat e c.
o^o mel^o faciet m m quaz m o: undecima uero multū discedit
a ueritate. qz cū tenor saltus facit z anfractus organuz debz uo-
ces suas coadunare. naz si ambo per saltus z anfractus discuer-
rant. certamen potius quaz harmonia dicet. ut si dicat c d organū
melius faciet m h quam m l: z tunc tantum quantum tenor icipi-
at saltus z anfractus facere ran^o: organum incipiat coadunare
ū cum tenor e: organuz m h: tenor c f. organuz m l tenor c g
organum m l In hoc eniz exemplo si aduertat maxima est cōue-
nien^a: quoniam tenor a secunda usqz ad quintam paulatiz incipit
psalere o^o uo e^o qnta usqz ad secundaz uoces coadunauit hoc

Scda pars

modo harmonia generat i aīmos audientiū quādam istā dulce
dinez que nō potest explicari smone. verū nostri cātores hec mi
nime fideiāt. s; illud tantū quod imaginationi seu fantasie sue
placet s; accidentez dispositionez credūt oībus aduenire: et inde
est q̄ vulgus ad musicā uel ut uerius loquar ad harmoniaz nouā
non ita spōre uertitur: sicut solcbar̄ aīquitus verū de his ratio/
nibus in secūdo libro euidētissime dicemus. hec aut̄ dixim⁹ ut
quosdā cātores ab opinionib⁹ eoneis abstraheremus: et ad ueram
musicēs agnitionez reduceremus. Alie regule satis ueritati q̄so/
nant: uerū i hoc sūt reprobāde q̄ supflue: nā ultra diapasō temper
est reiteratio prime: et si dicat q̄ propter quintā uel quartā dicem⁹
propterea uedimus moduz coponendi quita a quarta et extra. et
reliqua diligenti idagatori relinquit⁹: his etenim paucis regulis
tota ars contrapūcti uel organi poterit q̄stringi. Cetera uero que
circa organizationez accidere possent in arbitrio cantentiū reliqui/
mus dū tamen cōtra regulas aliquid facere caueāt quoniā et si mi
nime probātur. a uitate tamen non discedūt. fuet quoq; modum
i arsi et tbesti. h⁹ est ab inferiori uoce ad altiores sui: ipsius sit mo⁹
ordinat⁹ ut tropus: et pneumata fuet et paulationes i dādis per/
fectis specieb⁹ ut si ton⁹ siue modus sit primi consonātie per/
fecte in d in b l frequentē: quādoq; aut̄ in f uel in o raro in g. uel
in k. nūquā tamen in e uel in b q̄. h⁹ tamen est intelligendū cū di/
stinctione: qm̄ alias ubicūq; possūt fieri. Seruet etiā organizans
pneumata tropoz ut pneumata pneumaticib⁹ correspondant. nam
si pneumata tenous fuerint primi. et organizātis erūt. ut si te
noz f d c d g d c g e f d. Dr⁹ non faciat h □ m l □ □ k □ k:
h □ Sed potit⁹ h l m l l n m l m k l. Quoniam p⁹ organizatio est
pbrgyj. secūda uero dorj: ne quis arbitrari possit ista sua exēpla
non sufficez ad tota doctrinā capescendā sub et supra p rotā manū
damus eis modū subtiliores: ut per lineas et spacia ista disponāt
ex⁹ deinde idez qd̄ fuit dorj ponat̄ in pbrgyio et in lydio et i mi
rolidio et de suis plagalib⁹ sicut fiat et quando spēs aliqua bo
naz consonantiaz non fecerit eleuet per signū aut̄ deprimat̄ ut cō
sonantia p⁹ totaz sui recipiat quantitatez. aut̄ dimittat si quid su
perfluū h; . ut aut̄ oīa que dicta sunt facilius teneantur ante oīa
los subiciatur ex⁹ tenoz d d e d f e f d e d e d. f g f g h g h b b d
f e f g e d. Dr⁹ l b k l l m h l m l k l. b □ l l k b⁹ b k l h g b b⁹ l l

Tractatus primus

Inquet his paucis exemplis pmissis tota ars contrapuncti
concludit per uariationes exemplorum per diuersa loca per fic-
tas per rectasque musica eadez uariata. sicque per uidez ex^o in
diuersis tropis parua facta mutatioe nimietas uana crescit. q^o si
unū pneuma tot modis uariatur ut dictū fuit i tropis. quāto ma-
gis cū cōsonantijs diuersis uariabit: et sic predicta in hac parte suf-
ficerent. s; cū tot et tāra superuacanea incomoda inutilia proluxa
atq; superflua in prima parte auctez guidonis mus^o tribuisse mon-
stratur sit sequaces ei^o ceco ducatu claudicantes subtrilia se creden-
tes iuestigasse: peiora prolixiora inutiliora tribuerūt: est autē ut ip-
si dicūt qui contrapunctare procurat exachordū nō exeat cāru plano
supra uel subter psalente qd dicūt ipsi gama h^o est q^o tota ma-
nus illoz gama et ela cōtenta est. cū uno exachordo in thetra as-
sūpto concordet et sic septez gamara faciūt. Juxta septē exachor-
da et p^o appellāt \square bassuz s; naturā bassaz. 3° b molle bassume
quartū \square medianū. quītū naturā altaz: Sextū b molle altū. et sep-
timū \square altū hoc auctez superflūū esse etq; diminutū rationibus
firmis demōstrabimus. ipsi ponūt gamara que per alia pote-
rūt iuestigari et dimittūt alia que sūt necessaria v; cōiunctarū. nos
uero qui abages fugere et ueritatez in lucez adducere falsitatezq;
confūdere et prolixitatez euitare curamus oīa gamara reperendi
et dinationez eoz adimplendi falsitatezq; euitandi facillimū dabiz^o
moduz. Accipiam^o igit^o p^o exachordū s. tetrapolis q^o terminatur
i d sol re loqmur. n. per terminos ipōz: respiciez^o igit^o per totam
manū que uoces ei^o concordēt. et sic istud cōponem^o. gamaut igit^o
ex isto exacho^o hēbit re quia unisonus: fa q^o 3° la q^o quita. d re
ut 3° subeus. mi unisonus: sol 3° supra bmit: re 3° sub: sed unisono
carebit: la 3° supra. cfaut ut mi sol: osolre ut re fa la. etiam re mi
sol ffaut. ut mi fa la: osolre ut re fa sol: alant ut mi fa la: bfa
fa la: \square mi re la. et hucusq; differētia fuit i quolibz loco: postea ue-
ro osolffaut sicut cfaut ut mi sol obrinebit sic olasolre sicut osolre
ut re fa la ne differūt nisi q^o si illorū sunt simplices istoz opōite
sūt. q^o si priorū opōite istorū de pō: erūt d qua opōitioe iā dixim^o
supra: ideo quoq; d illis locis senariis dic^o q^o si facillie uolum^o
et alia gama sine mag^o labore oponez. disposito p^o sic faciez^o. cfa
ut quiro loco sedz ab ista p^o uic^o sic q^o quinis i locis se rñdebūt ar-
quez igit^o sic: tāta distātia est it^o s^o et s^o quāta inf gamaut et osol^o ut
g^o se hūit illd^o s^o sur ita istd^o osol^o qm^o i fa la ē ut: biq; osol^o eed^o s^o

Secda pars

sic elami cū are qz i utroqz ut mi sol ratio est demonstratiua quoniam
niaz tantū distat elami a suo gama: quāru are ab eo cui comparatur
sz cū puenim^{us} ad ffaut z b mi nō tanta distātia est qz aliō per se mi
tonū aliud dō per tonū distare monstrat nec silt^{er} signa inter se di
stant per diapent^{em} quēadmoduz ipsa exacorda siue gama. vñ in b^o
non eod modo procedit arg^o qua propter cauendū z in his z i ali
is cū ita contingerit ne sōnātia perfecta in altero illoz signorū
ponat sic ergo b mi tātuz habebit re la 3ª sub z supra. sed in bfa \square
mi loco siue signo qui duplicez locū hz idez semper facienduz
quoniā primū gama perfectā hz cū fa hz uero cū mi ita z i suis oc
tauis. 3° gama ponimus hoc modo dia^{ta} remissa ab isto fo uenit
in gamaut. qualz g^o se hz gama ad gama ita z signa que in eadem
locata fuerint differentia. vnde sicut hz i d sol re ita 3° in are z i
alijs quoqz unde ffaut ac b fa: re sol tantuz tenent sed \square mi insu
per mi obrinet quitā sic cū ad elami acutū peruenit \square mi z elāi
ut mi sol la tenent sz b fa la qz quinta mi quoniā octaua perfect^a
carebit: vnde vulgātū est a practictis mi ora fa nec e^z in spē per
feta nūquā stendū i imperfectis autēz bene quia recipiūt maionta
tez z minoritatez erant tñ in hoc per defectū qm illud idez et d
alijs porest dici uocib^{us} ut paulo post ostendemus Cū aut^{em} quar
tuz gama ex istis pponere uelis: a 3° diapent^{em} itensa in d sol re ca
dit: vñ signa diapent^{em} distātia eadēz cōnas habebunt nā sicut i 3° est
are ita et in quarto elami qz re fa. la sz cū bmi ac ffaut diapent^{em} n
different^{er} sfa: it perfectā carebit sz quartū in \square mi sicut 3° in elāi
qz ut re fa la. bfa aut^{em} perfectis carebit. quod si 5° creare s^{ed} procuras
dia^{ta} ab isto remittas qd are notat: ig^o sig^o que dia^{ta} distāt eadēz
cōnas habebūt. vnde sicut 4° i elami ita 5° i bmi z i alijs eod mō
distātib^{us}. sz in \square mi quitū habebit qd quartū in elami tenuit acu
ro at tamen bfa qz nulli proportionatur in istis duob^{us} exacordis
siue gamatibus ideo maxime ab oibus dīr: quoniā tantū habebit
mi fa sextā maiorez atqz minorez z i alto ab illis cōpositas
Cumqz sextū exacordū creare procurēs a primo dia^{ta} intendas
quod inter are bmi locatur coniūcta g^o sicut gamaut i p^o ita cfaut
in sexto z sic de alijs locis dia^{ta} distātib^{us} z sicut ffaut bfa ut mi
fa la sz \square mi perfectis carebit: quod si septimū gama iā plere d
sideras. quartā a sexto intendas que inter elami ac d sol re cadet.
sig^o ergo que dia^{ta} ab isto alioz distarent tfr se habebūt g^o sicut

Tractatus primus

cfaut in sexto ita ffaut in septimo sicut sex in ffaut ita septimum
i' bfa qz utrobique ut mi sol sz h mi. Cassus perfectis mi sola reñ
bit sic. nisi spectis documētis poteris oia gāma sine labore plet
nec credas hō supflue positū si documēta guidonis nece ponis.
tu qui sequens ipsū nā z crebrius ueniūt semitonia subintellecta
quam realia quibus cavēdū ē a perfectis nisi per istas cōiūctas
supleatur. vñ bñ pponētes uidebis imediate signare. Sz bene q
dē a pre superiori perfici gama pñt mō predicto dices uex ab i
feriori quat. sic tibi documētū generale: vñ aspicias pro uno quo
qz loco iplēdo ei octauū z bita formatiōe predicta hēs itēram
qz si simplices fuerit v3 unison' itia quita sexta octaua iñdebūt hō
mō pro sexta qz pro octaua unison' realiter sēper habebis: sz pro
4. 5. z extra vñ animaduerzas oz qz si i sig' cōpōito hēs fa qn
tā i pponēdo sequētes uoces accipias scz sol qm illd fa 4. uox ē
sic z de alijs uocib' faciēdū. Ut i gama: fo cfaut carenti aspecto c
solcfaut ut mi fa la per ornato hēbim' cfaut ut mi sol la adiple/
ruz: sz scias oz ut cū pro mi fa est accipiēda poni nō dz sz ille
locus quinta carebit ut i eod gama hmi re mi sol cōposituz: est
sz hmi solas re sol obtrahit quoniā fa que loco mi erat accipien'
diapent' n' est. sz alamire ut re fa la: dē vo ut mi fa la sic z gama
ut re mi sol. qz gsolueut ut mi sol obrinere usū est sic gō habes a
plerū gama sz sicut n' istd gama pletū est ita z alia plenda tibi
relinquo Itē notādū est qz quemadmodū loc' pponend' carz diapent'
cū fa pro mi est acceptur' ita cū pōit' cass' sit pfecta qz mi ppo
nendus obtrahit ut i gama: quito f. d sol re loc' solcfaut caruit mi
quita quoniā tra fa fieri n' potuit id rātū re sol obtinuit vuz cfa
ut re fa sol sibi uendicat iherere sz si atigat la s' pōitū locū ha
bere pponend' carebit ead q' n' i' ult' la n' la uox est i ista doc' s' fu'
Luz igit' alia gamata pōere uellis signis 8 paratis id eueniet at
et i plemento id faci' que oia in succiectb figura cōtinentur.

Pater ex hoc qz nec fa nec ut cōtra re fieri potest ut tertiu
gama z septimū in are. nec re nec la tra fa fieri posse.
p3 ex patione tertij exachordi ad ffaut sic et alie uoces tra ali/
as in diuersis exachordis fieri non poterūt quod diligenti lecto
ri reliquib' id agādū. Animaduerte igitur lector quanta a sequa
cib' guidōis secuta mtra vñr. totū istd rñ asse uendi pōt recte itel
ligentib' n' az doctrinā: ipsi aut' p' qz doctrinā un' gamatis cogō
scūt multa se scire arbitriā ne dū cū duo ut ab uno i alū iuicez

Et	20 19 17 17 15 13 12 20 19 17 15 13 12 19 17 15 17 13 13 10	re mi sol ũ mi fl la ũ re fa la re fa sol lg mi sol re la mi la				
D la sol	20 19 17 15 13 12 19 17 15 13 12 10 17 15 13 17 15 13 12 13 12 10	ut re fa la re fa sol ut mi sol ũ mi fa la re fa la ũ mi fl la re mi sol				
E sol fa	19 17 15 13 12 10 17 15 13 13 10 17 13 15 13 12 13 12 10 8	ut mi sol ũ mi fa la re fa la re sol ut sol re fa sol ut re fa la				
mi	17 13 13 12 10 17 15 13 12 13 12 19 8 15 13 12 13 10 10	re la re mi sol ũ mi fl la ut re fa la re fa sol mi la mi				
b fa	17 15 13 13 10 17 13 13 10 13 ma 13 mi 15 13 12 10 12 10 8	re fa la re sol ut sol ut fa mi fa ũ mi fa la ut mi sol				
A lamire	17 15 13 12 13 12 10 8 15 13 12 12 10 8 15 13 12 10 13 12 10 9	ũ mi fl la ut re fa la re fa sol ut mi sol ũ mi fa la re mi sol re la				
B sol re ut	15 13 12 12 10 8 15 13 12 10 10 8 6 13 10 13 12 10 8 10 8 6 5	re fa sol ut mi sol ũ mi fa la re fa la re sol ut re fa la ũ mi fl la				
fa ut	15 13 12 10 10 8 6 13 10 10 6 13 10 12 10 8 8 6 5	ũ mi fa la re fa la re sol ut sol ut fa ut mi sol re fa sol				
la mi	13 12 10 10 8 6 5 13 12 10 8 8 6 5 12 10 8 10 6 6 3	re mi sol ũ mi fl la ũ re fa la re fa sol ut mi sol re la mi la				
D la sol re	13 12 10 8 8 6 5 12 10 8 8 6 5 3 10 8 6 10 8 6 5 6 5 3	ũ re fa la re fa sol ut mi sol ũ mi fa la re fa la ũ mi fl la re mi la				
E sol fa ut	12 10 8 8 6 5 3 10 8 6 6 3 10 6 8 6 5 6 5 3 1	ut mi sol ũ mi fa la re fa la re sol ut sol re fa sol ut re fa la				
mi	10 6 6 5 3 10 8 6 5 6 3 1 8 6 5 6 3 3	re la re mi sol ũ mi fl la ut re fa la re fa sol mi la mi				
b fa	10 8 6 6 3 10 6 6 3 6 m. 6 8 6 5 3 5. p. 3 i	re fa la re sol ut sol ut fa mi fa ũ mi fa la ut mi sol				
A lamire	10 8 6 5 6 5 3 1 8 6 5 5 3 1 8 6 5 5 6 5 3 3. p. 3	ũ mi fl la ũ re fa la re fa sol ut mi sol ũ mi fa la re mi sol re la				
B sol re ut	8 6 5 5. p. 3 i 5 6 5 3 3. p. 1 3 6 3 6 5 3 1 5. p. 1 3	re fa sol ut mi sol ũ mi fa la re fa la re sol ũ re fa la ut mi sol				
fa ut	8 6 3 3 1 3 6 3 3 sub 3 6 5 5. p. 3 i 1 3 5	ũ mi fa la re fa la re sol ut sol ut fa ut mi sol re fa la				
principiuz						
E la mi	6 5 3 3. p. 1 3 6 5 3 i 1 3 5 5. p. 3 i 3. p. 3	re mi fl ũ mi sol ũ re fa la re fa la ut mi sol re la 3 5 9				
principiuz						
D sol re	6 5 3 1 1 3 5 5. p. 3 i augmentũ 3 i 3 3. p. i 3 3 6	ũ re fa la re fa la ut mi sol i 3 5 6 re fa la ut mi sol re sol				
principiuz ũ mi fl la						
E fa ut	5. f. 3 1 1 3 5 6 3 i 3 3 5 6 3. f. 3 1 3 5 3 5 6 8	ut mi sol ũ mi fa la re fa la re fa sol ut sol re fa sol ũ mi fa la				
augmentũ principiũ principiũ						
b mi	3 sub 3 iiii 6 iii. f. i iiii 5 6 8 i iii 5 augmentũ augmentũ	re la re sol ũ mi sol ũ mi fa la re fa la iii 5 6 iii 6				
principiũ mi sol la ut mi						
Are	iii. f. i iiii 5 6 8 i iiii 5 5 6 8 augmentũ iii 5 vi vi 10	ũ mi sol ũ mi fa la re fa la re mi sol iiii 5 vi re fa sol re la				
principiũ ũ mi fl la						
f ut	v iiii v v vi 8 augmentũ vi 8 10 iii v vi iiii v vi 8 6 8 10	re fa la re mi sol iiii v vi re fa la re fa sol ũ mi fa la ut mi sol				
ũ mi fl la						
Gammata primũ	secundũ	tertium				
septem	retropolis e saur	gamaur	o sol re	Are	Bmi	elami

Tractatus primus

Tertia pars in qua de numeris harmonicis copiose tractat
Inas longas maximam binasque breues longam atque breues
duas semibreues. scilicet et semibreues duas minimas intrase
comprehendere. iam liquido monstrauimus per geometricam demonstrationem
in prima parte tertio tractatu capitulo de notulis. In ista uero
parte que tota numerorum est qualiter eadem nota tres aut plures pos
sit ualere dicendum restat. Consideratione temporis accepta. que in
pulsus noscitur palpitatione scire nos oportet utrum duplicari aut tri
plari aut quadruplicari eas contingat aut etiam dimidiari aut trifa
riam siue quaterfariam diuidere. prima enim consideratio modus di
citur non amodulando uel a mouendo ut supra dictum est. sed a tem
porum modificatione uel computatione dictum arbitramur. Secundum
uero magistrum fractionem est coniunctio soni temporisque longis notulis
mensurati. quod nihil aliud est. quam quod modus est coniunctio proportio
nis que conuenit ex notis longis et breuibus uiaz mensure men
surando scilicet tempus ipsorum. prolatio enim a proferendo: quia cum tem
pus diuiditur in partes melius proferuntur: ut in versuum contingit scilicet
sione. Egidius uero de morino dicit quod ideo dicitur prolatio quia
tempus diuidit in partes minores ut melius proferatur. nam
absurdum esset ut aut quod potest pronuntiarum non possit scribi. In
in hac parte tertia numerorum species habemus tres ut sit modus
tempus et prolatio et sicut modus potest duplicari: ita prolatio in
duo diuidi. Cum igitur modos coniungimus inuicem modum maiorem
appellamus. Contra uero cum prolatio secatur maior prolatio
nuncupatur si enim tempus pro unitate in medij digiti ponamus
summate modus in indice correspondet ex augmento minori pro
lacioni in medio posita ex diuisione. sic et in pollice modus ma
ior in auriculari prolatio maior recte collocabuntur et cum maxima
rei similitudine supra quidem tactus est notulam simplicem dici tempus
modus ergo minor habet longam. maior uero maximam que duplex
longa a plerisque est appellata: prolatio minor scilicet breues. que et mi
nor est nuncupata seu maior minimam post quas scilicet odas poni
tur punctus augens diuidens aut reducens. postquam diuise
notule scilicet scilicet cuncta cuncte adinana fusca. hanc autem notam et
quot modis una queque notula figuretur in capitulo de notulis
latius diximus. hic uero stricti et per motum correlatiui earum noti
tiaz breuiter ostendimus. quam cognitionem a breui procedit: que notu

tertia pars

la est quadrata sic . sed si ad latus dextrū tractū i sursum aut
deorsum habuerit hoc modo efficitur Longa. q̄ si lōge cor
pus fuerit duplicatū sic . Maxima nūcupatur. a mo
dernis ab antiquis rectius duplex longa dicebatur hoc enī acci
dit in augmento ipsi breuis. q̄ si ab angulo in angulū secetur dia
metraliter hoc pacto . due semibreues efficiuntur que ab an
tiquis minores dicebantur . verū si semibreuis in sursum aut d
orsum habuerit tractū . efficitur minima q̄ si minima fuerit d
nigrata . semiminima: que si ad caput sit reuoluta . cursea
sive cursuta aut crocea. que si fiat sic . minaria. que si hoc
modo . fusca est appellata. et isto modo oēs notule cogō
scuntur. verū semibreuis breuis et longa alijs modis: dabimus igitur
modū longā et semibreue cognoscendi. et sic breuis cognos
cetur: que diuersis et varijs modis figuratur in ligetis . ligatura
duarū pluriū ue notarū habens primāz altiorē sequentis se
carentē tractū ex parte sinistra sursum aut deorsum longe dicitur
sed si aliqua istarū defuerit cōditionū longa nō erit: verū si q̄
drata non fuerit siue altior siue inferior fuerit carens tractu ali
quo semper est longa: vltima uero contrarias si habuerit condi
tiones longa dicitur: Ex. ligatura uero duarū pluriū ue notula
rum in arsi aut thesi quadratarū siue non aut prime quadrate et
aliarū nō habens tractū ascendens ex parte sinistra due semper
prime et si fuerint sole semibreues dicuntur: Exemplū signabiz
igitur longas littera l semibreues uero signo s. cōsignabimus ut
cū postea in cantibus similes ligaturas repperimus. que sint lon
ge que uero semibreues facile cognoscamus. Ceteras uero odas
que nec semibreues nec longe fuerint relinquuntur esse breues. du
bitaret tamen aliquis nec in merito quare iste notule sic appella
te sint: dicemus quia breue est tempus notula temporis breuis
appellatur. vnde illud quoniam mille anni ante oculos tuos tan
quāz dies externa que preterit. longa uero quia maior est ipsa
breui. Semibreuis uero nomē habet ex re: cū breuis in duas sei
breues secetur. Cuz uero in tres appellantur minores: Maxima
uero et minima dicte sunt per cōparationē. nā posita breui in
positiuū respectu fractionū magna dicitur: q̄ si magna longa ma
ior necesse est. et sic sequitur maxima in superlatiuo. sed eadez
breuis pua dicitur respectu longe et est maxie q̄ si parua minor ē

Tractatus primus

est semibreuis et sequitur minima in superlativo. nomina autē fractionum a modernis inuenta sunt. Ideo non sunt tante auctoritatis: ut dicatur semiminima quontaz media minima sic et cursus a cursu simili modo deuata: al. inarica tazea minima quia in ualore minor precedentibus est. fuscā uero quidam dicunt a similitudine figure quia ad modum fusi facta. Alij uero quia cantus necminus circūuolentes cū fuis. sed de his hactenus et ipsa diximus capitulo de notulis: nūc autē ut ualores istarum notularum cōprehendere ualeamus sciendum nobis est res numeros esse quibus utimur in hac parte. perfectus scz imperfectus et diminutus. perfectus est cū notula trium sequentium ualoris scz imperfectus cū duos continet. diminutus cū pro una tantum ponitur subsequenti. perfectus dicimus ternarius non persuasiue nec ex cōparatione ut iohānes de muris dicit: qz trinitas in diuinis et in anima intellectiua: nā defectus est in matheos disciplinis per cōparationem aliqua probare. la muratio terna corporis dimensio linearum aliquantulum est naturalis sit tamen eaz etiam improbamus. quoniam eodem modo senarius prior et perfectior dici poterit. quia sex punctis terminatur et punctus prius est in mathematica abstractione rationem uero quaz tradimus nos mathematica est. s. quia perfectus numerus dicitur ternarius quoniam partibus aliquotis et quotis simul sumptis est equalis: excedit ergo senarius in perfectione. nā pars quora dicitur quelibet pars infra ipsum numerum cōtenta. qz omnis ergo pars aliquota potest dici quora non tamen e contra. quando igitur aliqua in alijs scientijs debet probari. ad mathematicas necesse est recurrant demonstratiōes: quoniam hic demonstratur illic aut cōparatio sufficit: illi igitur qui in musica perfectionem dicunt per cōparationem: perfectionem suam auferunt ab ea. hec de numero perfecto. Imperfectus aut numerus dicitur binarius quia per unitatem distat a perfectione. sed diminutus quia per binarium: qui uix numerus dici debet: nisi quia in hac facultate notule franguntur et per respectum ad duas medietates uerum tenebit. Aliter aut in arithmetica ponitur numerus triplex. perfectus scz superfluous et diminutus: per cōparationem ad partes aliquotas: unde senarius cuius partes aliquote sunt. 1. 2. 3. que simul iuncte senarius impler nec excedunt. dicitur perfectus. 3. 12. cuius partes 1 2 3 4. siml

tertia pars

sumpte suoz to^o excedunt superfluous habetur dimissurus numer^o
io: quia eius partes. s. i. 2 5 ad totius sumaz non accedunt et 8.
similiter cuius partes. s. i. 2. 4. septez no excedunt. itaqz omnis
inequalitas aut in maioribus aut in minoribus terminis consid
ratur illi entz inmoderata quodazmodo plenitudine proprij cor
poris quantitatez partiz suaruz numerositate excellat. illos aut
uellur paupertate inopes opressosqz quodaz nature sue inopta
minor qua ipsi sint partiu suma coponit. s. de his bacrenus .
nunc uero differentias numeroru colligamus:

Capitulum secundū in quo figura per que numeros distingant:

D uera igitur istoru numeroru cognitionez: quedam
signa que ab antiquis ex geometricis figuris fuerunt
aduenta declarem^o. deinde alia que neoterici ponunt
subiungemus. quadragulus cu tribus tractibus b^o mo
pro m^o perf^o ponebatur et cuz duob^o sic pro imperfec
to. sed pro tempore cu prolacione per secula ponebatur o cu tri
bus punctis in medio sic et pro imperfectis C cu duob^o pun
ctis in medio sic q^o si C cu tribus sic tempus erat imper
fectuz et prolatio perfecta. se si D cu duobus postur sic tem
pus perfectu et prolatio imperfecta credebatur. Alij uero figura
bant indoru figuris hoc modo 3 3 2 2 inferior denotat
temp^o superior uo prolacione. nisi 3 2 3 2 uo temporat par
tiz geometricis partiz indoz utitur figuris: namqz unu modi o
tempore ponat aliud uero temporis cuz prolacione. utruqz ue
ro quadupliciter factuz . modi cu tempore sic oz ez oz ez. sed
temporis cu prolacione hoc modo D C D C hic modus si
gnandi hac ratione copertus est. quia circulus figura perfecta p
fectaz denotat speciez . sed cu due circuli tantu partes ponu
tur . duas illius speciei partes amissa tertia denotant. de hoc ue
ro signo 3 uel de isto 2 non est ambiguitas: primuz esse perfectu
secundu uero imperfectuz . in primo et eniz signo quadipartito
Circulus aut semicirculus mo^o ostendunt minores 3. aut. tem
pus subtilis igitur lector per ea que posuimus siue modi siue re
poris perfectionez poterit inuenire. In secundo uero signo qd i
alio moduz in hoc tempus designat. si eniz punctus in cent^o

Tractatus primus

ponatur prolationis demonstrat perfectiones q̄ si non imperfec-
tionez .ita et in semicirculo .ut patet in figuris.

figura moī cū tēpore figura tēporis cū prolatione

Has igitur figuras sic dispositas hac ratione reperimus. quia
contrarias nūerozū passionēs inter se custodientes cogno-
uimus .nāz in primo signo quadripartito signū superius qui si-
nistraz tenet legentis . et temporis et modi perfectionē affirmat
in sua uero cōtraria modi qui uniuersalior est perfectio denegat
idezqz in subcōtrarijs reperitur .inferius uero qui dextraz tenet
legentis: contrarias cio recipit passionēs: sic et sinistrū inferius
cōtra dextrū superius .nāz id quod negatur in una .affirmatur in
alia sua contradictoria et cōtra q̄ si utrūqz negatur in una am-
bo affirmantur in altera sua contradictoria. subalterne uero pote-
runt dici eo q̄ modus qui uniuersalior est idez esse uidemus. sic
et de alio signo quadripartito dicendū est ut patuit in figuris .
Uerū quia in hac parte quicquid per uarias fractionēs diuersas
qz diminutionēs canitur: ad quandaz certaz integritatez determi-
natazqz mensuraz reducitur scire nos oīz per signa diuersa in q̄
bus notulis mensuraz integraz debemus tenere: mensura enim
ut diximus est illud tempus siue interualū inter diastolez et si-
stolez corporis eucrazō cōprehensūz. De cuius inæquali alteratio-
ne insurgunt inæuales musice proportionēs .de quibus paulo
post dicturi sumus. Cūz igitur cantor recte et cōmensurate can-
tate desiderat instar pulsus istius pedez aut maruz siue digituz
tangens in aliquoz locuz canendo moueat. Et cū per primūz
cecinerit signūz quadripartitūz mensuraz istaz ponat in breuitūc
enīz longa in istis oīz oīz tribus temporis modulis mensurabitur
in istis uero eīz eīz duabus. Duplex uero longa in his oīz oīz sex:
sed in istis eīz eīz 4. tantūz ualebit. ipsa uero mensura in istis duo-
bus oīz eīz per mediūz in duo tantūz seibreues secat . quatuorqz
minias: In istis uero oīz eīz equalit̄ in tres diuidit seibreues sex
quoqz minias .nisi cōparatio inæqualis fiat cūz tenore. quoniam
tunc insurgit quedaz inæqualitatis habitudo de qua in proporti-
onibus dicez? Sin uo p̄ secundūz cecinerit signūz quadriparti-
tūz modulaz poner in seibreui et tunc breuis tres mensas ualebit
in istis oīz duos uo tantūz in his .c. et sicut in alijs diuisa fuit e

tertia pars

qualiter in duas aut in tres semibreues. Ita in istis duobus minimis aut in tres prout signum perfectionis aut imperfectionis denotat divideri: sic et in 4 aut in sex semiminimis. et istud est quod frequenter observatur. Alii autem propter cantus nimiam divisionem cantores mensuras que in brevi erant observanda ponunt in semibreui. Et si erat in semibreui tenenda transferunt illas in minima. scilicet quod iam pro maiori parte omnes tenent et sciunt in compositione pro hoc signo vel hoc quod mensura morula in minima teneatur integra: et si in tenore signum diversum ab alijs ponatur. ut si in tenore et hoc *D* in alijs minima tenoris tantum valet. quantum aliarum: valet semibrevis quia morulam integrat. Et si in alijs istud or ponatur: quantum brevis. et istud servat oblegam busnois dufai et iohannis de monte et alij viri in hac facultate facti: tunc vero usum veritatis ignorans quedam ponit que in luce non essent deducenda. verum in proportionibus aliqua dicat de eis ne rectus ordo perturbetur. ignorantis opinione. namque busnois et isti magni viri fundantur in antiquitate et sicut quantitas ex uno latere crescendo augmentatur sic ex alio dividendo minuitur. si enim antiqui ponebant mensuras in brevi in longa et quandoque in maxima ita nos in brevi semibreui et aliquando in minima: sed de mensuris hactenus nunc de perfectione aliarum specierum dicam.

Capitulum tertium in quo signa aliarum specierum:

est quoniam sumus numeros in omnibus speciebus dimensuri per ab imperfecto in modo prelattoque maiori bus quibus figuris distingatur declarare hoc autem melius assequemur si prius pausarum notitiam quam in parte posuimus ad memoriam breviter revoceamus. quarum quidem cognitio sicut in notulis ab ipsa incipit temporis pausa que a linea in lineam totum spacium implens figuratur hoc modo que si duo vel tres linearum spacia occupet sic pausa longa dicitur: si vero quatuor spacia amplectitur hoc modo pausa maxime ultra quam nulla maior appellatur et pausa generalis quando generaliter omnes adveniente in cantu non terminato quiescunt appellatur quoque finalis quoniam semper in fine cantus ponitur. quod si pausa brevis dividatur medietas que a linea pendet superiori est semibrevis si pars vero que ab inferiori erigitur pausa minime nuncupatur: que si ad caput sit hoc modo reorta pausa semiminime nominatur. Aliarum vero fractionum

Tractatus primus

ob nimiaz sui breuitatez pausa non repitur. veruz quidaz ut so
banes uede knllimus noster regis hyspanie castelle magister
pauzas posuit cursee hoc modo perscriptas fundat^r
in hoc quod notulis accidit. semi minima emz si caput habet re
torruz efficitur cursea medietas. s. minime. q. si cursea dupliciter
sit retorta efficit minarea. medietas scilicet cursee. Sic igitur
de pauza fienduz qz si pauza minime ad caput sit retorta efficit
semiminia ergo si bna sit retorta cursee. nos ar illud posse fieri
non negamus qz ratione fundatu arte cognouit. ueruz non debu
isse fieri cōclufimus. quia cū notula illa tante sit leuitatis que
uis poreit in cantu cōprehēdi. quomodo in pausatione spiritus i
ea quiescer. non ergo illud esse fiendū cōcedimus sed euitandū
fore proponimus. his ergo pauzis sic cognitis facile perfectionez
z imperfectionez in alijs speciebus cognoscimus. Luz emz tres
pauzas longe positas simul aut una precedente alias duas simul
uel omnes tres solutas in aliquo cantu inspexerimus procul du^o
maiores modaz z ex inde maximaz longas tres ualere uia artis
intelligimus. qz si bine ponantur et bine. imperfectuz esse iudica
mus. ueruz si eadez pauza longe tria occupet spacia. minorez p
fectuz z ex hoc longaz tres breues ualere arte cognoscimus: im
perfectuz uero si duo tantuz occupet spacia: sic ergo minore exi
stente imperfecto maior perfici porent z e contra sicut in alijs
si gnis. perfectio etiaz temporis pauzis breuiuz denotatur alz
s nos alz uero s antiquos quoniaz ut ait magister franciscus. si
pauza temporis occupat totuz spaciuz totuz tempus denotat per
fectuz. sin uero duas spaci partes occupauerit duas temporis
partes demonstrat. si autez tantuz unaz. unicaz partez morule
qz unaz minorez ostendit. neoteuci uero non sic: sed quando du
as temporis partes uolunt insinuare duas pauzas semibreuis
unā iuxta aliaz hoc modo disponunt z tunc perfectuz eē tē
p^o recte cogōciz: qz totā pauzā breuis z miores ualere i relig
m^o. ex q^o ibi due tertie z nō tota itegrapōita sē. nā qn tēp^o ē i per
fectū pauza tēporis tātū ualz quātū pauze duaz semibreuiuz. ad
qd g^o deberent poni due sic si una h^o sufficeret. frustra sit
pplura qd pōt fieri per pauziora. eod mō dō de rotatiōe perfe
cta quonā si due pauze minie h^o reperiant. perfectā tnotāl pro
lacionez est si aliud nō fuerit sig^o nā qn pro^o est imper^o tātū ual
z partē breuis sic qzū due p. minie h^o igit sic d tēp^o sig^o z

tertia pars

per quod perfectio aut imperfectio in maiori prolatione distinguitur
non omnibus cantandis constat nec musicis quibusdam ut tristano
de silua amico nostro qui crassus io. de musicis opinionem asseruit
mat. dicens prolationem perfectam esse maiorem imperfectamque
minorem quam et antiquorum auctoritate et nouorum prosectorum
exemplo et mathematica demonstratione uolumus improbare
primus sic: Egidius de martino de minima tractans ait merito
terciam debet amittere partem. punctus uero quia nihil habet sub se
tantum medietatem. Si igitur minima tertiam potest amittere per
tertia quid aliud quam semiminia illa pars tertia est. tres ergo
partes totum integrum implent. relinquunt ergo minima tres semimi-
nias posse ualere quod patet exemplo io. olregam in missa alo-
me armet. ubi quando debebat semiminimas duas pro una mi-
nima scribere ut uolunt cantores cum musico tristano de silua. po-
nit minimas euacuatas ad caput rectoris hoc modo ^{quas}
diximus appellari curseas. Ex quo musici speculantur minimam
tres ualere semiminimas: nedum quia auctoritas ipsius egidij et au-
thoriorum clare in contrariis monstratur. Cum dicit sunt et alie figu-
re que uocantur minime imperfecte hoc modo facte
et habent maiorem effectum quam semiminima que sunt plene et mi-
norem effectum quam si caput haberent erectum ex quibus uerbis patet
quod nos qui e conuerso facimus nigrum scilicet pro albo ponen-
tes. Cum pro minima duas ponimus albas curseas ut ipse io. ol-
regam facit quia maioris ualoris est hec alba quam ista nigra.
si curseae due minime implent: semiminias tres fore necessarias. ma-
thematice uero probatur supposito quod ipsi met faciunt scilicet quod
mensura in prolatione perfecta ponat in minime. si enim integra
temporis morula in minime est. et tempus perfectionis et imperfectionis
recipiat: sequitur ipsam minime quandoque in duas quandoque in
tres partes equales diuidi posse: quod si non nec scriberetur. Cum po-
nitur in ipso nec breuis eadem ratione. Alijs autem modis illa
duo signa quadrupaxita a quibusdam perfigurantur antiquis ut pu-
ta modi cum tempore sic. oo. co. oc. ce hic autem modus ab illo non
differt nisi id quod denotatur per 3 partem facit o et quod intelligitur
per 2 per c cognoscitur. Si igitur hec signa in prima disponantur
figura. id est eum quod fuit in illa. Alij uero ut magister meus
Johannes de monte qui fuit primus qui me musices itur

Tractatus primus

ces imbuat rudimentis ad latus signorum unum ut disposuimus
negabat esse ponendum et unum sub alio concedebat hoc modo
o:c.o.c. ut si geometricae figure indorum karacteribus miscantur
o.o:c.c: h^o .o.c.o.c. Ita tamen ut superius signum istorum
teneat uicem 3.3.2.2. prioris aliorum antiquorum ratio
ne fundatus. nam si ipsi disponunt tempus cum prolatione hoc mo
do 3 3 2 2 Cuius nihil aliud sit quam o nec c quam 2 rationale
3 3 2 2 uidetur ut similiter de modo cuius tempore factum
tempus uero cum prolatione quod diximus sic figurandis o c.
dicebat sic esse ponendum quoniam tunc recte monstra
tur prolatio intra tempus reclusa. perfectio et imperfectio utri
usque clario modo cognoscitur. nos uero diximus illi primum
modum esse subtiliores. fundati enim in hoc unamquamque notulam
duarum sequentium ualorem tenere natura geometrica demonstra
tione probauimus. Cuius igitur aliud signum non reperitur con
trarium natura sua canendus est cantus. sed per binarium numerum
et cum uia artis ternarium facimus aliquo signo perscribimus ita
quod et si notula duas tantum ualebat natura per artes facimus tres
Cum igitur alterum istorum opponimus signum prolatio quoni
am signum eius non est imperfecta iudicatur. cuius uero signum id est
punctum in medio circuli aut semicirculi ponitur perfectio circu
li designatur prolationis perfectionem denotans. Magister Ro
bertus Anglicus propter hoc notulam in geometria ignorans
contrarium dicebat: hoc est quando signum tempore non reperit
perfectum esse tempus arbitrabatur omnes fere cantus signis ca
rentes male compositos esse dicebat. ipse enim inscius doctrinae ar
tem preponebat nature. cuius contrarium manifestum est quia ars
imitatur naturam inquantum potest: non tamen dicitur quod natura
artes imiteret: cuius sepe artes aberrare uidemus naturam uero ratio
uel nunquam

Alijs autem ab hac signis perfectum dicimus ab imperfecto ut
pura si notule nigre in albas in aliquo cantu sine societate pro
pinqua prestant signum est quod ponit nigra ut etiam partes amil
tar non ergo contrarium partem habere nisi tres ualere. quod cum notulas
reperimus nigras sine societate propinqua illarum spectes dicimus
esse perfectas notam tamen sine societate dicimus propinquas

tertia pars

dicimus propinqua quoniā si aliquę nigre eaz sequantur ita q̄
tres p̄o duabus ponantur nō clare distinguitur: naq; potest hoc
in utroq; accidere numero perfecto sc̄z et imperfecto p̄iores v̄o
musici atq; cantores notulas nigras ut nos albas rubeas uero ū
nos ponimus nigras depingere solebāt. ponebāt etiaz albas id/
est in medio uacuas ut nos facimus modo quando sc̄z in p̄p̄/
tu rubeuz colorez ur placet egidto de marino non habebant. ugo
linus uero ista non bene scrutatus: in codez melo nigras rubeas
q; notulas posuit ⁊ uacuas: quoniaz uidebatur sibi ut nigre eēnt
perfecte rubeę uero imperfecte uacue ar̄ diminute. sed hoc q; n̄
ab aliquo alio factuz reperimus unquam. a nullo esse sciendum
censemus. Alio etiam modo secūduz magistruz franchonez per
fectuz discernebant ab imperfecto antiquiores. ponētes sc̄z su/
pra notulas binarias b supra ternarias uero t. ⁊ sic clare ostēde
batur ualoris notularū differentia. sed euz note modi imperfectū
tempore canebantur perfecto. ⁊ note modi perfecti de tempore
imperfecto. p̄iores signabantur t: binarias sc̄z diōez inuente: se
quētes uero figurabantur D. opōituz sc̄z precedentuz denotate
Sicut igitur errant per defectuz qui sine aliquo signo p̄fectaz
eaz speciez male p̄uidentes diiudicant. sic etiaz per excessum
qui euz uno. possit dignosci p̄fecta aliud subiungunt. et si in cātu
pauza longe tria occupet spacia errāt qui hoc signuz or. adiūgūt
sic et si pauzas binas semibreuis hoc modo reperiantur su/
perflue ponitur istud o. uel hoc D si minime pauze sic dispo
nantur maxime si utrūq; reperiatuz quoniaz aliter pos
set quis dicere ad id quod desuit denotandaz p̄oituz fuisse: hec
de figuris hactenus.

Capitulum quartuz in quo canones et subscriptiones subtili
ter declarantur

Acite pretermittenduz esse non arbitror si quis auc
tor uelit sub cantu per quod perfectuz aut imperfec
tuz uel diuinus possit sine aliquo signo dignosci ali
quid subscribere. uel et si aliter signatuz fuerit per ca
nonem aut subscriptionez contrariuz edisse: dicitur entz subscri
ptio quia semper sub tenore scribitur. Canon uero q; ē quod ita

Tractatus primus

uoluntatez componentis sub quadaz ambiguitate obscure et in e
nigmatate insinuans. ut in missa si la face appale: ubi ponitur
crefiscit in triplo et in duplo: et ut tacet. quandoqz etiaz canon do
cet cantare per contrariū incipientes a fene in principio finiunt:
ut fecit busnois. ubi alpha ibi o et ubi o finis esto 2 eniz nos si
mule clandestinis uerbis in quodā carmine posuimus dicentes in
uoce que dicitur contra cōtra sic canitur cānone muratur etiam
locus. ut busnois nefoires cacefatō sume. licāos ppaton. notu
la eniz prima est in g. que licāos est messon et tamē canon ponte
itā in d qui locus est licāos pparō: muratur etiaz canōe mod⁹
procedendi ut tantū quantuz uox debebat eleuari deprimatur. ut
fecit busnois antiphra'sis shonorizat ipos duz epiptōzizat: Cui⁹
sententia est fiat subrus quod supra erat fienduz et econtra. simi
liter ibi te f assint cepra ubi ar'sis et econtra. ubi in tantuz uox
eleuatur in quantuz deprimenda uidebatur. aliquando ex una uo
ce alie insurgunt in fuga aut in unisono uel in diatessaron aut
diapente etiaz in diapason. ut diximus nos in quodaz uersu ma
gnificat fuga duoraz unisona numero saluato perfecto. est eniz
tantuz uox una et post morulas sex in eodem sono eam sequit⁹
altera: Diximus etiam in missa quaz salmansie composuimus
Duz boetius in musica legeremus medietas harmonica fiat et
quelibet uox suuz numeruz saluet. precedit eniz prima uox alia
uero octo pauſatis in unisono sequitur illāqz non habet pro
portionez cū aliqua ad quaz fieret relatio: quā sequitur alia post
sex inchoans in diatessaron inferius alia uero quatuor spectādo
inchoat diapente sub ista diapason uero sub primatet sic quatuor
flumina ex uno fonte emanabāt sed in moreto rulūez ubi posui
mus in perfectione minimorū. per tria genera canitur melorum
quod bononie duz publice legeremus cōposuimus. Insinuauim⁹
quālibet uoculaz per sillas in lineis et spacijs denotatas 6 men
suras ualere sicut si hoc E esset signuz quoniam pauſa tempo
ris in principio ponitur. et ideo una queqz sillaba unuz tempus
denorat. que uero sunt tria genera meloruz diximus in prima p
te tria. 4. naz canitur ter prima uice notula secunda eleuatur a p
ma per triemtoniuz. in secunda uice per tonuz et in tertia per
semurtoniuz alios uero quaz plurimos canones tertius musi⁹
uētes posuiz: b. n. maiores nri s'ueuerūt facere n̄ suā doctrinā

tertia pars

et intelligentiam demonstraret: quos idocri imitari uolentes canones ponit sua fantasia fulcitos. quorum nullum hic ponam ut memoria careat: quod non est ibutus doctrina: Alij uero sacre scripture appropriant modum procedendi ut descendat in profundum quasi lapis. pro fundum musica est cuiuslibet uocis sua octaua inferius scilicet contra cum dicit suspendimus organa nostra: nos etiam sacre scripture canones attribuendo quibus plurimos posuimus. ut in re qui est eter/ cano ut re quiescat a laboribus suis. insinuamus quod ut re sileat cetera uero cantent scilicet et si quiescat numero tamen computando ual/ lores notarum in pausis scilicet cum secundo dicitur si tenes cum domino agamenon de capite nullos amites capillos in paranete neque sine menon illorum sed opera secum illos omnes illas notulas in canone priorum dimissas. esse resumendas intima: itaque nota que fuit dimissa in ut. notula in ut positam sequat. et que in re quiescit post notulam re laborando reclamet. ut uerba consonent rebus. et cum ex superioribus habeamus paranete sine menon esse k in con/ tincto nete uol. i. in eodem sequitur quod opera illorum sequuntur il/ los in diapente reclamaudo. Et sic cum notule in secunda parte sic disponant: f g h. debet facta operum aditione f k g l h cantari ita quod ualor precedentium notularum integre resumatur: sic et in alto ubi diximus ut quiescat donec oprata ueniat: uolumus ostendere notula que fuerit in f f que dicitur ut p uulgariu dictiones quies/ scar id est sileat nuamdo donec ad finez fuerit peruentus. sed cum in parte sequenti diximus et sicut mercenarij dies eius: ut supra uolumus ostendere id quod in celo remanet in prima in p/ aneten sine menon resumat in secunda. ut in alto fecimus canone ad modum mercenarij cuius dies in ffalto ad satisfactionem in ali/ is computatur. Cum uero dicitur ne recorderis clare ostenditur quod re non ponatur in chorda ideoque est re et mi intelligimus. cum ne/ que ministraris ponimus. computatis tamen morulis canendis cum uero penultimo diximus requiescat in pace clare monstramus re neque in caru neque in pausa esse ponendum sed in tacto dimisso ad aliam uocem nos transferamus. Cum uero ultimo dicit Amen intelli/ gimus eodem modo sciendum. alios aliorum canones uidimus per mul/ tos: alios et nos posuimus quam plurimos. uiz quia de particula/ ribus scia non potest haberi aut si aliqua minima pars confusa sepe/ extat de canoibus ad ingenta subtilanda et acuenda dicta sufficiat

Tra. tertio

Capitulum primum in quo de triplici proportionalitatis genere
subtiliter disputatur

Sicut igitur ex numerorum multiplicatione relata pro
portioſum genera reducantur. ita proportionum compositi
one perspecta proportionalitas concretur: est n. pro
portio duorum numerorum ad se inuicem habitudo. pro
portionalitas autem est duarum proportionum ad se inuicem rela
tio: Cum igitur huc usque de proportionibus aliqua fuerimus p
scrutari: restat. ut de proportionalitatibus ad huius patris uolu
minis complementum quedam practicas necessaria discutiamus. pro
portionalitas hec secatur in continua et separata. est enim conti
nua cum numerus medius bis sumitur ad extrema comparatus. ut
4. 6. 9. Dicimus enim sicut se habet quatuor ad sex. ita sex ad
nouem: quod sesquialtera est utrobique: Cum autem non unus sed duo
medii sunt numeri. dicitur separata aut discontinua. ut in his nu
meris 4. 6. 8. ita fit discursus hoc modo sicut se habet sex ad qua
tuor. ita duodecim ad octo. Si igitur terminos permutamus: con
cludimus sic. ergo sicut octo ad quatuor. ita duodecim ad sex. in
primo enim discursu sesquialtera utrobique in conclusione uero du
pla: Si igitur hoc modo in uocibus arguere uouerimus quatu
or uoces ex monochordo: que hoc modo se habeant sumere de
bemus. Sint autem a. c. d. f. in quibus discursus faciemus hoc.
sicut a ad c. ita d. ad f. permutatis uero litteris concludimus. g.
sicut a ad d. ita c. ad f. in antecedente ratione est abarum inter
capedo: Sed diatessaron in consequenti utriusque proportionis e
st interuallus. possunt et in hac disiuncta proportionalitate plures
iungi proportionales ut in his numeris 2. 3. 4. 6. 8. ita tunc fit di
scursus hoc modo sicut 2 ad 3. ita 4 ad 6. et 8 ad 12. quia in omni
bus sesquialtera proportio custoditur. Coniungendo uero nume
ros minores a maioribus separatos concludimus hoc modo. ergo sicut
2. 3. 4. inter se. ita 6. 8. inter se. et in uocibus hoc pacto si sit
c. d. e. f. g. h. Arguimus sicut c. ad f. ita d. ad g. sic e. ad h. nam i
omnibus diatessaron est consonantia. Coniunctis autem primis uo
cibus tribus a superioribus separatis concludimus: ergo sicut c. d.
e. inter se. ita f. g. h. inter se. in omnibus enim his tonus differenti
as facit. Multis et uarijs etiam alijs modis ista proportionalitas
uariatur. de quibus paulo post id est uolumine secundo latius dice

tertia pars

mus. rursus ea que cōtinua est tripliciter recipit variationes: aut enim numerorum excessus consideratur aut in utrisque proportio conspicitur aut excessuum et terminorum cōparatio coequatur. prima enim arithmetica est secūda geometrica dicitur. Tertia uero dulces ac delectabiles facit harmonias. his igitur tribus discussis huc primo practicoꝝ uolumini fines imponemus. Cuius igitur numeros tres cōtinuos. aut equali distantia separatos inuenimus proportionalitate arithmetica inter eos esse dicemus. ut in his numeris 1 2 3. Cadez enim quantitate qua medius minorē excedit unciat a maiori. quonia per unitatez. Ergo est arithmetica proportio quonia equalitas attenditur excessus et nō proportionū similiter in his numeris 2 4 6. binarius differentiam facit et in istis 3. 6 9 ternarius et deinceps ad hūc ordinem. talibus enim uestigijs inherentes nullus ab eadez similitudine error abducat: Ex hac tamen medietate notatur quod in minoribus terminis maiores proportionales in maioribus minoribus cōparationes necesse est inueniri. ut in his 4. 6. 8: In minoribus terminis sesquialtera. in maioribus uero sesquitercia reperitur: Geometrica uero medietas. que hanc sequitur expeditur. ipsa sola uel maxime proportionalitas appellari potest. propterea quod in eisdem proportionibus terminorum. uel in maioribus uel in minoribus speculatio ponitur: in qua quidez equa semper proportio custodit numerorum quantitate neglecta. Contraria enim arithmetice medietati. ut in his 1. 2. 4 uel in his 6. 12. 24. dupla est utroque: sic et in tripla: ut in his 1. 3. 9. aut in his 2. 6. 18: et in quadrupla et in ceteris similiter. in hac autem proportionalitate notatur proprietas quod in maioribus uel in minoribus terminis semper equales sunt proportionales Capitulum secundum in quo medietas harmonica discernitur

Armonica uero medietas est: que neque eisdem differentiis. neque equis proportionibus constituitur. sed illa in qua sicut maior numerus ad minimum se habet: sic differentia maximam et mediam contra differentiam mediam atque minimam comparatur. ut in his terminis 3: 4. 6. Senarius enim quaternarium sua parte superat: binario. Quaternarius uero ternarius sua quarta idest uno quare in his neque eadez proportio terminorum reperitur: neque eodem differentiis inueniuntur: est autem quemadmodum

Tra. tertio

maximus terminus ad minimuz. sic differentia maximæ et mediæ ad differentiam mediæ atq; postremæ. patet hoc quoniam differentia inter mediuz et minimuz unitas est et mediæ ad maiorem binarius differentia facit: Ergo dupla inter eos proportio reperitur quæ tenet maximus. i. senarius ad minimuz idest ternarius. proprietates autem huius medietatis contraria est arithmetice medietati. in illa enim in minoribus terminis maior erat proportio. et in maioribus minor. in hac uero e contra: quoniam in maioribus terminis maior proportio. et in minoribus numeris minor habitudo reperitur: atq; ideo arithmetica medietas ei rei publice comparatur. que paucis regitur. Idcirco quod in minoribus terminis maior proportio custoditur: Geometrica proportionalitas popularis quodammodo est. namq; in maioribus uel in minoribus equali omnium proportionalitate componitur: et est inter omnes paritas quedam medietatis equiuum ius in proportionibus conseruatis: Musica uero medietate; optimam dicit esse reze publicæ: ideo q; in maioribus terminis maior proportionalitas inuenitur. quare iste proportionalitates sic appellate sunt: alia scilicet arithmetica alia geometrica alia harmonica. ratio est quoniam arithmetica dispositio equas tantuz per differentias diuidit quantitates. Geometrica uero terminos equa proportione coniungit. sed harmonica ad aliud refertur qz neq; soluz in terminis speculationez proportionis habet neq; soluz in differentijs. sed in utriusque communiter. ipsarum enim musicalium consonantiarum. quas symphonias nominant proportionales in hac parte sola medietate frequenter inuenies ipsa enim symphonia diatessaron in epitura proportione consistit ut est 4 ad 3. diapente consonantia in hemiolia proportione ut 6 ad 4. At ipsa omnium concordia diapason in dupla consistit ut 6 ad 3: in hac igitur medietate has tres simplices symphonias terminorum comparatione reperimus. q; si ad differentias terminorum comparatio fiat alias symphonias non simplices procreabimus: ut si nunti ad differentiaz inter minimuz et mediuz fiat habitudo tripla custodiet proportionem. Ex qua diapason et diapente consonantia redudabit: Sed si mediæ ad differentiaz inter ipsuz et minimam fecerimus relationez quadrupla proportionez reperiemus. que bis diapason consonantia resonabit. quod si idem nunti binario ducantur ut

tertia pars

efficiantur 68 incedez consonantie manebunt . Sed inter .8 . et .17 .
potest alius numerus interseri . qui ad extrema cōparatus eas
quas tenuit ocronarius proportionis cōseruabit . contratio tñ
modo : quia hic scilicet nouenarius ad grauez partez diatessaron
et ad acutaz seruat diapente . octo uero per cōtinuuz . ad se inui
cez uero sexquioctauaz cūsto diūt proportionez : ex qua species
que dicitur tonus redūdat . hec enī species est excessus diapen
te supra diatessaron si autez 9 et 8 binario dicamus . habebit
18 et 16 quos in sexquioctaua proportione esse cognoscimus . in
ter quos : ut ait boetius medius numerus collocatur scz . 17 qui
ad maiorez cōparatus semitonū redit minus . ad minimū uero
maius . Adator enī proportio ē sesquideci mēsexte sesquideci
mēseptime collatione : quomodo autē symphonias ex proporti
onibus redūdate intelligimus p̄pter nouos cantores licz rur
sus clarius discatere .

Capitulaz tertiuuz in quo primarie monochordj diuisiones ad
numerosū rationes aplicantur :

in prima monochordi nostri regularis diuisione Boe
tius numeris et mensura suū mōchordū regulare sub
tiliter diuisisse diximus : nos uero p̄pter nouos per
continū quantitatez uulgaribus fractionibus nostruz
diuisimus ne et arithmetica et geometria adscētez p̄uis co
gnouisse esset necessariuz : naz esset incidere in errore ; quez probl
buius . diximus enī nihil horū illi ad nostraz doctrinaz cape
scendā esse necessariuz ; modo primis rudinēnis esset edoct
p̄pter quod diximus chordā medio esse diuidendā aut quanti
tatez duplicandā triplicandā aut per tria fore secandāz . qui
termini notissimi uulgaribus sunt . nunc uero quia de quantita
te discreta hoc est de numeris et numerosū proportionibus ait
qua . que magis cantoribus esse necessaria cognoscebamus . de
minuimus . eas dē : quas posuimus chorde uulgares diuisiones ad
rationē numerosū applicantes in quibus proportionibus confi
stant ostendimus : hoc modo . Est enī chorda in tota sui longi
tudine exempli gratia quatuor cū uiginti digitorū . que q . a . p̄
ctis terminatur . euz igitur eam medio secamus littera b . sectio
nez signantes q . g . duodecim digitorū ad q . a . uiginti quatuor in
dupla colatione respondent . Si igitur chordaz in tota sui longitu

Tra. tertio

dine percussis et sono percusso digitorum in puncto b. super
nentes chordam b q impulsus consonantiaz diapason resonare
deprehendes. sic igitur diapason in dupla dicitur esse habitudine
Cuz uero b a: medius diuidimus quantitates littera o in medio.
consonantes chorda d. q. 13. digitorum esse conitar. que ad totam co
parata sequitur. az fuit proportio 3. Inde ergo est q a o dia
pason est symphonia. et uero cum quantitates b q medio se
camus litteras p. in sectionis medio configentes. conitar p q:
scz tantum esse digitorum: qui numerus quater ductus 24. implet.
ergo quadrupla est habitudo necessario. Inde ergo est q p lite
ra a d o bis diapason resonat melodiaz. cumqz b p medio diuisa
littera l seruo signatur q esse l. q. digitorum quantitates recte con
spiciuntur: quia si ad totam comparemus dupla superbiacentem co
lationem inuenimus diapason et diatessaron consonantiaz co
sonantes: quam ut ait boetius solus prolo meus inter consonan
tias adnuit. sed de his quia et in compositione triu quatuorqz
uocum experientia aliqua monstrabimus et ratione paulopost in
speculatione per multa dictum sumus hic superseodemus. Cui
igitur totam chordam per tria diuidentes et a littera q uerius
a uementes in tria litteram ponimus in bese e. m. q. 8.
esse digitorum clare monstrabimus que ter ducta 24. integre meti
tur et sic rursus suans proportionez diapente et diapason ad
totam chordam resonat symphonia: sed e q: 16 qui ses
quater totus reperitur ac per hoc diapente resonat cum a. ueruz
in b d: quantitates medio secamus littera f sectionem configura
ntes: quoniam b: d. uero 18. digitorum habere monstratur esse se
quiddecim esse digitorum indubitanter cognoscimus. quos si ad 10.
referamus sesquiquintam habitudinem comprehendimus. excedit. ne
18 15 ternario qui quinta pars minoris est uerum si ad b comparatur
in sexquiquarta colatione esse deprehendimus et ex ista comparatione
diton⁹ siue bironus consonantia fit ex illa uero semiditonus hae
tritonium spes generatur quaz ex tono perfecto et imperfecto co
stare manifestum est. quod si eiusdem f ad a fiat comparatio superbiapa
rens quintas reperitur habitudo excedit enim 24. numerus nunc
20. quinquagesimum in tres quintas minimi partes et hac eim col
atione diapente cum semitono sine sexta minor aut eras minor senan
tia resonabit quod si eiusdem f ad l fecerimus relationem

tertia pars

Superbipartientes inter cetera reperimus proportionē. Superatur enim nouenarius a quindenario numero senario qui ex duabus nouenariis partibus integre cōficiuntur. ista autem habitudo sextas siue exades creat maiores: sic igitur omnes nostras que uulgares et non difficiles sunt fractiones facillimas fecimus diuisiones. Guido uero per nouem passus monochorduz docet diuidere suum quod laboriosius et rediosius esse intuitibus liquido patet hoc ideo: quod ut diximus tonus in sexquioctaua consistit proportionē. difficilius enim est alicuius integri octauas. quam medietate aut tertias summe partes et per nostras diuisiones sicut et per suorum tonus cificatiter reperitur ut dicitur. quā 18 et 16 numeri implent aut 1 m. que 9 et 8 numerorum ambitu cōscribuntur. sed de his hactenus: nunc autem que scitonia monochordi canēda sint que uero euitanda uideantur. quoniam unum maius aliud minus reperitur discutiamus.

Capitulū nonū; in quo scitonia canenda aut euitanda

Uoniam dicitur est tonus in duo equa non diuidi semitonia et omnia tonorum spacia instrumenti perfecti in duo semitonia monstrantur esse diuisa: dicendum restat quod illorum sit canendum et quod euitandum sic et de aliis speciebus que per scitonia uariantur. et ita huius primi uoluminis cōplementū practica principaliter deputatur ordinate perficemus.

In arte igitur prima imperfecta in prima scilicet monochordi diuisione unum tantum est scitonium quod euitari debet illud. scilicet quod a porome a Platone dicitur fuisse constat. Igitur cantores aut instrumentorum pulsatores nunquam faciant transitum a uoce siue chorda b. in \square nec e contra: quoniam illud scitonium in symphonia non ponitur cum neque in diatessaron neque in diapente neque in diapente aut in alijs imperfectis speciebus aut discordantibus simul et concordantibus successue cōuenire nunquam uisum sit: In monochordo uero perfecto multa loca sunt in quibus transitus in cantu euitandus est. per modum igitur doctrine ea practica assignabimus. theoreticis uero in sequenti uolumine rationibus firmis ueritate demonstrabimus. Ad mensuras igitur signa que in prima parte tractatu secundo capitulo quinto posita fu

Tra. tertio

fuit redeamus: Est enim prima vox siue chorda a. secunda uero prima b. i. prima b mollis cōiuncta. hic enim transitus bonus est quoniam per semitonium quod symphonis adaptatur distare uise sed a prima b in b transitus non fit. quoniam illud semitonium non cantatur quod apertome uocatur est: a qua b in c bonus semitonius est sed a c in prima b malū. ab ista in d bonū. a qua in secunda b similiter bonū a qua in e malū. sed ab e in f bonus. ab f uero in secunda b malus. Sed ab ista in g bonus a qua in tertia b similiter bonus: a tertia b in b malū ab b in i. siue in b bonū ab b in c malus et deinceps ad hunc modum in suis octauis mala malis bona uero bonis correspondēt: Transitus autem tonorum bonorum atque malorum qui non ad sequentes. sed una semper in hoc instrumento medio dimissa fit. sic declaratur. ab a in b. tonus bonus est quod ex semitono maiori atque minori componitur et a prima b mollis cōiuncta in c. similiter eodem modo a littera b in prima b a qua ad secundam b. malus eodem modo a secunda b ad tertiam b. et in suis octauis similiter: Ceteri uero transitus tonorum uua intermissa semper singuli sunt boni. trientonia uero duabus intermissis ubique sunt bona nisi cum erdo accidentalis alteri accidentali miscetur ut a prima b in prima b et a secunda b ad secundam b. ideoque tertia b non est bona cum b. Diatonus uero qui quatuor fit intermissis ubique est bonus nisi a littera b in secundam b et a prima b in f. nec ab e in tertiam b nec a secunda b in b uel in i. et ita in istorum octauis. Diatessaron uero que ad sextam in hoc instrumento fit semper uoces ubique est bona nisi a tertia b in tertiam b et in suis octauis. Diapente uero que fit ad octauam ubique est bona preterquam a prima b quoad duo in tertia b. quoniam ad quartam b est diapente perfecta. de sexta uero minori que ad nonam semper fit chordam sicut de tertia minori sentimus. Chorda enim que trientonia cassa fuit exade rebat minori. sic sexta maior et tertia maior. nam chorda que diatonus caruit exade maiore priuatur. sic et septima maior aut minor sicut tonus et semitonium: neque sicut iste ad fontes sic epitas maior aut minor ad eius octauam le habent: has et enim chordas siue tractus quibus chorde percipiuntur. qui uulgariter re le sunt nuncupati in monochordo sic disponunt contemporanei nostri: ut tractus ordinis naturalis recto modo procedunt ab iecto sy

tertia pars

nemenon ut in priā mensurata ostendimus figura. At uero teele
fine menon et ordinū accidentalū: aliquatū super his eleuate
ponuntur diuerso depincte colore ut patet in figura: Sed notan
dū est et ualde notandū de illa chorda inter b et g collocata: qui
daz enīz practicozū minus beñ preuidentes ita illā disponunt
ut cuz hñsit bonuz semitoniu3. cuz g uero maluz. et sic diapente
cuz prima b quando illaz faciunt resonare que diapent̄ inutilis
est quonīaz rāzō fit et ut uerius loquar numquā fieri debet. uerū
si quis dicat ad hoc ponitur ut cū tenor descendit ad a per b dis
cantus habeat sextā maiore3 in illa tendens ad diapason b: re
spondemus q̄ tunc in tenore debet fieri uariatio hoc est descē
dere per primāz b mollis coniunctaz que sexta maior est ad g
et sic fiet transitus non soluz ita bonus uerūz melior dulcior
atqz suauior. et si media uox interpōatur habet tertiaz maiore3
in d a qua ueniet in quintaz scilicet e regulaz supra positaz scz
uans: quāz nō habet si alio modo descendat. nāqz secunda b nō
coniungitur huic ratione signata.

Et si quis ueller dicere q̄ ibi renascitur prius et condicio
nes quas habuit o debet et b obtinere. et cum o semitonū subse
et supra se hēre monstratum sit eodē modo et b. respondebim.
dicentes argumentum non procedere. quoniam illud habuit g. q̄
totalem similitudinē sub et supra in synemenō retrachordo uē
dicat sibi. nō tñ b quia sub se duos tonos habet. licet prima di
apent̄ sit in disūcto intēsa: sic et diatessarō. uerū tamen diatessa
ron supra diapentē primā non habet sed secūdam: igitur illa chor
da i cōiūcto deuterus est tam autentica quā plagalis. Alij ue
ro practici dicūt si hoc fieret diapent̄. e b quando non haberet
tertiam mediam. que maior ad inferiorē et minor sit ad superi
orē. ut i parte diximus secūda. tractatu tertio cōpositiōis: Sed
hoc nō obstat. quia cum illa phisicū sit incitativa nō refert si ter
tia careat media uel si maior ad superiorē et minor pōatur ad
inferiorē Quidam uo uolētes utriusque satisfacere parti aliam
chordam inter tertiam b et h ireserunt quāz a tertia b per co
matis spactum distare faciunt. hoc tñ non laudatur propter hoc
qz esset tunc aliud genus mixtum et non diatōicum simplex: tri
stianus uazo de silua amicus noster iter f et secundam et alias
chordaz dicebat esse iterpōendaz sic et per numeros se repper

tractatus tertius

nisse testabatur: melius tamen primi senserunt. Cuius veritatem in sequenti volumine firmissimis numerorum rationibus enucleabimus. Nunc autem epilogando supradicta huic operi finem imponamus.

Epilogus

Affer igitur incundissime lector ex animo tuo signes pristinae ignorantiae nebulas et opusculi nostri huius claro irradiante fulgore piccam ab oculis tuis expelle caliginem. intueere et dispice omnes hanc munifice nostre suppellectiles: Circumfer Ieremia. Cuncta perlustra. Locos omnes rimare. quo perspicatus animu intederis: eo magis ne biscuz senties. Et ubi ad huius pulcherrime veritatis qua in comunem utilitate adducere curauimus ducente deo perueneris agnitionem: Gratias deo ages mei memoria seruabis. opusculo istius et labori meo fauebis Sic enim facias necesse est. si turpissimum uoles crimen ingratiudis euadere. Si quid tamen a ratione dissonum et ueritati non consentaneum reperis: correctioni locum relinquo in me examen admitto. sed uisum oro ut priusquam improbes intelligas nec ad iudicandum preceps eas. pugnam non timeo. si presente et iudicante ratione pugnabitur. Attende aduerte oro quanto cum sudore quorundam musicoz cantozque: leuissimas opiniones refellendo quorundam uero quibus magis fauebat ueritas approbando et que indigeste et tumultuarie tradita uidebantur ab alijs. ad perpendicularum dirigendo libellus istius proferimus. In quo si euz qui in Boetio est eloquentie florem non uideris: ueniam dabis. Ego enim semper ueritatis quam facundie studiosior fui. Et nobis ut plurimum in hoc opusculo sermo est ad ceteros qui maiori ex parte imperiti rudisque comprobantur. Et non nunquam eorum inconcinna dicta et barbaris contexta uocabulis necesse fuit ut improbarentur operi interferere Prius igitur ut omnium dictorum breue colligam epithoma sonos succinctius et seriatim prolatos ad totum usque concentum discutendo qua

litates ipoz modorum per mundanam atq; humanam musicam tran
seuntes miras et diuersas esse ostendimus. Et per alia duo meloz
genera subtiliter et non ab re ab antiquis pervigilata transcurren
tes ad ipas antiquoz neotericozq; simphonias diffiniendas accessi
mus. Deinde per numerorum passiones ingressi et friuolas cantoz
opiniones iuxta proportiones euitantes ad proportionalitates quib;
simphonie tanq; fundamentis in nituntur accessimus et monochordū
nostruz recte per numeros esse diuisuz subtiliter insinuauimus. sz qui
verā et pfacilem hui; discipline viam sine argumentoz obscuritate sū
probationū improbationumq; longis ambagibus percipere deside
rat: libellū nostrū musices quē introductorii seu isagogicon appella
nimus inquirat. illic habunde breuiter et dilucide rei summā inuenies
Et cū ea q̄ illic videbis firmare rationibus et altius intueri voles: ad
opus hoc reuertes. qđ est quasi arx illius ac propugnaculū. ex isto
ad declarandum defendenduzq; illud opportuna deligere potes in
strumenta. Ab alijs igitur excogitata et quedam per me nuper inuen
ta scrutare diligenter. non parum enim in his legendis vtilitatis ro
luptatisq; percepturus es. Et in mortali deo bonoz omniuz largito
ri qui omnes liberales artes ad hominū perfectionez delectationeq;
condidit vt predicti gratias ages. Cui est gloria per infinita seculorū
secula.
Amen.

Explicit musica practica Bartholomei Rami de Parcia Hispani
ex Hetica prouincia et Ciuitate Baecza Bieñ diocef. vel suffraga
na ouundi. Alme vrbis Honorie dum eaz ibidem publice legeret
Impressa. anno domini millesimo quatragesimo octuagesimo secu
do. quarto idus ABaj.

